

The Project Gutenberg eBook of Különféle magyarok meg egyéb népek

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Különféle magyarok meg egyéb népek

Author: István Tömörkény

Release date: December 16, 2008 [eBook #27546]

Language: Hungarian

Credits: Produced by Tamás Róth, Szever Pál and the Online Distributed Proofreading Team. With special thanks to the library of Pécs, especially to the director, József Kereszturi for the help in selecting and borrowing the books.

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KÜLÖNFÉLE MAGYAROK
MEG EGYÉB NÉPEK ***

KÜLÖNFÉLE MAGYAROK MEG EGYÉB NÉPEK

AZ OTTHON KÖNYVTÁRA

KÜLÖNFÉLE MAGYAROK MEG EGYÉB NÉPEK

IRTA

TÖMÖRKÉNY ISTVÁN

BUDAPEST

AZ OTTHON KÖNYVTÁRA KIADÓHIVATALA

1910

KÜLÖNFÉLE MAGYAROK MEG EGYÉB NÉPEK

IRTA

TÖMÖRKÉNY ISTVÁN

BUDAPEST

AZ OTTHON KÖNYVTÁRA KIADÓHIVATALA

1910

TARTALOM

Egy lóhalál s egy más ló megvételének körülményei
Parádé
János megjátssza magát
A hajókifűrés nem elégtétel
Ifjúr
A duttyán
Főtárgyaláson
Jánosok
A roham
Albán csárda
Az utolsó
Öreg embör napáldozatja
Vidám magyarok
Délután
Időn túl
A vízityúk, Izmail bég s egyebek
A vályú
Dugott bál
A Holló meg a Hattyú
Az okos Miklósról
Lókötés akadályokkal
Tor

Egy lóhalál s egy más ló megvételének körülményei

I.

A tejesasszony, a Mari néni, már napok óta egyre sűrűbb aggodalommal tekintett a lóra, bizonyos Bársony nevezetűre. Ez a ló nem volt öreg állat, ellenben mindig jó és kitartó szolgálatú; most hat éve vették andrásnapi vásárkor épen hatvanegy forinton. Nem is ez volt a neve, mert ráctól vették, az meg a Jancsi néven nevezte, de mert a tejesasszony urának a neve is János, már mint Sütő János, hogy ne legyenek ketten egy néven, a lovat azontúl Bársonynak hívták. Jó kis fekete mokány volt, nem bánta; a ló az új névhez hamarabb hozzászokik, mint az ember (ép ezért jutott e névváltoztatás ki neki s nem Sütő Jánosnak).

A ló tehát megvolt hat esztendőn át a kis városszéli háznál és végezte azt a dolgát, amire alkalmazták: húzta be a tejeskocsit a városba, meg vissza. Ezt igen terhes foglalkozásnak nem lehet mondani, vannak súlyosabb fajtájú munkák is. Azt lehetett volna hinni, hogy el lesz benne valami tíz esztendeig. De nem így történt. Betegséget kapott valahonnan, mert hiszen az előfordul, hogy a legjobb egészségek is hirtelen rosszra válnak. Mondani nem mondta ugyan, mert nem mondhatta, hanem az ételt már többé nem kívánta, a vizet sem óhajtotta, az itatóvályúba csak belefújta s félre fordította a fejét. A szeme nézése is egészen más volt s a kocsi előtt bár igyekezett, de már nem haladt.

Abban a kenyérkereső kis életben, amelybe egyik forgó kerékül volt beékelve ez a ló, a betegség ijedelmeket támasztott. Hatvanegy forintról volt szó, az pedig akkor is nagy szó, ha van; még nagyobb, ha nincs. A tejesasszony búslakodott, Sütő János is gondnak eresztett fejjel végezte dolgát a ház körül. Ez a Sütő egészen rendes ember volt, csak pénzt nem lehetett a kezébe adni, mert akkor elindult vele hazulról és eladta. Többször voltak már ez alapon bajai, hogy kedvtelése nyomán elúszott a kenyérrevaló, ezt ő maga is szálni és bálni szokta, különben igen szorgalmatos, pénzt azonban nem szoktak a kezébe adni neki. A pénzzel az asszony bánik, dohányrevalót is csak úgy kéztül adnak Sütőnek, mint kenyeret a gyermeknek szokás.

—Bele van állapotodva a sorsába—vélték róla a szomszédok és Sütő nem is tehetett egyebet, mert ha rajta áll, már régen eladta volna a kis háznak mind a négy sarkát.

De bármint áll is a sor Sütő Jánossal, a lovon ez nem segített. Elvezették az orvoshoz is. Szomorú azt nézni, mikor a beteg lovat vezetik. Az orvos csak ránézett és azt mondta:

—Vigyétök. Négy nap múlva a kutyáké.

Persze nem olyan már ez az orvosfajta nép sem, mint a régi Kursmid. Csak így, ilyen könnyedén beszél. Másfelől azonban megint csak neki van igaza, mert negyednap délutánra már csakugyan semmiképen sem bírtak a lóval. Ugyan Tóth Kása Pál, a szomszéd, a táragyfű gyökerét ajánlotta hathatós orvossággul, mit a ló fülébe kellene húzni, mely után a táragy kimegy a fejéből. De a ló ekkor már nem sokat ért. Próbaképp itatni vezették, de nem kellett neki semmi. Szétnézett még egyszer, utoljára az udvarban, azzal lassan kiment a ház háta mögé a fűre. Ott lefeküdt s mást nem csinált, csak épen az egyik első lábát emelgette, mintha integetne Tóth Kása Pálnak:

—Elmehet Tóth Kása Pál... elmehet kend a tudományával.

Mindenki sírt, aki csak látta. A ló intett még néhányat a lábával, aztán végignyujtotta a fejét a fűvön s kimúlt. Ilyen a lóhalál.

Kint az útszélen játszottak a gyerekek. Valamely kofaasszony, a ki kocsiján arrament, egy marék cseresznyét dobott le nekik, mert a Sütőék legkisebb fiának, a vakarcsnak olyan szép szőke haja van, hogy az ritkaság. Újság még ezidőtájt a cseresznye, a gyerekek hát örültek neki, mert a gyermek hamar felejt és táncolva mondták a verset: Újság hasamba, hideglelés pokolba... Tóth Kása Pál elhaladtában arra menvén, intette őket, hogy ne mondanák a verset, mert az nem jó. Nyilvános tény ugyanis, hogy e vers mondásakor hivatlanul megjelenik a Dromó, s aztán nem az újság búvik a gyermekek hasába, hanem az ördög. De Tóth Kása beszédére mitsem hallgattak a gyermekek. Csak intettek feléje, mint jóelőbb a Bársony s azt súgták róla, összebújva:

—Inkább a lovat gyógyította vóna kend mög.

II.

Pézn kellene, de honnan? A lóból nem maradt meg más, csak a bőre. De az sem sokat ér, mert egyszer (még fiatalabb korában, mikor az uraságnál szolgált) valahogy golyó érte s a timár az ilyen bőrt nem szereti. Mindenféle ki van arra találva, hogy a baj minél nagyobb legyen.

Váltóra bajos pénzt hajkurászni. Aki ismerős van a közelbe, az hiába írja a nevét a papirosra. Ha meg akadna olyan, akinek az írására csakugyan adnának a takarékbán, az meg nem írja le a nevét papírra, mert már megjárta vele egyszer s akkor a tintatartót tollastul az ablakon keresztül kivágta az utca közepére, mondván:

—Üssön beléd a tüzes istennyila fajtáddal együtt.

Hát úgy van. Jó szerencse, hogy abban a kávéházban, ahol Mari néni hordta tejből él az a nép, aki kávéházi kosztra szorul, a cukrászt érdekelte a sors. Szerette a lovat, mert az a cukrászsággal velejár. Vannak így a mesterségek. Lám a borbély, bár szintén habbal dolgozik, a vadászatot kedveli, ellenben a korcsmárosok gazdálkodók. Továbbá jól mondta azt Daudet, hogy minden író leginkább villatulajdonos szeretne lenni, de mégsem az írók lesznek azok, hanem a posztókereskedők.

Állapodjunk meg abban, hogy mindenféle mesterségnek megvannak a maga szenvedélyei és még hajnyírás tekintetében is különbözik a csizmadia a kovácstól. Hasonlóképp csoportosulnak az erények foglalkozás szerint. Bátor és merész a kovács, ellenben meggondolt a szűrszabó, nótás a csizmadia, hallgatag az ács. A cukrász pedig szelíd. Ő mindig fehér kitliben jár, fehér cukorral, liszttel, édességekkel, lágy, puha dolgokkal foglalkozik, ez onnan van. Így történt aztán, hogy a cukrászt érdekelte a sors, hogy ad ő kölcsönbe pénzt, csak úgy becsületszóra, kézadásra. A tej árából, amit naponta behordanak, majd letörlesztődik. Csak nézzenek lovat, alkudják ki az árát, ő aztán majd ad, amennyi kell.

Lovat hamar néztek, találtak is, mert az mindig akad eladó. Megalkudtak és Mária elment a cukrászhoz pénzért. Megkapta s onnan hazatért.

Otthon senki sincs az udvarban, pedig a kerítésen kellett volna dolgoznia Sütő Jánosnak, de nem csinálja. Hát hol van? Hát bent ül a szobában, kalap a fejében. Az asszony beköszönt:

—Jó napot.

János nem szól.

—Mi baja van kendnek?

János a fejébe húzza a kalapot és szörnyű mérgesen felel:

—Sömmi.

—Hát?—kérdézi az asszony.

—Hát—mondja János—hát most mán, hogy lösz ez? Hát most mán mi lösz? Hát te mégy el a lóér?

—Nini—mondja az asszony—hát ki mönjön. Kend talán?

—Nini—mondja mérgesen János,—hát még mondjam is?

—Ejnye, hejnye—szól Mari néni—hát kend vinné el a pénzt? Hát nem tudja kend, hogy nem szabad kendre pénzt bízni? Hát nem kend maga fogadta, hogy soha pénzt a kezibe ne adjunk?

János kissé zavarodottan hallgat egy darabig.

—Hiszen jól van,—mondja. Hát igaz. De lóért... Asszony mönjön lóért? Hát micsoda világ van már? Lőhet az, hogy lovat asszony vögyön?

Ez csakugyan bökkenő. Ez a férfiaság sérelme. Az asszony is érzi, hogy a helyzet különös. Mit mond majd a világ? Sütő Jánost majd kinevetik. Melyik asszonynak volna kedve ahhoz, hogy az urát kinevetesse?

Tárgyalnak. Sütő bűnnek eresztett fejjel van, az asszony tépelődik.

—De hát csakugyan elhozza-e kend a lovat?—kérdézi.

Sütő borultan mondja:

—Mán hogyan hoznám.

—De hogyan bízzam kendre a pénzt?

Sütő csendesen felel:

—A lóért rám bízhatod...

Utoljára tehát rá is bízzák. A bankókat Sütő a zsebbe teszi s megindul büszkén. Az asszony mondja neki:

—Kötőféket nem visz kend?

Sütő méltósággal ad a kérdésre választ:

—A ló kötőfékkel jár...

Ezen szavakkal elhalad. Kevélyen jár, úgy véli, az egész utca s az egész nép tudja róla, hogy most a lóért megy s pénz van a zsebében. Szereplését ezen útjában bővebben részletezni fölösleges, mivelhogy azóta már amúgy is köztudatú, hogy a lóra az nap egész délután hiába vártak otthon. Sütő valahová betért egy félliterre, azután vett egy másikat, egy harmadikat is, miből egészen könnyen áll elő a tény, hogy Sütőt még másnap este sem találták, akármerre keresték. Igen jól meg tudott bújni, sohasem ott volt, ahol kutatták. Az asszony igen meg volt ijedve, mert hiszen már attól félt, hogy elveszett. Hogy hátha már elverte mind a pénzt s eszméletre jutván, szégyenletében a Tiszának ment.

De nem az történt. Harmadnap kora reggel, mikor a tejet szokás vinni, robogó bérkocsin érkezik a kávéház elébe a rettentő kócos és vasalatlan ábrázatú Sütő János és nagyúri döllyffel kiált le az ottvaló népekre:

—Hát volt-e már itt az asszony?

... A lármázó Sütőt erkölcsi oktatásokban részesítették, de hát hiszen az épen csak annyit ért, mintha valaki a lóval imádkozna. János legvégül büszkén visszavetette magát a kocsiba és kiadta a kocsisnak: Hajts kocsis, se kocsis, se ló nem a tied! ... Mert ekkor még volt három forintja.

János csak harmadnap estenden ért haza, mert félt, hogy meglátják. Az udvarra úgy vonult be, mint aki hazát és nemzetet veszített. Az asszony nem mond neki egyebet, csak gúnyosan odaszól:

—Hát elögyütt kend?

János lehorgasztott fejjel felel:

—Jobb lőtt volna, ha kisgyerök koromba agyonvert volna az apám...

Parádé

Mikor az állomásparancsnok olvashatlan aláírásával ellátott, kövön nyomott parancs megjelenik, mely szerint az ezred adja a holnapi templomparádéhoz a díszszázadot, legelsőbb az ezred segédtszjtje káromkodik. Azután az ezredes úr, mert az mindig kellemetlen, ha valami parádéra kell adni embereket, miután már az az emberiség örök törvénye, hogy néha az emberek ne végezzék rendesen a dolgukat s ez esetben nem tisztán az emberek—die Leute,—hanem az egész regiment kapja az orrt. Ha pedig másik regiment adná ugyanezen publikumot a templom elébe, esetleg ezen másik regiment kaphat orrt, a mi nem baj, nekünk.

Mikor ezredparancsban jön, hogy a harmadik zászlóalj tartozik adni a díszszázadot, a kövön nyomott papirozt ismét a zászlóalj-segédlszt fogadja némi nehezteléssel s utána az alezredes úr, mert hiszen ép úgy adhatta volna ugyanezt a dolgot a negyedik zászlóalj is és akkor semmi baj sem volna vele.

Igy bele kell írni a zászlóaljparancsba, hogy a tizenegyedik század jut e dicsőséghez. Mikor a zászlóaljparancsot diktálják, első sorban a tizenegyedik század manipulánsa káromkodik, utóbb pedig a százados, mert hiszen a zászlóalj másik három százada ép úgy adhatta volna ezt a szolgálatot s akkor nem volna semmi baj.

Az állomásparancsnokság rendelete ily fokokon végül azokhoz jut, akiket illet,

a tizenegyedik századhoz. Azokban a szelid délutáni órákban, amidőn a nap már áldozóban van és alkonyuló sugarait pihenteti a kaszárnya veres téglafalain, a hadnagy egreciroztatja, vagy amint helyesebb magyarsággal mondani szokás: firuncvancigolja. Hogy miért éppen firuncvancigolja s miért nem ájnundrájszigolja, lexikon nélkül ezúttal megmondani körülbelül lehetetlen. Tény azonban, hogy a mars vezényszónál a negyedik szakaszban egy ember nem jól lép ki, ellenben a haltnál a lábaival folytonos bokázásokba mélyed. Klein Mór, a negyedik szakasz szokásos Klein Mórja ez, a kinek voltaképpen semmi köze sincsen a katonasághoz, mert semmiféle odavaló mértéket meg nem üt. Kicsiny, vékony, alacsony, gyenge s mikor az összetett bornyuk viselése van divatban, Mórból, hátulról tekintve, éppen csak a lábak látszanak ki, melyek bizonyos kétségbeesett igyekezettel szállítják az előírt helyekre az összetett bornyukat. De tudni kell, hogy Mór bádogos s mint bádogos, jelentékeny helyet foglal el a hadseregben, miután a kulacsok és csajkák újból való cinezése bádogos nélkül nem mehet. A kulacsok és csajkák kívánták be e szerint a harc képes emberek közé Mórt s az ezredorvos, aki annak idején vizitálta és sajnálkozva tekintette végig az ő sósavgyóztól elkorcisosult, lapos mellét, várakozási állományba helyezte összes egyetemi tudományát s kimondotta, hogy bár így meg amúgy, de Mór feltétlen alkalmas arra, hogy hazánk védő fegyvereit mindenféle földeken, a korona alá tartozó országokban úgy, mint az örökös tartományokban hordozza, viselje, használja, szóval békében cinezzen, szükség esetén pedig, ha kell, ne cinezzen, hanem lövöldözzön.

Ezúttal béke van, kétségtelenül mély és nyugalmas béke. Azonban béke idején képződik harcra az ember s ez alapon Mór csak délelőtt cinezett, délután végezte a századdal az udvaron azon különféle figurákat, melyek a legutolsó bál kottillionjából a hadnagynak emlékezetében maradtak. Ilyenkor jobbra kell lépni meg balra kell lépni s ez mind tudomány. Az ember azt hinné, állni nem virtus, pedig bizony az is csak tudomány. S mert nem tudta jól, mert nem tudott megállni azon a módon, ahogy megállni kell, a hadnagy a századot még sokáig huszonnégyezte volna a cinező miatt, ha időközben nem hozzák a parancsot. De már jön a naposkáplár a könyvvel, a mibe a zászlóaljparancsot írják, s amelyből kilóg a befektetett ezredparancs. A hadnagy mély megvetéssel fogadja a tisztelgést, átveszi a könyvet s felüti. S miként ha valamely brigád állana előtte, rendelkezéseket tesz, melyek után a század forog még egy kicsit, ezután megáll s megkapja a parancsot, a mely szerint holnap a tábornoki napot a Kapotnyaky ezredes úr tartja a traintól, továbbá a hornistát a hatodik századtól becsukta az ezredes úr harminc napra, mert ok nélkül alarmit fújt a gazember a múlt éjjel, mivelhogy le volt ittasodva az istenadta, valamint hogy az étrend a jövő héttől kezdve változást szenved, a mennyiben a krumplipaprikás helyett az ecetes babot helyesebb táplálási eszköznek tartja az orvosfőnök úr. (Meggyülemlett egy idő óta a bab nagyon a Menage-Verwaltungnál.) Ilyféle dolgok jönnek szép sorjában ki a parancsból, amiket teljes egykedvűséggel hallgat a század, mert kevés bennük naponkint a változatosság. Végül következik, hogy holnap parádéra kell menni egy századnak valamely templom elé s hogy ezt a századot a harmadik zászlóalj adja.

Ez egy kevés élénkséget támaszt s fokozott figyelemmel vannak, mikor a hadnagy kinyitja a zászlóaljparancsok könyvét. Ebben már rövidebb dolgok foglaltatnak, szolgálati kérdések, egy előfordult hiba alkalmából utalás a hadügyminisztérium C osztályának 26,452. számú, öt év előtti rendeletére, amely a köpenyek felcsatolásánál a szíjcsattoknak nem hátra, hanem előre való állását javasolja, továbbá, hogy a kilencedik századhoz beosztott hadikutya élelme a kutya soványsága folytán megjavítandó. Jön az utolsó pont, utalás a mai ezredparancs idevágó rendelkezésére, amely szerint a parádéhez tizenegyedik század vonul ki. A parancs utal a szolgálati szabályzatra, amelynek felsorolt szakaszai pontosan előírják az itt követendő eljárást...

A hadnagy becsapja a könyvet s el is eresztené már a társaságot, amidőn futva közeleg az inspekciós őrzető s patkóit egymáshoz csattantva, gyűrőt fűzetet ad át. Ez meg a századparancs. Kicsiny könyvecske ez, de igen erős, miután ebben szoktak a büntetések megjelenni, amikkel a kapitány fegyelmi hatáskörét erősítgeti, s egyeseket »a lyukba helyez«. Ezúttal nincs benne ilyesféle, hanem csak rendelkezés arra nézve, hogy hány órakor álljon reggel a század, hogy a hányadik rangosztályú parádésruhát kell fölvenni s miután köpönyegben történik a kirukkolás, csak a hamisított díszkabátok alkalmazandók, továbbá hogy mindenki kivonul, egyedül a szakácsok maradnak itthon. A napos káplár helyett, aki jó szárnysarzsi, a napot Valerian Nyisztor rekruta veszi át, aki nem tud lépést tartani.

Most már el lehet eresztetni a századot. A szobákba zúgva vonul be a tömeg s viharos káromkodásba merül. A mai kimenőnek vége. Főhrer úr Szalma hiába adott randebút a Mirclijének de meg a szakasz sem issza meg ma azon hatkrajcáros porció theákat, amelyek fizetésére a gazdag Hegedűs Jancsi

kötelezte magát a szomszéd cseherliben. Az őrmester, néhány szent nevét különösen elismerő hangon emlegetve, barlangjából a folyosóra siet, valamely előtte lábatlankodót ellők s nagyot kiált:

—Szakaszkomendánsok, a magazinba!

Az egyik pedig már ette a vajaskenyerét, a másik a dohányt kezdte osztogatni, a harmadik az embereit számolta össze, a negyedik a thea helyett a kantinból hozatandó dolgok mikéntje fölött tanácskozott. Most földhöz ütnek kenyeret, könyvet s rohan valamennyi, mert aki előbb odaér, előbb kap ruhát. Utánok egy-egy csomó ember, akik zajongva kergetik egymást, amíg fölérnék a raktár magasába.

Ott aztán nagy osztozkodás folyik. Jönnek a parádés köpenyegek, a zsírral bevont bakancsok, nadrágok s a hamisított díszkabát, csak közönséges blúz, de a nyaka körül van szegve az ezred színével. Miután pedig a köpönyeg alól ügysem látszik ki egyéb, tisztét, mint díszkabát, elég elfogadható módon betölti. Jön az új duda a trombitásnak, továbbá az új bőr a dobosnak azon hozzáadással, hogy a bőr beszakítása mostani árfolyam szerint épen hét napi sötét áristom értékének felel meg. Most még csak a vaktöltények kiosztása van hátra, meg az új vállvirstliké, az új nyakravalóké, a csákópaszományoké s miután egy őrzetőnek nem jut a maga rangjához illő jelzés, utasítatik, hogy a kompánia snájder Paul Hurta recte Hurtay No. II.-nak kiadott nadrágzsinórokból szerezzen egy darabot s azzal ékesítse magát. Még van néhány ember, akiknek ócska a bornyuja, azok a raktár legféltettebb kincseiből, az új, veresbarna bornyukból kapnak, a doboséhoz hasonló értelmezéssel. Néhány új fegyverszűj is kiadandó az ócskábbak helyett, de ez már nem tart sokáig. Be lehetne fejezni az egész osztogatást, amidőn a harmadik szakasz egyértelműleg jelenti, hogy a parádés bakancsokból hiányzanak a fűzők. Most ismét hosszabb vizsgálat kezdődik, hogy legutoljára kik voltak fölrendelve a magazinban a bakancsokat zsírózni. Végül ez kitudódik, a fűzők előkerülnek. El akarták biz azt kezelni s elrejtették a sarokba, hogy ha senki sem keresné, idejeadtán el lehessen onnan vinni. Ez az öt ember holnapután rapportra megy s annyi már bizonyos, hogy két és huszonegy nap között ingadoznak.

Így aztán, mire alkonyodik, mégis csak be lehet csukni a magazint, mindenki lemegy s a nagy pucolás kezdetét veszi. A köpönyeggomb a magazinban patinát kap, azokat igen nagyon kell dörzsöni a pucpomádéval. Némelyiknek a dragonjáról leszakadt a pityke, arra új varrandó. A bakancsok,—óh a bakancsok tömérdek dogot adnak. Azokat előbb a zsírtól kell megtisztítani s azután jön csak a fényezés művészetete. A bakancsnak fényesnek kell lenni. Az őrmester, aki az esti órákban végigjárja a szobákat, előre kijelenti, hogy mindent oly fényesnek óhajt, hogy ha arra a légyemadár rászáll, lecsússzon róla. A kefék szinte csattognak és puffognak a bőrön. De még a bornyút is rendbe kell hozni. Ez sem kis miska, mert a bornyú szögletes állapotban szép csak s hányszor kell előlről kezdeni a pakolást, hogy a borjú külső testállása megközelítse az esztétikai szépet? Biz azt sokszor, boldog, aki nem próbálta. A csatokat pedig a vaslakkal kell bekenni, azután derékszűjat, fegyverszűjat viaszkolni, a csákó simléderje bőrreszei ellenben licerinolajjal kenendők, mert csak ettől lesz fényes, ragyogó. A csákórózsa közepébe szintén egy szempillantásnyi vaslakkot kell csöppenteni, a külső rezét pedig olyan tükörre formálni, hogyha abba egy baka belenéz, egy egész regiment nézzen reá rézből vissza. Nem kis dolog az eljárás a hamisított díszkabát körül sem. Ez oly finom kabát, magyarázza káplár úr Mikhael Sajtos az ifjabb nemzedéknek, hogy voltaképen csak fogkefével volna szabad tisztogatni, de most pucoljátok, amivel tetszik, csak holnap ne morogjon az öreg.

A holnap... Már öreg este van. A takarodót régen elfújták s a hold, amely az innenső ablakok felől kelt föl, már a túlsókon tekint be. Lázás, izgalmas munka folyik a szobákban. Egy-egy legény kiejti a kezéből a viaszkoló dugót s az ágyára dől. Úgy kell felrángatni onnan a Jézus Mária segélyével.

No abban nincs is hiány. Az egész kaszárnya alszik, a kapu alól csak néha kiabál az ór, ha a napos generális bekukkan, fején a csákóval, melynek tetejéből snidling női kifelé. A napos káplárok patkós bakancsa kopog a folyosók aszfaltján, másként csend van mindenütt, csak épen a tizenegyedik század káromkodik borzasztó módon, mivelhogy holnap istennek valamely ünnepe leszen s ekkor ki kell a templom elé parádéba állni. Száz szentmise infulás papokkal nem használ annyit a mennyek oltára előtt, mint amennyit ennek a megzaklatott, elkeseredett, pihenéstelen legénycsapatnak a káromlása árt.

No aztán valahogy csak elfekszenek, de körülbelül úgy van, hogy fölkelnek, mielőtt lefeküdtek volna. Az inspekciós beszél:

—Auf!

Hát auf! Biz sötét van még és szunnyad másfelől minden. Ámde kezdődik az öltözködés az egyetlen lámpa halavány fénye mellett. Az meg utolsót pislant és kialszik. Jó szerencse, hogy faggyúgyertya van kéznél. Nagy kapkodás, zűrzavar.

A reggelit is meg kellene enni, de a káplárok nem engedik föl a legényeket a konyhába. Még elkevernék az új ruhát. Azon reggeli nélkül, ami fejenkint egy és egy negyed krajcárból csinálódik, különben is nagyon ellehet az ember. Továbbá azon lélotty leolvasztja a bajuszokról a viaszkot, pedig a her koplár Mikael Sajtos minden egyes bajuszt sajátkezűleg igazgatott föl hegyesre, a magáét pedig, mint éltes szárnytisztését, gyufaszálra tekergette föl, s lekötözte madzaggal. A kilencedik század, hiába van neki hadikutyája, már csak ezt sem tudná a tizenegyedik után csinálni. No most aztán sebesen összeállni. Föl a köpenyeget. Összefogni jól, mert a káplár az ezredparancsnokság által kiadott litografált mustrával a kezében jár végig minden egyest, hogy a ráncok az előírt állásban vannak-e. Mi tűrés-tagadási, egy-két box, pofon, fülrángatás, rúgás, mi ördög ilyenkor kijár egyiknek-másiknak. A bornyúk se jól állnak. A rózsák nem fényesek. A szerencsétlen cinező, aki soha eddig parádében ki nem rukolt, lefelejtette a nagybornyú alul a kisbornyút, a virslit a balváll dragonjára húzta, a csákószíj csatja pedig épen az ellenkező oldalon van. A káplár belerekedt már a sok kiabálásba s a szentek közül az extrabakkancssark-orrúakat és a dobbórhomlokúakat szidja.

Miután a többi szakaszban sem megy másképp, van is aztán eredmény. Mikor kihalad a nép és összeáll, olyan rendes és fényes ott minden, hogy csoda. Hiába megy végig a sorokon a két ballábú őrmester, hiába a szubalternusok, azokban hiba nincs. Tekintély okáért azonban mégis itt-ott kifogásokat tesznek s Johann Andreász Maltócsnak, a cigánynak valamennyien azt mondják, hogy piszkos, mert a szerencsétlennek olyan barna bőre, hogy ahhoz ugyan akár mennyire pucolja is a rekvizitumot, minden szennyesnek látszik.

Végül pedig áll a század szép rendben, egy sorban szemek, orrok, fülek és sarkak. Mindössze Klein Mór nem bírja meghúzni a puskatust, mivelhogy nincsen ereje hozzá szegénynek s ennélfogva az első sorba állítják, hogy a hátulsó legény a puskját igazgathassa alkalomadtán. Mikor a kapitány Wolhynyaczký, akit pár hó előtt helyeztek át a szép Sziléziából, lejön a csapathoz, már semmi hibát sem találhat. Végig járja a sorokat és semmi obligát igazgatásokat nem eszközöl a bornyúkon, pedig általános fölfogás szerint szükséges ez, mikép megláttassék, hogy a följebbvaló szeme nem kerül el semmi hibát. Egyszerű és egyenes német-lengyel katona ő, aki még nem ismeri a nagy garnizónok színpadi komédiáit s így, miután kardját kivonta, csak ennyit mond:

—Fiuk, minten levess ekszere. Mikor montom feuer, minten levess ekszere. Ekszere! Ki nem ekszere levess, nem mekepet.

Wolhynyaczký kapitán nem azt mondja itt, hogy aki nem eszi meg egyszerre a levest, az meggebed, hanem azt mondja, hogy aki nem csinálja egyszerre a lövést, az nem ebédel ma. Elég kurta és tartalmas szónoklat ez, amit a század, a Wolhynyaczký javított és bővített magyar nyelvtanához hozzászokva, teljesen megért.

Próbák következnek. Kiderül, hogy mindenki tudja a helyét s a legkevertebb állásokból is a helyére igazodnak vissza az emberek. Jól van. Mehetünk. Mennek is a bandával, amelynek nagyszakállas tamburját az utcán a gyerekek juhahója kíséri. Így jutnak el a tetthelyre. Ott már sokan ácsorognak, cibilek és katonák s nézik a kompániát. Biz ez stramm, steif és sneidig, amiként az illik is a magyarhoz. A felvonulás pompás, a megállás az előző kolonnázási manőverek után bámulatos. Egy kis szünet. A mise tart bent. Azután... Most... Most...

Wolhynyaczký mély baritonja keményen csendül:

—General Decharge!

Suttogva, hogy csak a front hallhatja, teszi hozzá:

—Ekszere levess.

Azután:

—Hoch an!

A fegyverek csövei az égnek állnak. Minden ujj a ravaszon, mindenki figyel, a lefekvés előtt fölkelt bakatestben teljes úrrá lett minden ideg fölött a fegyelem. Csak még a kommando kell, hogy egy pompás szalvét mutasson be ez a pompás század, amelyért kétségkívül gratulálni fog mindenki a kapitánynak. Wolhynyaczký a kardját is úgy tartja, hogy annak a járásából láttassák, hogy mikor következik a vezényszó. De ez izgalmas pillanatban a

negyedik szakasz első sorából eldörren egy fegyver:

—Burr...

S utána ropog darabonkint, amint e váratlanság hatása alatt feszült idegeikkel elrántották a legények a ravaszt:

—Burr—durr... durr—durr, pukk—pukk—pukk...

A levertség moraja jut végig tömegben. Mily fegyelmetlen csapat! Hát katonák ezek? A kapitány elpirul s kezével úgy belemarkol a kardjába, hogy megreped rajta a fehér keztyű. Az előbbjáró szakaszok szívas legényei is morognak halkán a sorban:

—Az apád istenit, bádogos.

A templomból az orgona hangjai hallatszanak ki. A kórus mély zúgó hanggal kezdi, amely íves ajtón át kivág a térre:

—Oh omnipotens Deus.

A kapitány halkán szól a sorok mögé:

—Örmester, het nap kapom o pátokos.

...Nem telik bele egy óra, otthon a század. Klein Mór leveti a parádés bakancsot, köpenyeget, nadrágot, hamisított díszkabátot, átszámol mindenekről s közönséges kaszárnyaruhát öltvén magára, útra megy. Úgy hívják ezt, hogy utazás. Visz magával a sötét egyesbe két vasdarabot, mikkel kezét a lábához eszközlik s miután nem mekepet, ül a deszkán. Az Úr tisztelete a százhuszonhetedik ezred részéről bevégeződött.

János megjátssa magát

János a rendőrbíró előtt áll, mint előállított egyén. Ehhez képest részben szomorú, mert a kihágási bíró elé való állás rendszerint bírságot jelent, másrészt azonban János vidám, mert bor van Jánosban. Nem sok, de éppen elegendő arra, hogy János, midőn szomorúságáról feledkezik, a nagy falitükörbe nézzen és abból a bajuszát igazgassa. Csavarja fölfelé, mert az egyik bajusza éppen sehogy sem akar állni.

—Hej, te...—mondja neki halkán—de alhatnál.

A ruházatot is rendbeszedni igyekszik. Biz arra ráfér, mert János nagy violenciából került ide a bíró elé rendőri segéllyel. János ugyanis kora hajnalban bejött a tanyából az asszonnyal, hogy elad egy kocsiderékra való miegymást. Az asszony a csirkékkel a csirkepiacra ment, ő a búzával a búzapiacra s miután eladta mind, úgy vélte, hogy ezúttal leghelyesebb lesz valamely korcsmába beóvakodni. Ez már, akárhogy keressük, megtörtént s miután János bort ivott, pályázni kezdett. A pipát zsebrevágta. Nem való a városba pipa. Úr az ember a városban. Szivart vett, bórszivart, továbbá szivart-szívó szopókát, a szivart a szopókába, a szopókát a szájába tette, fújta a füstöt, ha jött s megint csak pályázott. Közben néhol be-betért némi italra, azt ki is fizette tökéletes tisztességgel és egyre jobb kedvvel pályázott tovább. Járt-kelt mindenfelé. Egyik szivarja már el is fogyott, de ő ésszel élő ember volt s mielőtt eldobta volna, hogy gyufát ne kellessen gyűjtani, a régi csutkájánál rágyújtott az újra. Nincsenek azonban tökéletes gyönyörűségek e világon. Lám az első szivar mily szépen szólt, ez meg sehogysem akar szólni (bújjon az ördög bele, a ki csinálta). János szívja a szivart, ám a szivar csak nem szól. Már látja, hogy csak elő kell szedni a masinát. Azonban hol a masina? Sürögve tapogatja magát körül.

—Hol vagy, hé?

A mellényzsebekben keresi legelsőbb, mert ott a helye a masinatartónak, azután a kabátban. De nincsen sehol. János gondolkozik egy darabig az útfélen, azután megfordul és halad vissza abba a korcsmába, a hol legutóbb

járt. Dühösen nyitja be az ajtót.

—Úgy-e?—mondja a korcsmárosnak.

—No?—kérdézi amaz.

—A masinatartómat adja elő.

—Micsoda masinatartót?

—Hát az enyimet. Itt hagytam. Ezen az asztalon. Sárga tartó, húsz éve vettem a kisteleki vásáron, de nem adom húsz újért, olyan jó járású a kupakja.

—Az löhet, barátom, hanem itt nem hagyta kend.

—Dehogyan nem—erősködik János.

—Ejnye no,—mondja a bormérő—ha itt hagyta volna kend, akkor itt volna, úgy-e bizony?

János gondolkodik, bár a sok ital miatt nem megy ez valami könnyen. Nini. Csakugyan. Ha ott hagyta az asztalon...

—Hát ügön!—véli.

De csakhamar gyanúsán teszi hozzá és végignézi a korcsmárost:

—Ha ugyan—mondja—ha ugyan gazt nem vetött rá valaki.

A bormérő fölpattan:

—Tán engöm gondol kend?

János nyújtogatja a nyakát és a fejét csóválja:

—Hát—mondja—hát...

A korcsmáros mérgesen rántja elő a zsebéből a maga gyufatartóját.

—Hát mit gondol kend?—kiáltja.—Hogy neköm a kend masinatartója köll? Hisz ehun az enyim. Kénai ezüst.

János elismerőleg tekint oda. Valóban, ennek az embernek megvan a tulajdon gyufatartója. De hát hol van akkor az övé? Csodálatos ez.

—Tán másutt hagyta kend? Merre járt kend?

—Jártam én sokfelé—sóhajt János s előhúzza a külső zsebből a kezkenőt, hogy a homlokát törölje vele. Amint kihúzza, kiesik a padlóra a masinatartó s nagyot koppan, hogy még a híres kupakja is kinyílik.

—No, ahol a!—mondja a korcsmáros. János néz a tartóra, azután az emberre és megszégyenül. Ejnye, ejnye. Fölveszi a tartót és megnézi mind a négy oldalát. Mit szóljon most már. Hogy ezt a jó, derék, becsületes embert így gyanúsította.

—No egy félliter bort erre a nagy ijedtségre—szól békéltetés szempontjából.

Ily módon történt, hogy János békéltetni kezdett. Jó sokáig csinálta ezt s amikor végezetül eltávozott, már épen csak hogy állott a lábán. Igen hadi kedvben volt. Jött vele az utcán szemközt egy ember létrával, a létra megütötte Jánost, János megkapta a létrát és nagyot rántott rajta. Mind a hárman a földre estek, azután összegabalyodtak. A létrás ember Jánost torkolászta, János meg amaszt. Így csatáztak, mikor a rendőr elválasztotta őket, János azonban sehogy sem akart a válásba egyezni. Úgy vélte, hogy amannak még jár valami s amíg azt neki ki nem adja, nincs tökéletes egyenlőség. A rendőr más véleményen volt, János ennél fogva most ennek esett és akkorát rántott a kabátja szárnyán, hogy minden gomb lepattogzott róla. Így tülekedett, mígnem jött egy másik rendőr is, közrekapták Jánost és vitték a bíró elé. Sok ember nézte János fölvonulását, gyerkőcök kiabáltak, nevettek, János pedig húzatta magát.

—Az én adómbul vagytok—gondolta—hát húzzatok.

Följutottak a bíró elé s miután egyideig ácsorogni kellett az ajtajában, János bejutott hozzá. Időközben a feje is tisztult s egész csöndben hallgatja most, hogy miként vádolja a két rendőr. A létrás emberen kezdik.

—Ű ütött mög a létrával elsőbb—védekezett János.—Fejbe csapott.

—Hát aztán azért a földre kell gázolni valakit?

—Persze—feleli nyugodtan.

Most meg a rendőri dolgok következnek. Hogy megtépte a ruhájukat.

—Én?—kérdezi János—én?

—Hiszen itt van rajtuk a ruha, látható, hogy meg van tépve—mondja a bíró.

János végignézi a ruhákat és a fejét csóválja. Biz' az meg van tépve. De ki tépte meg? Ki téphette?

—Mán, tekintetős uram, azt senki mög nem látja rajta, hogy én típtem le. Mer én nem típtem.

A bíró haragosan szól Jánosra, aki el van határozva, hogy keményen védekezik.

—De hiszen mindkét rendőr is tanu rá!

—Hát mindön embör azt beszél, amit akar... Most, ami rosszaság vót a ruhájukon, mind rám fogik.

János ezt méltatlankodva mondja és olyan erővel akasztja bele a hüvelykujját a mellénye gomblyukába, mintha soha többé onnan kivenni nem akarná.

—No,—mondja a bíró—ilyen tökéletlenséget már kár beszélni. Olyant már csak nem gondol kend, hogy ez a két rendőr rongyos ruhában állt a poszton?

—Hát,—felel János—én nem tudhatom. De most mindönt rám kenynek. Tudom én az ilyesmit. Mikor én katona voltam, ami ablak kitört a kaszárnyába, sose vágattuk be. Hanem ha gyütt valami szél, zivatar, arra fogtuk, hogy az törte ki... Úgy nézöm, most én vagyok ilyen szélvészforma itten.

Védekezését megmosolyogják a szobában levők, mire ő is vidáman erősködik:

—De úgy igaz, kéröm, möhiggyjék.

—Már pedig nem ér ez a beszéd semmit—véli a bíró.—Botrányt okozott kend az utcán, azért megbírságolom.

—Csak nem töszi tán a tekintetős úr?—kérdezi János.

—De teszem én. Máskor ne igyon kend annyit.

János félszemmel néz a bíróra.

—De ugyan kéröm—vált most a beszéden—mögissza más is a bort, nemcsak épen én. Az ember begyün a városba nagyritkán, hát egy kicsit elszórakozik. Nem olyan nagy vétők az. Nézze a tekintetős úr, még a csillag is mögszalad néha az égön...

Nagy mondás ez és Jánosnak körülbelül igaza van vele. Még a nagy égön, az örökös állandóságon is megjátsszák magukat néha a csillagok. Azonban mindegy, itt nem esik tekintetbe. A bíró kimondja a két forint bírságot, amit János hmgotve fogad. Lassan gombolja ki a mellényt s föltekint a padlatra, mintha onnan várna segedelmet.

—Haj, haj—sóhajtja.

De a zacskót csak elő kell venni. János lassan húzza ki belőle a két forintos tallért s egyenkint az asztalra rakja.

—Ehol vannak e.

—Így ni—mondja a bíró.—Látja kend, ez, volt a mulatságnak a sallangja.

Szótalán kötözi be a zacskót János és a mellény mély zsebébe süllyeszti. Átveszi a nyugtát, amit a pénzről adnak s kinyitván, beletekint. Lassan megindul kifelé, a papirt lobogtatván. Az ajtóból még visszaszól:

—Ezt mög majd berámáztatom, hogy ráemlékőzzek az úrra...

A hajókifúrás nem elégtétel

Meleg délután van a parton. A malmok kerekei lassan forognak, a túlsó oldalon az ártéren a csekély fűvön tehenek legelnek. Messze a kanyarulatnál egy-egy tutaj a napfényről lassan beleúszik az árnyékba és eltűnik a fűzfák alatt. Csöndes, álmos idő.

A parti korcsmában, ahova belépek, csak egy vendég van, meg a gazda. Az utóbbi hosszúszerű kupakatlan tajtékból pipázik s közben nyugodt

hangulatban társalognak. Elsőbb egy lakatosról beszélnek, aki a beszéd szerint a világ legelső lakatosa lenne. Az olyan ember, hogyha valamely épületnél munkába kezd, s azután otthagyja, nincsen olyan lakatos a kerek ég alatt, aki azt a munkát folytatni bírja. Különben mind a ketten egy véleményen vannak, csak azért beszélnek, mert unalmas a csönd és nagy a hallgatóság.

—Hát tudja—szól a korcsmáros—olyan érzelmösen nem tud sönki se dolgozni, mint az az embör. Tudja, akik voltak a régi időkbe híres nagy festők, hogy úgy festeni még ma se tud senki—hát a lakatosságba épen ilyen ez a mestör.

A lakatost így megmagyarázván, a malacról tárgyalnak, amely tegnap megszökött az udvarról. Tegnapelőtt vették a malacot s megszökött. Van ugyan öt hízó az udvarban, ezek azonban korán fogtak az evésbe s körülbelül oda lehet számítani, hogy Mindenszentek napjánál tovább már nem esznek. A disznó vágyai ugyanis csak bizonyos fokú hízásig terjednek, azontúl nem eszik. Ilyenkor el kell adni, mert Mindenszentek idején magános háznál még nem vágnak. Azért vették hát még hatodiknak az ifjú malacot, hogy majd épp abban az időben hagyja abba az evést, mikor a téli fagy beköszönt. Ily kitanult számításai vannak ennek az üzletnek, kár, hogy a gondolkozó emberi észten túljár a malac, amely az udvarból szelíden kiosonván, eltávozik.

—Baj,—mond a vendég.

Hosszabb szünet után felel rá a gazda:

—Baj. Hun keressem? Hunnan tudjam, hogy melyik tanyából való volt? Mert haza ment bizonyosan.

—Haza hát,—mondta a vendég.

A gazda kiverte a pipát.

—Tizenkét pöngő,—szólt—fucscs.

...Másnap a felső partokról megint csak arra vitt az út: bementem, mondom, hátha megkerült a malac. Ne legyünk szomorúsági hitben. Továbbá miért legyen ez a malac most már a világ végéig olyan színben, mintha csalfa és hűtelen volna, pedig úgy lehet, már az este hazatért, mint őszinte és jó állathoz illik.

A szobában ezúttal csak maga volt a gazda. Szótlanul járt-kelt a papucsokban, a kezével olykor integetett, látszott rajta, hogy izgatott hangulatban van. A poharat szótalan tette le az asztalra és némi különösebb megkülönböztetésül gyufát is hozott. Azután meredten nézve ki újból a nyitott ajtón, megint csak hallgatott. Jó sokáig tartott ez a csendesség, mígnem egyszer felém fordult:

—Maga tegnap délután is itt volt...

—Itt.

—Hajhaj—mondta a csontos, barna ember—azóta baj történt.

—Tudom. A malac.

—Dehogy az—felel.—Ha csak az volna baj. Mert hiszen tudja, bajnak az is baj. De itt most már egészen más viszonyok vannak. Mert az történt, hogy elsülyedt egy hajóm az éjjel a Tiszán.

—El?

—El. Nem valami túlságosan nagy hajó, de csak hajó. Homokkal érközött. Este hat órakor ért ide a parthoz, éjjel tizenegyre meg már ott volt a víz alatt. Még az az embör is, aki rajta aludt, éppen csakhogy mögmönkülhetött, mert akkor ébredt föl, mikor már ellepte a víz. Hát tudja, ez borzasztóság, ijen kár. Aztán part mellett hajónak elsüjnedni!

—Hát mi történt vele?

Az ember elgondolkozott, megszegte a fejét, aztán mondta:

—Ez ojan orgyilkosság. Tudja, mijen az orgyilkosság?

—Nem.

A söntéshez ment s ivott egy pohár bort. Ezt igen lassan és meggondoltan tette. Azután visszajött:

—Hát az ojan irigység, vagy kajánság, vagy hogy is mondjam. Ez tudja mindön, de nem elégtétel.

Jött egy vizes ember a partról, mondta, hogy kevés a kötél, még kellene.

—Hát eredj a padlásra, keress, lössz ott még.

Az ember átment a szobán, kis vártatva előjött, karikába hajtott vastag kötelekkel a vállán. Vitte ki a hajóba.

—Látja—mondta a gazda—csak ez a portéka is, amit most ez az embör visz, tizenkét forint ára. A hajó mög lent a víz alatt. Mikor bírják fölvonni, nem tudom, Mi károm lössz, azt se tudom. Háromszáz forint-e vagy négyszáz? Úgy lehet, ötszáz. A víz alá nem láthatunk. Én mégcsak ki se mék a partra, mert még nézni se szeretöm.

Hát ez szomorú dolog. Hallgattunk.

—Hát látja—mondta megint—ez nem elégtétel. Ez orgyilkosság. Ez valóságos orgyilkosság.

Észrevehette, hogy nem igen értem a beszédet. Leült hát és hosszabb magyarázatba fogott afelől, hogy mi az elégtétel.

—Nézze—kezdte—ha én itt este bezárom ezt a korcsmaszobát, aztán eloltom a lámpát, aki kívülrül nézi, tudhatja, hogy most mán bemöntem a szobámba, oszt lefeküdtem. Ő meg akkor beveri az ablakot. Mert tudja, hogy míg én felötözködök, ő elmöhet. Mégcsak sietne se köll, ha utána mék, se tanáлом. Ha tanáлом is, legföljebb szömközt fordul velem, oszt azt mondja: ő csak most gyün erre felé, nemhogy emerrül mönt volna amarra, hát hogy verhetne volna ő be az ablakot?—Hát látja ez is orgyilkosság. Ez nem elégtétel.

A nagy pipát kiverte a sarokba s újra megtöltötte. Jól füstölt, mikor folytatni kezdte:

—Az elégtételvövésbe nem szabad gyávaságnak lönni, ez az igazság. Ami gyávaság, az nem elégtétel, hanem orgyilkosság. Mert töszöm azt, maga kimén innét lámpagyújtatkor a sütétbe a partra,—látom vékony a botja, bár löhet, hogy azér erősebb, mint az enyim,—oszt én a sütétbe utána mék, oszt hátulrul bottal fejbevégom, az magának nem elégtétel. Mert szömtül szömbe köll állni.

Jött egy hajóslegény, pálinkát ivott, odébb ment, a gazda folytatta:

—Mert úgy vögye kéröm, hogy én nem vagyok végzött embör, én nem möhetök kardra, pisztokra, már hogy ami maguknál elő van irányozva. Nállunk az nem úgy mén. Ha én magának valamit vétöttem, akármit vétöttem, akkor maga begyün ide hozzám, mikor így egymagamba vagyok-e, aztán kétször jól pofon vág, mikor sönkise látja, az aztán elégtétel. Maga is elégtételt szörzött, de nekem is jutott elégtétel, mert tudom, hogy ki az ellenségöm. Ha én haragszok magára, neköm se szabad a sütétbe a háta mögé óvakodni, hanem kétször jól pofon vágom, oszt akkor előtte állok, tudja, ki az ellensége; törjön le vagy csináljon velem, amit bír... Már ez legföljebb gorombaság, de nem gyávaság...

—Nono.

Lassú sétába kezdett a szerencsétlenség-érte ember.

—Hanem—adta föl ismét a szót keserű mosolygással—éjszaka odaférközni az embör vagyonához a sütétben, osztán kifúrni, hogy elsüjvedjen, ez nem elégtétel. Mert még a ráijesztéstől se tarthat a gyáva. Mert ha véletlen az az embör, aki a hajón alszik, észrevönné is a töttöt, mire az ladikba ugrik, akkorra amaz mán rég ellükte a csónyakját a hajó oldalátul, aztán elvesz a sütét Tiszán. Honnan tudjam most mán én mög, hogy ki az az ellenségöm, aki kifúrta a hajómat? A gyáva! Ha haragszik rám, gyütt volna ide, vágott volna pofon. De nem, hanem az orrgyilkos éjszaka kifúrja a hajómat... Ez nem elégtétel. Nohát.

A hatost eltette, ami a borért járt s kiállt a küszöbre. Szétnézett a lapos és meleg táj fölött s újból ismételte végtelen megvetéssel:

—Ez nem elégtétel...

Mikor a cseléd reggel bejön, hogy tüzet gyújtson, az ifjúr fölébred a kályhaajtó nyitására és szétüt mind a két tömzsi karjával. Hogy-mint, az mindig eshetőség kérdése. Az ágyában legföljebb a párnákat pofozza, de az ágya nem arra való, hogy abban feküdjön. Az oldalára festett cifra angyalokat napközben megcsókolja ugyan s őket bizonyos gyöngéd becézéssel Ufnak nevezi, de már bele nem fekszik szívesen. Határozott tudása van arról, hogy az ágyat nem lehet húzgálni, de a kocsit igen. A kocsit ugyan kinőtte már, de az ifjúr ezzel nem törődik s addig ordít éjszakának évadján, amíg beleteszik és húzgálják. Abban el is alszik, miután előbb a körülállókhöz hangosan ezeket a szavakat intézi: tuburu-bubura-buta. Ha aztán a kocsiban ébred föl, amelyet, mint mondani szerencsénk volt, már kinőtt, az ernyővasakba üti a kezeit. Ellenben, ha éjszakai dédelgetés közben az apja vagy anyja ágyán aludt el, azokat tépázza föl s igen nagy lármát üt egy pillanat alatt, azt kiáltozva a reggeli csöndbe:

—Otty, otty, otty...

Az otty a kályha szája, ez a félelmes szörnyeteg, mely különben a nem szabad fogalma alá csoportosított tárgyak sorába és a sssüt nevezetű lények közé tartozik.

Ifjúr tudja ezt nagyon jól entapasztalásból, amennyiben mint forradalmi lélek a tiltó szó ellenére is odasütögette néhányszor a tisztelt kezeit. Ennélfogva a kályhaajtó, meg a kicsapkodó veres láng ezúttal már a kártékony elemek közé tartoznak s ifjúr egyre hangosabban figyelmeztet rá minden élőt, hogy:

—Otty, otty, otty...

Nincs rá szükség, hogy harmadszor verje az appellt. Mindenki, aki eleven és halandó, nyilvánvalóan tudja, hogy most fel kell kelni, mivelhogy ifjúrnak úgy tetszik. Nocsak kiszedni sebesen a mindenféle ruhákból, amikben ő éjen által lakik és sebesen megdörzsölni a hátát, továbbá vakargatni kissé a fületövét. Ifjúr olyan épen, mint a kis malac, akármi baja van, ha a fületövét vakarják, elhallgat s olyan jóízűeket nyög hozzá, mint bármelyik urambátyám, mikor olajos ökölrel nyomkodja csömör ellen a hátát a vajakos asszony. Ellenkező esetben a kicsi piros pofán könnyek gördülnek végig s olyan sírásba kezd, mintha sohasem akarna vége szakadni. De jó szerencse, hogy fölébred drótos tornyában a vakmadár, a félszemű kanári s valamit füttyent. Ifjúr, amint szedik ki a ruháiból, ellenkező oldalra van fordulva az ágyon, azonban hát mit neki egy almát kétfelé vágni. Ifjúr rúg egyet magán s elrúgván a segítő kezeket, a rabmadár felé fordul és kinyújtván arra felé a kezét, ahol a drótos állat csörömpöl, azt mondja:

—Au—o—o—o!

No ez nagy öröm, hogy lám, mit nem tud az ifjúr. Ezen nagyot kell nevetni, amit ifjúr arra használ föl, hogy erélyesen kezdi követelni a függőlámpa lehúzását.

Mikor lehúzzák, vagy föleresztik, csörög a lánca s az igen tetszetős előtte. Az egyik szemével sandít föl rá:

—Ápp, ápp, ápp.

Ez pedig az édesanyjának mondhatlan gyönyörűség, hogy milyen szépen ki tudja mondani ez az emberfiú azt, hogy lámpa. Még mondja is tovább ápp, ápp, ápp s ezt az alkalmat föl kell használni arra, hogy harisnya, cipő, mi egymás kerüljön a lábára.

De bizony ez már nem könnyű mesterség. Tudni kell ugyanis, hogy többfajta cipők vannak. Első sorban, mint legalsó válfaj, említendők a bocskorok, amelyek egyáltalán nem dicsekedhetnek az ifjúr rokonszenvével, miután fölöttébb sok madzaggal köttetnek a lábaihoz. Az asszonykezek által pamukból eszközölt lábtűk már jobbak, mert azokat akkor rúgja le ifjúr, amikor épen kedve tartja. De a legelesebb mégis a kopogós cipő. Ennek van tisztességes sarka, tisztességes talpa, bár bizonyos, hogy ezen szolgáltatások fejében egyéb tisztességes aztán nincs is rajta semmi. A kopogós cipőről az ifjúrnak a szobák messzi tájaira négykézláb történő elkalandozásai leverték a fiatalság hímporát s a bőre lekopott. Hiába mondja azt Andersen oly fokozott elmeélel, hogy idő lemos aranyat, míg disznóbőr megmarad, mert nem marad biz az meg. Hanem hát mindegy. A kísérletek, amelyek bocskort, piros cipőt, barna cipőt próbálnak ifjúr apró lábaival összeköttetésbe hozni, sikertelenek maradnak. Nagyokat rúg eleinte, de mert hogy ezzel nem ér célt, kifakad:

—Brrr, brrr, brrr, bürüm, bürüm.

Igazán érthetetlen publikum volna az, aki e határozott szavakból ki nem találná, hogy a kopogós cipő kell az ifjúrnek. Hát csak előkeríteni sebesen,

mert addig nem lesz béke s ha ifjúr egyszer a rendszeresebb hadizajba kezd, a világ összes függőlámpáinak a huzgálásával sem bírható nézeteltérésre. Elő, csak elő, kopogós cipő. Az egyik meg is kerül, a másik után azonban futárvonatok bújnak a székek és ágyak alá. Ifjúrnak ugyanis azonnal a kopogós cipő után, mint második szerelme, a gurú következik, az elsőosztályú gurú. A gurú egy egyszerű falapda s mint ilyen, többi társaival együtt kiegészítő részét képezi ama kuglibabáknak, amiket ifjúr napközben az ablakkal, tükrökkel s egyéb hiábavalóságokkal érintkezésbe szokott hozni. Ez a gurú mégis a hasonszellemű tárgyaktól abban különbözik, hogy sárgával és feketével van körülkerítve az oldala s feketesárga, hazafiatlan mivoltával kiviláglik a többiek közül. Mély gyász és lesújtó állapot, hogy ifjúr éppen ez átkos gurút kedveli, de ez már úgy van s neki a közjogot, továbbá hazánk szenvedéseit ezúttal magyarázni még lehetetlen, mert bármiként keverje is az ember a félszemű kanárit, a csörgő lámpát, a hazaáruló golyót és kopogós cipőt össze, ezek sohasem emelkedhetnek valamely történelmi előadás színvonalára. Így ő, a szükséges tanítás hiányában, e fadarabot ajánozza s mert benső rokonszenvvél viseltetik irányában, mindig elrejtja a mások szemei elől. Az elrejtésre legalkalmasabb, ha a gurút beledugja a kopogós cipőbe, a kopogós cipőt pedig elhelyezi valamely sarokban, ahol az viszontbiztosíték nélkül ugyan, de másnap reggelig rendszerint meg szokott maradni. De most, nagy kutatások után csak előkerül s ifjúr minden nagyobb lárma nélkül engedi, hogy lábait beborítsák ezen sarúk szakadozott bőreivel.

Ezután a nagy kopogás következik. A cipő nem azért kopogós, hogy ne kopogjanak vele. Ifjúr most a földre kerül s veri a lábait a padlóhoz, aminek a földszinten lakók nagyon örülhetnek. De nem kell hinni, hogy ez sokáig tart. Pár perc csak az egész. Azután ifjúr hasra fekszik és a szekrény alá mutat. Azt mondja meggyőző hangon, miközben lábával hanyagul veri a padlót:

—Ke—ke—ke—kukk.

Egyszerűen lelőni való ember az olyan, aki ebből tudatára nem ébred annak, hogy most ifjúr a »beszéljön a csacsi« irányában nyújtja panaszát. A »beszéljön csacsi« egy meglehetősen természetes gumiállat, számárszínre van festve s hasában emlők helyett rézfütyülőket visel. A csacsit az este ifjúr fölfedező körútra küldte s a jámbor állat be is mászott a szekrény alá. Persze most nem bír kijönni a cudar. Bottal kell megütni, amire fájdalmas hangot hallat, de ki is ugrik rögtön s Laci most csudás erővel veti magát a gumifilozóf után.

—No, beszéljön a csacsi—mondják neki.

A földszinten ez ismét erős gyönyörűség lehet, mert az ifjúr üti a csacsit, ahogy bírja. A csacsi pedig ahányszor csak ráütnek, fütyül. Ifjúr egy erősebb füttyszónál fölemeli egyik karját, azon a kezét, a kezéből fölnyújt egy apró gyerekújjat s miután széttekint a szirttetőn, a csacsi beszédére így hívja föl a figyelmet:

—Sz!

Az ifjúr folytatná még tovább, de nem lehet. A konyhából bizonyos hangok hallatszanak. Ott anya makk-kávéból készült lélottyal keveri össze a legszebb kétszersültet, amit csak Kesselbauer polgártársunk eddig Pozsonyban produkált. Ifjúr bámulatos gyorsasággal előbbi gyűlhelyére vágja be a csacsit, hogy beszéljen ott, ha van kivel, maga pedig erélyes mászásba kezd. Az kiáltja:

—Ohó! Ohó! Mammammamam...

Ez, mint mindnyájan bölcsen tudjuk, annyit jelent, hogy hé, anyjuk, ne edd el előlem a kosztot. Az ifjúr, folytonos hadi négykézlábon állván a pokrócokkal, ki is jut a konyhába, ahol részeseül az úgynevezett sajátképeni reggeliben. Hát bizony az csak úgy jó, ha a kopogós cipőt a tányérba bele lehet rakni s Kesselbauer összes ánzsmagos tudása semmissé válik, ha valamit föl nem lökhetünk az asztalon. Csudálatos az, hogy rézkalánnal milyen jó ütné a porcellánböggrét, míg valamelyik meg nem únja, már hogy a bögre vagy a kanál. Ily ádáz harcok között történik a reggelizés, amelynek befejezése némi nyugalmat hoz ifjúr lelkületébe. Vágyai kisebbednek s a folyosóra óhajt jutni. Az nagyon szép. Az ablakokból kéményeket látni, amelyek füstölögnek. Azokat ő egytől-egyig égő gyújtónak nézi, amit el kell fujni.

—Fu, fu.

De hasztalan a munka. Belátja a kísérlet haszontalanságát s most már a pálma legfrissebb levele felé kapaszkodik, amit épp most nyitott. Az bizonyára legyezőnek kellene, de mert nem kapja, hirtelen eltörik a mécs. Ifjúr kétségbeesett zokogásba kezd és abból semmi más ki nem gyógyítja, mint a rézkakas. Azt kell odaadni a kezébe s mikor abba belefújhat, ismét elmúltak minden gondjai. A szobájában a földre kívánczik s járási tanulmányokba

mélyed. Ha elbukik, fölkel, ha az elesését látják, sírva fakad, ha nem látják, nem szól semmit, hanem megveri a padlót az öklével, mondván haraggal: dá, dá... Ez annyit jelent, hogy a padló meg van dádázva és elvette méltó büntetését. Ezzel a megzavart társadalmi rend helyreállítván, különféle dolgok történnek. A tükrös asztalról előbb lekerül egy kézitükör s elemeire bomlik. Azután a vazelinos tégely kerül sorra. Nagy gyönyörűség ám az, vazelinnel mázolni a padlót s mikor szép fényes, beszórni sárga hintóporral. A vazelin és lycopodium rokonlelkek, szeretettel egyesülnek ifjú ábrázatán, a kezein, meg a ruhán. Mikorra pedig az előre megfontolt szándékkal elkövetett bűncselekményt észrevennék, ifjú elvonult már dicsőségei színhelyéről és sehol sem található. Hosszabb kutatás után rájön a figyelmes szemlélő, hogy a függöny alja az ablaknál gyanúsán mozog. Ott föl is fedeztetik ifjút. A függönybe már szépen megtörülközött s ezúttal a tartóláncokat szedegeti. A golyók már le is kerültek róla.

—Hát mit csináltál megint, te zsírbödön?

Ifjú szeliden csókra nyújtja a függönygolyót s azt mondja:

—Appá!

Föl kellene venni. Persze nincs lélek, aki ezt megtenni merészelné, mert ifjú keze-lába, feje, mindene ragad. Jó szerencse, hogy fürdője már készen áll. Le kell huzgálni róla mindent. Túri szuverén megvetéssel ezt a munkát, egyedül a kopogós cipők birtokbavétele ellen tiltakozik. Ám nem törődik egyesek jajszával a hatalom. Ifjú a langyos vízbe kerül s ott boldogan állja, hogy a hátát dörzsöljék. Még a kezeit sem bánja, a lábaival meg éppen nem törődik. Hanem mikor már a szemei felé közelednek, bizony csak kiabál.

Most aztán sebesen különféle másik ruhákba bujik s nagy dörzsöléseket áll ki. A kocsikészen van, abban majd aludni fog ifjú, hanem hát az nem megy olyan könnyen. Van neki vagy huszonhét szál haja, amíg azt annak rendje és módja szerint kefével nem illetik, ifjú nem fog a szundításhoz. Ellenben, mikor érzi a fejbőrén a keféket, nevet s félig lecsukja a szemeit. No hirtelen bele a kocsiba. Még jóformán oda sem ért, mikor már hum, de mielőtt teljesen elaludna, így vélekedik:

—B—b—b—buta.

Ez nála a jóéjszakát kívánás, mely után elcsendesül. A házban mély csönd és nyugalom van teljes egy óra hosszaiig. Akkor újból rémes csatakiáltás hallatszik a kocsiból:

—Appá! Appá!

A duttyán

A két végén van két nagy karó egyenesen, mert a földbe ásattak. Azokra más karók keresztben következnek és minderre ponyva terül. Vászomból való sátorponyva ez, ami ugyan nyáron épen nem fogja a nap melegét, de télen legalább beereszti a jó friss hideg levegőt. Alattok pedig asztalok vannak, továbbá földbe vert cövekeken a lócák, az egész készség olyan, hogy fél óra alatt kocsira lehet hányni és szaladni vele máshová. Még az öregek találánya ez, ama régi sátororszákból, mikor ló hátára tették a házat s odább vitték egy napi járó földdel. (Persze azokban az időkben még nem voltak telekkönyvi ingatlanok.) Ez a duttyán. Ez valami rácfajta szó, azelőtt csak csilsátornak nevezték, amint hogy nem is más, mint sátor. Mellette van még egy kisebb hely is, aminek teteje nincsen, csak az oldalait földbe kötötték ponyvával, hogy a szél oda be ne járjon, valamint kíváncsi szemek se bírálgassák ott sülő- és főzőasszonyok tetteit.

Kíváncsi szemek pedig vannak, mert az egész készség (így, ahogy áll) a lóvásárban található, nem is egy, hanem több egymás után. Bár hiszen már ezek sem a régiek, mert apránként mindenféle régi módinkat elfelejtjük. Annak idején a makói Buzák voltak híresek efajta sátorok csinálásában, valamint a beléjük került ember ellátásában is. Úgy látszik azonban elmúltak, legalább nem mutatkoznak s ily módon már a cigánypecsenye is oda került, hogy tányéron adják, akár cifra városi sörházban a virslit. Azelőtt kenyéren adták, az volt az étel alja s aki ügyeskedni akart, vigyázott is, hogy előbb meg ne egye az étel alját, mint a tetejét.

Igy pusztul el minden a világon és valóban nem lehet csodálni a világi elváltozásokat, mikor már a lóvásárok is így divatoznak. Minden divatozik. Nem rég panaszkolta ép a Róza néni is, bejövén a tanyáról, hogy mán a tanyai legény is csak úgy hasított posztót magának a szabónál, ha a kabátot új divatabbra szabják. Egyébként semmi hiba sincs, mert, mint a néni mondta, szorgos gondtal terítvén az asztalt, azér csak jár a nép ki a Kártyás-erdőbe a favéghöz, melyen a Mária mutatkozik. Ezen ugyanis a kabát mit sem változtat.

A duttyán azonban szerfölött úri. Már festett asztal is van benne. Ily haladások történnek. Ez elég szép dolog, hanem az nem kellemes, hogy két oldalán egyformán dudál a szél és hiában sűrög az ember, csak fázik. Ugyanis tél van most, jó hideg február (ez az a hónap, amelyre Kismárton Mihály azt mondta, hogy: az se volt igaz ember, aki kitalálta). Az állatok is fáznak kint, bár odakint azért jobb, hogy sűt a nap. Jó nagy vásár ez a mostani, már ami a jószágot illeti. Nagyon sokan árulják, de kevesebben veszik s ilyenformán nem sok az áldomásívó, pedig a duttyánnak az hozná a jövedelmet. Mert egy félliter bor volna az csak, de rendszerint több lesz belőle. Eladó gazduram úgy tudja dicsérni a jószágot, hogy az valami ritkaság. Hogy milyen jó állat ez a ló és mennyire kiváló a futásban. És nem is ijedős. Ha félszeme hibás nem volna, tisztló lett volna ebből a huszároknál. Hát úgy kell erre nézni. A vevő erre a sok szépségre csakugyan elhiszi, hogy jó vásárt csinált s nem sajnálja a másik fél liter bort. Kocog is az üveggel az asztalon s fürge leányzó hozza azonnal a bort és poharakat hozzá.

—Jaj, hűgom—mondja a rendelő—sok már a pohár nagyon.

Amire azt mondja az eladó, bizonyos Vadlövő Péter innen a Jakus közéből:

—Nem baj az. Pohárból, gyerekből soha sincs ölég a háznál.

A leányzó elpirul erre és megszalad, pedig Péternek, mint rendesen, most is igaza van. A gyerek olyan, mint a pohár, az ember sohasem tudja, mikor török el egynek-egynek az élete. Azért jó belőle a sok s ez irányban errefelé nem is lehet panaszkodni. No továbbá így italoznak ők egy asztalnál s mert kegyetlenül hideg a bor, nevetik egymást, mikor nyelik.

—Suba alá kék ezt tönni, hogy melegödjön—véli Péter.

—Ott is van már—mondja a másik, ahogy megint beöntött egy pohárral.

Komoly alak lép be a sátor nyíláson. Magas, kékbeli ember. Subája, léptében méltósággal lengi körül. Az ünneplőkalapon pedig vámcédula meg helypénzcédula van; sok, körültüzködve velük az egész kalap. Látnivaló, hogy ez valamely uraság cselédje, aki nagyobb falkával jött be, hogy eladja. Leül és a nagy bőrtárcát keresi elő, amely jó mélyen van elhelyezve a belső zsebben. Abból a passzusokat veszi ki, egész sort. Mind össze van az hajtogatva, csak a papir hátulja látszik, az ember ennek dacára osztályozza őket, külön a lovakét, külön a baromét. Egynél azonban tünődve megáll, s most ötöt-hatot fölhevén, mint a kártyát szokás, tünődve nézi őket. De nem bír köztük igazságot tenni s utóbb átszól a másik asztalhoz.

—Ugyan, tisztólettel kéröm az urat, tessék megtekinteni, ez-e a Bimbó pakszusa? Mert én nem tudok írást...

A passzus kiterítettetik és konstatáltatik, hogy nem az.

—A Báróé ez. Egy szarva nincs neki.

—Az az—felel az ember derülten—én is így gondoltam, de nem voltam benne egészen biztos. Nagyon hasonlít a gyürődésük egymáshoz.

Kutat a járlatok közt s kivesz egyet.

—Akkor ez a Bimbóé—mondja.

Aminthogy igaz is. Csakugyan ez az s az ember, aki a passzusok hátulsó oldalának a gyürődéseiből olvassa ki, hogy mi van beléjük írva, most már nyugodtan távozik. Különben nem ritkaság az ilyen. Személyesen van szerencsém a pusztaszeri major öreg csőszéhez, aki valami harminc éve viseli ezt a hivatalt. A dolgához tartozik, hogy a különféle leveleket, amelyek íródnak, ő expedálja a különféle majorokba. Van eset, hogy kilencet is kap egyszerre. Az öreg nem ismer írást s amint a tiszt mondja neki, hogy melyik hova megy, aszerint helyezgeti el a leveleket az ujjai közé s odakint aztán szétosztja a maga lovasembereinek. Ezt Hantházára, ezt Baksra, azt Sándorfalura, és harminc év alatt még nem tévedt meg dolgában az öreg. És igazság szerint egyszerű ez, mert ha a betűket nem ismeri is, de ismeri az ujjait, s mint példa mutatja, a hivatalhoz ez tökéletesen elég.

Jönnek-mennek az emberek és sok pénz kezd forogni az asztalokon, vándorolva egyik bugyellárisból a másikba. Az nem megy minden méltóság

nélkül s a tizesbankókat a fagyos ujjak erősen dörzsölik, hogy nem-e ragadt össze kettő. Mikor ki van olvasva, a vevő büszkén tolja az eladó elé, az pedig büszkén illeszti be a tárca rekeszeibe, mint illik, külön az ötöst, külön a tizest.

—Egészséggel használja kend—mondja (már hogy a jószágot).

Azonban nem mind ilyen az eladás, hanem vannak szomorú eladások is. Jön a kopott ember, akinek subája sincs, vagy ha van valamely ócska, abban az asszony ül kint a kocsin. Hanem azért igen vastag kabát van az emberen. Ez onnan származik, hogy a foltra foltot tesznek s idővel a sok foltból vastag gúnya támad. A sipkán sincsen már szőr semmi, mert az lekopott, a csizmaszára pedig veres, ami azt jelenti, hogy biz ott még egy garasára subickra sem telik. A kopott ember igen szomorúan teszi el a pénzt, amit a kecskéért vagy bürgéért kapott, mert úgy lehet, az utolsó kecske vagy az utolsó büрге volt ez a bizonyos. Szívszagatás az, megválni az ilyentől.

...A sátor ajtajában, de jó távolosan, két szűrös megáll s betekint. A puszták ama gyakran énekelt egyszerű fiai, de nem olyanok ezek már, ahogy az gyakran leírásokban és képes ábrázolatokban állítatják. Elhagyatott bojtárlegények, a szűr rajtuk olyan, mint az agyonkefált katonaköponyeg, hogy a nap felé tartva, át lehet rajta látni. Állnak és félénk figyelemmel nézik a sátort. Úgy lehet, másodszor vagy harmadszor vannak a városban, bár magába a városba be sem mernek menni. (Nem való az a szögénynek.) Csak itt nézködnek, megcsodálnak néhány hintót, egy-két lovastiszt ruháján az aranyzsinórt s most a sátor belseje felé vetnek óvakodva néhány pillantást. Megpróbálom behívni őket:

—Gyertek be, hé. Egy pohár bor majd megmelegít.

A két bojtár összenézett s gyanus tekintettel mérték végig. Az egyik rángatta a vállát a szűrben, a másik két kézre fogván a nagy ákachusángot, amit bot gyanánt vitt, a végével a fagyos rögöket turkálta. Többször kellett még a hívást ismételni, teljes megnyugvást adván arról, hogy semmiféle fizetség nem lesz a dologból. Ez utóbbi kijelentés kissé meghatotta a két legényt, hanem azért csak az egyik hitte el. A másik hirtelen, szó nélkül megfordult s odább halad. Ez volt az erősebb lelkű, aki ellentállott az úrféle kísértéseinek. Emez bejött, szégyenlősen és tétovázva. Nagyon félénken ült az asztalhoz, de már a pohár bort egyhajtásra megitta, pedig oly rettentő hideg volt, hogy épen csak a benne lévő szesz tartotta vissza attól, hogy azonnal jéggé váljon. A sátoros ember hozott neki cigánypecsenyét, meg selyemcipót. De tányért is, meg kést is, meg villát is. Tünődve nézett e dolgokra s megszólalt:

—De kéröm, én mögmondom, hogy én nem fizetők ám ezökér.

—Nem is kell. Vendégnek hívtunk.

Evett azután Fülöp. Mert megmondta a nevét is, hogy ő Fülöp Imre, a halasi földrül. Szép nagy darab hús volt a pecsenye, három borda állt ki belőle, de Fülöp Imre innen a halasi földrül igen hamar véget vetett neki. A cipóval, mint illik, kitörülgette a tányért.

—Elmönnék most már—szólt. De úgy-e, kéröm, nem köll fizetni, mert neköm ennyi pénzöm nincs.

—Dehogy köll. Csak hogy jól esett az étel. Úgyis rég ehettél ilyesmit.

A pusztafi az üres tányérba nézett. Gondolkozott.

—De—mondta—öttem. Gyerökkoromba...

Ezzel elkezelt. Isten fizesse mög—köszönte, amint távozott. De igen zavarodott lehetett e nem várt esemény következtében, mert a botját ott feledte. Az asztalnál ült egy államhivatalnok s egy boltos A hivatalnok azt mondja:

—Ugyan miben járul az állam fentartásához az ilyen ember?

A boltos azt mondja:

—Ugyan, hogy élne meg az ilyen emberekből a kereskedő?

Így beszéltek össze-vissza s nem vették észre, hogy voltaképen ez az ember neveli föl azokat a birkákat, amelyeket ők később elszednek a gazdájától. E fölött disputa támadt, bár sokkal hidegebb volt, semhogy bármiféle elmélet meg ne fagyott volna benne. Közben Fülöp Imre megjelen a sátornyílásnál és félénken betekint. Nem mer belépni.

—Ehol a botod ni, Fülöp. Itt feledted.

—Az ám—mondja s átveszi a husángot—ezér gyüttem vissza.

A bot ugyanis igen szükséges. Sőt fölötte szükséges. Mert nem lesz az egész

nap folyamán ilyen félénk az Imre legény. Bor és pálinka következik ő belé, mert itt is, ott is megkínálja valami ismerős. Estére kelve már verik a mellüket a puszták egyszerű fiai ugyancsak abban a sátorban s ha akkor lépne be közbük az ember, kérdés, hogy megvédené-e a duhajoktól Fülöp Imre a visszakapott husánggal. Mert már ilyenkor könnyen áll a veszekedés. Némely üvegek némely fejekhez ütődnek és előkerülnek a pad alól a botok, a zsebekből pedig a bicskák. Szerencsére a városi lovaslegények is előkerülnek s ha másként nem megy, karikás ostorral szétütnek a vendég között. Némely részét kiverik, másrészének lelohad a kedve s ez körülbelül jól is van így. Jobb, ha egy pár rendreintést kapnak az ostorral, mintha egymás szívébe törnék a bicskát. Mert ha kihasad is a ködmön, azt bevarrja a varga, de ha börtönbe kerül a legény, azt a szégyent nem varrja már be senki. Hát csak így vannak eszerint s harmadnap beszélnek egymásnak a pusztán az emberek:

—Úri mód mulatott a vásárba a Marci, hallja kend. Mögívott egyvégtibe tizenkét feketekávé.

Főtagyaláson

Az egész ügy eredete, amelynél fogva János a törvényes urak elé került, a megváltozott szokásokban keresendő. A szokások változnak, velük változik az ember is. János esete maga a legtisztább példa rá, hogy másként van már most minden, mint ezeknek előtte volt.

Azelőtt... Azelőtt az ember maga hasított posztót magának s úgy vitte a posztó-lopóhoz, hogy varrjon belőle ruhát. Megmondta neki, hogy milyenre szabja. Például ha kabátról volt szó, kimondatott, hogy teknőhátú nem kell. A mi pedig a zsinórzatot illetné, az szintén egészen különös kívánságok szerint történt. Aszerint, amint kívánta az illető, hogy rendes vitézkötés legyen-e a ruhán, vagy pedig galambkosaras, vagy esetleg a víz sima folyását utánozó legyen-e a zsinór.

Hát mind ez már ma nincs. Ott a kész kabát a szabónál. Akár a boltban, akár a piacon a sátor alatt, de csak egyforma az. Foltos Joó János épen olyant vásárol, mint Sötét Nagy Gergely.

Itt a hiba. János ugyanis a bicskát Sötét Nagy Gergelybe óhajtotta beleereszteni, de tévedés történt. A csárdában amúgy is kicsiny a világítás s a kabátok egyformák voltak. Így Foltos Joó János kapta a szúrást, bár nem lehet mondani, hogy nagy szúrás volna, mert János mindössze egy hétig hordatta hozzá a doktort, a süketöt.

Most pedig következik a dolog másik része. Ép tavaly ilyenkor múlt két esztendeje, hogy Jánost a közön, amint éjjel hazafelé haladt, leütötték és a feje is beszakadt. János nem kereste akkor ezt az ügyet, mert a csont törvény nélkül is összeforr, ellenben másnap a közön csapásozván, kiderítette, hogy Sötét Nagy Gergelyben keresendő az elégtétel, mert juhászos orrú csizmát nem visel az egész környéken senki más, csak ő maga. És mondta Jánosnak a tulajdon édes apja is, hogy majd, ha alkalom akad, a kölcsönt adja vissza. Ha egy fertály föld rámegey, hát rámegey. Az ellen nem tehet senki. Csakugyan kár, hogy a tévedés történt. Mert ha Gergő kapja azt, amit véletlenül Joó János kapott, Gergő érte nem ment volna panaszra a bíró elé. Ellenben Foltos Joó János elment, bár János egy hétig hordatta rá a doktort s még ami szert írt az orvos, azt is meghozatta volna, ha kellett volna, de nem kellett. Mert a szénamurva főtt leve jobb.

A panasz nyomán Jánosnak pecsétetes levelet küldött ki a tanyára a törvény s János be is haladt a városba az igazságért. Igen szép igazságot kapott: bicskája járását három esztendőre értékelték. Nem vasban, se nem sáncárokban, mert ezeknek az ideje már letelt, hanem egészen rendes házban; még fürdetik is benne az embert, mint a szopóst. Különb hely, mint az adóhivatal.

De János ez ítéletbe még sem állapodhatott bele. Mert első sorban a törvény nem tanakodott ama sajnos véletlenség fölött, ami itt történt. Ha igazi törvény a törvény, azt is néznie kellett volna, hogy ami történt, nem szánt szándékkal történt. Foltos Joó János igazság szerint csak akkor panaszkodhatná a dolgot, ha a dolog csakugyan készakarattal történt volna. Pedig nem. Hát minek jött a bicska útjába? János tehát ezen alapon ki is jelentette, hogy a rendelkezésbe bele nem állapodhatik, hanem megy föl egészen a királyig. Mert igaz ugyan,

hogy az egész eset annak idején lányi viszony miatt történt, de annak már rég ideje. Azóta János a lány fejét bekötötte. Sőt egy kis család is van a háznál.

Bármint keressük, János nem tehetett e sorsban egyebet, mint hogy az ítélezést rábízta még más bírókra is. Majd azok talán jobban kitalálják.

Jánost idő múltán eme kitalálók elébe hívják, ismét pecsétetes levéllel. Annyi levél jár ki Jánosnak a tanyára, hogy utoljára egészen leveles ember lesz belőle, mintha csak valamely betyár volna. De János a pecsétet illendő tiszteletben tartja s a hívó szóra a törvényttévő főtárgyalási urak elébe megy. Subában. A tekintélyes férfiú, aki a törvénytalota folyosóján az illető rend fölött őrökdi, Jánost a suba levetésére inti.

—Ezt a subát?—kérdezi János.

—Ezt—mondja a hivatalos személy.

—Kár,—véli János—mert nézze csak, ez a suba birkából való ugyan, de már döglött ez a birka. Hát most már az Uristen hogy vigyázzon olyan birkára, amelyiknek passzusa sincsen?

No ezen kicsit eltárgyalnak s János örvend, hogy a hasban vállas egyéniséget kissé megtromfolta. Elvégre utóvégre szükséges az ilyesmi, ha másrészt nem, csak azért, hogy a szó ne egyezzen. János a subát leteszi. Szőrével kifelé hajtja, azután kétrétbe veszi, úgy helyezi le a földre.

—Úgy vigyázzon rá—mondja a férfinak,—hogy ilyen suba az egész Nagyszéksósban nincsen. Mámma már nem csinálnak ilyen subát...

Ezek után bemegy János a törvény elé. Urak ülnek egy asztalnál. Azt mondja többek közt a legfőbb:

—Maga fölebbezéssel élt!

Azt mondja János:

—Én?

—Maga!

János az elméjében hirtelen végigfutja az utolsóbb esztendőök tetteit. Keresi, hogy élt-e vajjon ő fölebbezéssel? Mily furcsa ez a kérdés! S úgy lehet, odaki a subát is ellopják. Saját maga életét, de még a rokonságét is átal tekinti, de emlékezetében egyetlen egyet sem talál, aki fölebbezéssel élt volna. Mert mind egyszerű tanyai nép s azoknál nem szokásos a városi cifra élet. János meggyőződéssel mondja:

—Hát pedig én nem éltem...

—Dehogy nem—mondja a bíró.—Hiszen azért élt fölebbezéssel, mert az elsőfokú bíróság nem alkalmazta a kilencvenkettedik szakaszt.

No tessék. Itt a kilencvenkettedik szakaszt. Mit akarnak vele? Mit akarnak vele? Még a katonaságnál sincsen több szakaszt, mint négy. Első szakaszt, második szakaszt, harmadik szakaszt, negyedik szakaszt. Miért rukkoltatnak most itt egyszerre föl kilencvenkét szakasztot? János most már határozottan érzi, hogy a bűnben ártatlan. Nem bánja, ha kilencvenkét szakaszt rukkol is ki az ellen, aki fölebbezéssel élt—hát jól van: az tudja, mit csinált. De mikor ő nem élt vele! Hiszen szalonnával, csülökkel, tarhonyával, krumplival él. Soha életében ezen fölebbencsezést nem művelte. Mégis róla vádolják és kilencvenkét szakaszt van ellene. Megbátortalanodik keserűségében és zavarodottan mondja

—Minállunk kétszázharminckettő a házszám...

—Értse meg ember—világosítja a bíró—mi alkalmaztuk a kilencvenkettedik szakaszt. E szerint két évet kapott. A büntetését egy évvel leszállítottuk.

János hirtelen előrenyújtja az egyik csizmát, melyben a lába is benne van s gyönyörrel nézi. Hát egy esztendő lemaradt. Csak ez a szakaszt ne volna, mert ki tudhatná, mit akarnak vele? Két év... két év... a kis család még meg se fogja tudni, hogy állami szolgálatban volt az apja. Ez kellemes és örvendetes dolog. A mellény gombjait János azonnal be is gombolja; már csak azokat, amelyek ki voltak gombolódzva.

A bíró szigorúan folytatja:

—Élhet semmiséggel is. Nyilatkozzon, él-e semmiséggel?

János fölnéz, de tekintete ismét csak a csizma irányába téved. De szép csizma.

—Mennyi időt kaptam?—kérdezi.

—Két esztendő!

A válaszra János megcsóválja a fejét és lemondólag int a kezével.

—Nem állapotodhatok bele—mondja.—Két esztendeig nem löhet a sömmivel élni...

Jánosok

János gazda egy városban, ahol arra a tervre adták magukat a népek, hogy ők majd villammal világítanak. A drót hordja szét a világosságot az utcákon s hol elalszik, hol nem. Ez igen nagy haladás a világosság irányában. Harminc esztendővel ezeknek előtte még nem égett az utcán semmi. Mert miért égett volna, mikor még a házakban is csak imitt amott égett a világító olaj. Némely úri ember a gyertyát szerette, más helyen pedig jó volt a tatar is. Ez a tatar már egészen kivész. Még látni itt-ott országos vásárokon, hogy a hozzávaló talpas edénykét árulják a fazekasok, vagyis hogy gölöncsérek, gúnyneven sárvargák. Abba az edénybe valamely állat faggyát tették, rá egy darab vásznat fektettek, a végét meggyújtották s égett az úgy, hogy aki amellet sem látott, alighanem vak volt. Meg ott volt a jófajta gyertya, amit okos helyen nem is attól vettek, aki hivatalból mártotta, hanem otthon készítették: addig mártogatták a langys faggyúba az ócska szatyíngmadzagot, mígnem gyertya lett belőle. És annak megint külön tudománya volt, hogy azt miként kelljen égetni, mert a koppantó kezelése teljes ismereteket kívánt. Mert ha nagyon fölülkoppantották el a láng hamvát: idő előtt újra hamvasodott, ha pedig valaki nagy magabízásban igen alól koppantotta el, elaludt a gyertya. A gyertyának voltak ily külön szokásai. Bár még ma is vannak. Mint például a gyertyánál való pipára gyújtás is oly tudomány, hogy annak gyakorlása közben könnyen elfújhatja az ember a gyertyát s mindenenk sötétben maradnak, mi részben szégyen, részben bosszankodás. Ezért van az, hogy mielőtt valaki a pipáját a gyertya lángjához értetné, elsőbb háromat kopog az asztalon és ezt mondja: Engedelmet kérek. S ha azután engedelmet kapott s véletlenül beszívta a pipába a gyertya lángját úgy, hogy egy csöpp sem maradt, elnézték neki, mivelhogy engedelemmel történt.

Ily különféle sorsok között történik, hogy egyszer csak az utcákon húzgálják a drótokat és hosszú karókat állítanak fel, amelyekről majd világít a dróterő. Hát ez csodálatos. Egész éjszaka világít majd. Fényességeket szór szét a sötétbe. Eddig ez nem történt ezen a tájon, kivéve, ha az alispán ment haza a kaszinói kártya után, hát az előtt hordta a lámpát a huszár. Míg most im minden tíz-húsz ölnyire ragyogó világot osztogatnak. Valóban boldog lehet, akinek egy ilyen lámpa a portája elé kerül.

János elébe egy odakerült. János tűnődve nézte, mikor a karót a nagykapu mellé, az utcai hídlás irányában leásták, a drótot ráfeszítették, az üvegcsimbókot hozzápasszoltatták s azután—akár hiszik, akár nem—világított.

—Hm—mondta János.

Harmadnap elment a mérnökhöz.

—Baj van, uram—mondta—a karóval.

—Miféle karóval?

—Akin a drót világít a nagykapu előtt.

—Már miért?

—Azért,—mondja haraggal János—hogy nem bírok a szénásszekérrel tülle befordulni a kapún. Hát micsoda dolog ez? Hát hogy mönjek én most már be a szénásszekérrel a kapún? Vagy vállon hordjam be a kukoricaszárát?

János mindezt bizonyos keserűséggel emlegeti és beszédéből kiérzik a mély szemrehányás. A mérnök csakugyan gondolkodóba esik. Jánosnak igéri, hogy másnap reggel a helyszínére megy. János azt megköszöni szépen és megkéri, hogy ne vegye az ő szavait zokon, de ha méltatlanság esik rajta, mit tehetne egyebet a szegény?

Másnap, mikor kimegy a mérnök, János az utcán van egy szénásszekéren. Mihelyest megjött a mérnök, szól is azonnal az ökröknek, hogy gyerünk befelé. A komoly állatok megindulnak. János többféle cselőt és hajsztót kiabál rájuk, minekfolytán az ökrök a szekeret nekiviszik a lámpakarónak, a karó

kidül, azután pedig a kapuküszöbnek állnak neki a szekérrel, ami csakugyan mutatja a mérnök előtt, hogy még sem volt okos dolog oda tenni a karót, ahova verték. Mert hiába: hiába állapítja meg az ötven és száz métereket a távolsági arányokban a mérnöki tudomány, másra is kell tekintettel lenni. A kidőlt karót ennél fogva pár méterrel odább állítják föl, körülbelül János kiskapujával egy irányban.

—Nono—gondolja János.

János háza egyenes magyar ház, nem fordított. Házban az a fordított, amelyiknek az ablaka mind az utcára tekint, mi egyébként kész bolondságnak nevezhető, mert arra való az ablak, hogy az udvarra szolgáljon. Így lehet rajta keresztül figyelemben tartani a cseléd munkáját, a baromfi téblábolását s hogy valamely gyerek nem esik-e vajjon bele a kútba. Ez ablakok előtt ámbitus szokott lenni, az igen kényelmes, ott vacsorázni szokás. Mikor a kiskapu előtt a villamos lámpa legelsőbb este kigyullad, a folyosón ahogy az asztal mellett ül János, elfújja a gyertyát.

—Nem köll mán ezöntül—mondja jó kedvvel a feleségének—mert emitt az ingyen világító.

Az asszony Jánosra csodálattal tekint. János mosolyog és kedvtelve tekint a villamlámpa felé, amely végigvilágítja az ámbitust.

—Mégis csak szép dolog ez a kitalálás—véli.

*

Annyi csillagot úgy sem tud kigyújtani az Uristen az égre, mint amennyi mezőrendőri kihágás van az ég alatt, ennél fogva János belekavarodott egyik lábával egy mezőrendőri kihágásba. Jánost följelentették, Jánosnak pecsétet küldtek ki a tanyába a hivatalosok és János azt mondta, hogy csakugyan nem hiába álmodott tegnapelőtt a nagy koleráról, de lám, már meg is történt a szerencsétlenség. Szomorúan beóvakodik a városba, a bíró elé áll. Előbb vár az ajtóban, amíg behívják, azután pedig a szobába lép, igyekezettel az iránt, hogy valamiképpen a padlóra fektetett szép pokrócokat le ne tapossa. Azután tárgyalni kezdenek. János kénytelen beismerésben lenni, mert tanuk vannak arra, hogy ő kihágott.

—Node—azt mondja—embör szokott hibázni.

Azt mondja a bíró, hogy hat korona a bíróság.

Azt mondja János, hogy a fele is elég volna.

De a bíróval nem lehet beszélni. (Mind ilyen a bíró.) Csak megmarad a hat korona mellett. János tehát közelebb lép hozzá, az íróasztal felé oldalt, de nem egészen oldalt. Az egészen oldaltmenés, az más, az még a régi világból való. Akinek kedve tartja, ma is megláthatja, hogy a hivatalos íróasztalnak a férfinép elébe áll, csak a lány és asszonyféle kerüli meg, hogy közelebb jusson a hivatalos úrhoz. Oh igen, ez még a régi világból, a nagy tajtékpipás vén kecskék világából való szokás... ugyan hogy nem száradt el a kezük szára?

Tehát János oldalt kerül és azt mondja halkán:

—Tekintetős úr. En világéletömben kormánypárti voltam.

Azt mondja erre a bíró:

—Azért csak hat korona a bíróság.

János megütődve és gondolkozva néz rá. Hogy nini, hát ejnye, a jó reggelét neki. Ez már csakugyan hogy csakugyan. Hát korona: ez három forint. Hány borjúkötelet lehetne venni azért, meg hozzávaló vasforgót, hogy ne vethessen a kötél szarkalábat. János tehát ismételten és komolyan szól:

—De tekintetős uram, én még akkor is tartottam a zászlót, mikor elbuktunk.

János letette az eddigvaló kártyákra a tromfot, a legtöbbet. El kell ismerni, hogy ez volt a legnagyobb. Hogy ő kormánypárti volt világéletében, az a kis tromf; hanem, hogy az elbukó zászlót is tartogatta (már addig-ameddig), ez nem utolsó dolog. Egy ezeréves történetből minden vert hadnak a keserve rezeg át ezen a pár szón. De a bíró csak azt mondja:

—A bíróság hat korona.

János kinyitja a mellényt s a belső zsebből a bukszát előveszi. Van benne pénz, bár nem sok, de elég annak, aki kevéssel beéri. A három ezüst forintot leteszi, minden darabot külön nyomatékkal pattogtatván az asztalhoz. Nem szól. Csak

a mellény hibás begombolásán látszik meg, hogy nincsenek rendben a gondolatai.

A jó reggelét neki!

*

Sajátságos állat az ember, de sajátságos állat a hernyó is. Az ember rettentő szeret élni, de a hernyó is borzasztó szeret élni. Az ember is csak rájár egymás fejére lehetősen, hogy egymás tetejében haladhasson, hanem e tekintetben mégis különb állat a hernyó. Van olyan hernyó, amelyiknek a hátába egy másik állat belerakja a maga hernyóját, hogy éljen amabban. Mindezt nézi egy faágról egy harmadik állat. Mikor aztán látja, hogy az első számú hernyóban elég jól el van a második számú hernyó, akkor ő ezen második számú hernyó hátába belerakja a maga harmadik számú hernyóját: a hármuk közül valamelyek majd csak megmarad.

Ez előbeszéd mindössze arra szükséges, hogy igazolja, hogy Förgeteg János szőlőjében a fákon sok volt a hernyó. Elték is nagyon a fákat, János e felől több ízben szomorkodott, de mindig csak oda lyukadt ki, hogy hiába pusztít el belőlük egyet vagy kettőt, mikor terem helyébe száz. Így a hernyók a fákon maradtak, János pedig várta az isteni segedelmet. Mert az van. Mint például e nóta is mondja: Ezörnyócszáznyócvanötbe, Sok porkukac vót a földbe. Elrágták a kukoricát, Csúffá tötték a földmunkát. Jámbor szüzek a kápolnánál Imádkoztak az úr Jézusnál. Az úr Jézus nagy felhőt kerekített, Röttentő sok eső ledűtött. Fojt az eső, mint az patak Az kukacok fölpukkadtak.

János alighanem ilyesmire várt a hernyók irányában, azonban helyette megint csak a bírótól jött ki a pecsét. János bement a bíró elé s ott elébe adták, hogy föl van jelentve, mert nem hernyóztatta a fákat. Pedig rendeli a törvény.

—A törvény,—gondolta János.—No ez szép munka. Azelőtt Taliánországba küldött engem hadba a törvény, most meg a hernyók ellenében küld.

Mindegy azonban a gondolkozás, így is, úgy is csak két forint lévén a bírság. János letette a két forintot, róluk nyugtató írást kapott, azt eltette, hogy majd hazaviszi és fölolvassa az unokáknak. Mindenki olyan olvasmányt visz haza a kisgyerekeknek, amilyent bír.

Így János hazament s a fákon a hernyókra tekintvén, gondolta, hogy ugyan hogy nem teszi őket valahová az Isten. A dolog ezzel abba maradt, mígnem Jánosnak egyszer csak újra pecsétet visznek ki a homokra, hogy menne a bíró elébe. János bemegy s kérdi, hogy ugyan miben akarják már megint a fejét fájlalni. Miben-e vajjon? Hát megint a hernyók.

—Miért nem takaríttatja kend le a fákat?—kérdi a bíró.

—Én-e?—kérdi vissza János.—Hiszen ha letakarítom is, a szomszéd fájáról csak átmászik a hernyó. Mert annál mászkálósabb állat nincsen a kerek világon.

—Ha a szomszéd fáján is van, ha az sem takarítja, jelentse kend fel—mondja a bíró.

János azonban azt mondja, hogy ő sem nem zsandár, sem árulkodni nem szokott, ennélfogva ily dolgokat tőle kívánni lehetetlen. Ehelyett inkább kérdi, hogy mit fizessen.

—Öt forintot.

—Né—véli János—ez a bírság is olyan, mint a jó malac, mindig többet fiadzik.

Kotorász a bukszában a pénz után, s időbe kerül, míg mind az öt ezüstöt előkeresi.—Nehéz úgy-e előadni a pénzt—inti a bíró—de azért csak nem takaríttatja kend a fákat.—Nono—felel rá János—van ott még, ahol ez volt...

János hazamegy s ránéz a fákra.

Hát már csakugyan alig van rajtuk levél, mind leették a hernyók. Ha selyembogár volna valamennyi—gondolja János—most adhatnának egy pár Ilka-kendőre való selymet. Adnak azonban—dehogy adnak. Elkopaszkodva és szomorúan állanak a fák. Mígnem újra pecsétet hoznak Jánoshoz a hivatalosok és invitálják befelé a bíró elébe harmadnapra.

János bemegy. Ezúttal tíz forint a bírság. János most már ezért a »geleb«-be nyúl, mert ekkora összeg leginkább csak papírpénzzel fizetendő.

—No hanem—mondja vidáman, amint a pénzt az asztalra teszi—ez az utolsó.

Többet már nem lesz egymással bajunk a hernyó miatt, tekintetes uram.

—Hát bizony—mondja a bíró—erre hamarabb is rájöhetett volna kend. Takarítani kell a fákat, aztán akkor nincsen bírság. Hisz a takarítás kevesebbe kerül, mint a bírság. Azután pedig a törvény törvény.

—Tudom—szól nyugodtan János.—Azért vágattam ki a fákat a szőlőből valamennyit.

A roham

A kadét már reggel óta sántán ment a szakasz mellett s gyakran elmaradt. Mérgező volt s kijelenté, hogy Mac Ádám urat, ki az országutak kavicsozása körül szerzett soha nem hervadó babérokat, megöli s nem bánja, ha a Mac Ádám úrral lefolytatott ezen katonai botrány ismét megzavarja is a polgárság és katonaság között a jó egyetértést. Kardját már alig tudta, hogy vigye, a karja alatt, vagy hátra csapva, vagy keresztbe fogva. Előtte való nap mocsaras vidéken állt a gyakorlat, reggeltől estig vízben jártak, cipőjének elveszett talpa és sarka, a baggage-train elmaradt, a kadét egy baka bornyujából szedte ki a rövidszárú csizmát s abban járt. A legény a szolgálati uton való teherkönnyítésnek örült, a kadét nem, sántított, mint egy tűzoltó.

Polgári köztudat szerint a tűzoltók nem sántítanak, ellenben az ezredes úr véleménye szerint, mely elvégre s az ezredben, az őrnagy fiatal feleségének véleményétől eltekintve, még a garnizon élet unalmasságában is irányadó, a tűzoltó egy minden rosszra hajló rettenetes lény s valakinek egy tűzoltóhoz való hasonlítása oly sértés, melynél nagyobbat mondani már alig lehet s emellett okos dolog is, mert az alantasok iránt előírt szívélyes bánásmódról kiadott hadügyminiszteri rendeletben nem foglaltatik benne, mint különös bántalom.

—Te, hallja!—szokta volt kihallgatáson üdvözölni Brauneck a legényeit—megvasaltatom, hogy belekékülsz, te félcivil... te ágyútöltelék... te, te... tűzoltó!

Ez volt az utolsó bomba. A tűzoltói titulus tizenöt napi sötét börtönt jelentett rendszeren, tizenöt napi előírással sötét börtönt, gúzsvassal és böjttel, e két kedves dologgal, mik mit sem vethetnek egymás szemére. Ez a fokozott méreg kitörése volt, regimenzdüh, mint a gyereklelkű bécsi Wohl hadnagy jelezte—törzstisztdüh a köbön, mint Kanyó főhadnagy, az utásziskola Mocnik-imádó parancsnoka nevezé.

A köbre emelt ezredméreg ezúttal ismét teljes egészében jelen volt az érdemes komandánsnál, ki apró, fekete lován, az országút csenevész akácai alatt ballagott s arra kérte adjutánsát, hogy e vidám napot ne rontsa hiábavaló beszélgetéssel.

Dél jóval elmúlt, az ezred hosszú kígyója ütemes lépésekkel lassan haladt a porfelhőn át, mely körülfogta a csapatot s deresre festé a szakállakat. A felsőbbbségi rosszkedv lehaladt az előírással lépcsőn a kadétokig, mindenki mérgező volt, a tizenegyedik század vén őrmesterét, ki az éjjel korhelykedett s most marsközben aludt, elmaradva a szakaszától, Hidegvágó kapitány raportra rendelte. Az őrmester tudomásul vette a kijelentést s a kapitány lóva mellett lépdelve, mentegetőzni kívánt. Bizonyára emlékeztetni akarta Hidegvágót a régi dolgokra, mikor a kapitány kadétkáplár volt s ő sok minden szabályellenes dolgot elnézett neki, de eközben újra csak elaludt a vén gyerek, egy kavicsgarmadára lépett, ott fölbukott s lassan legurult arról a porba.

Senki sem nevetett. Szótalan menetelt a hosszú, kétezer emberes osztály, alig hallatszott más zaj, mint a bádognakulacsok kopott hangja, mikor a szuronymarkolathoz ütődnek s a vidéki színházak primadonnáira emlékeztetik az embert. A nagy porból csak a lovasított tisztek látszottak ki félig, egy-két század már megunt a rendet s össze-vissza marsolt. Csend volt, mintha komoly támadásra indulna ellenséges földön a csapat, pedig manőver volt az egész, annak is az eleje. Öt napja még csak épen, hogy elindult a garnizon

sárga kaszárnyájából az ezred.

Hja igen, öt nap előtt. Augusztus másodikán, a tiszta nyári hajnalon egészen más volt ez az ezred, a derék százhuszonhetesek, a brigád, a divízió... a corps, a hadtest büszkesége, ez a regiment, ez egyetlen, mely ilyen szép, derék, kitűnő, stramm, steif, sneidig, tadellos. Annyiszor mondták a piros lámpásszos tábornokok az ezrednek, hogy tadellos, stramm és steif, hogy a gefreiter Kanál is tadellos pucolt csizmákat kívánt a vezetése alatt álló bajtárság hat emberétől, tadellos bakancsokat, sneidig sapkákat és steif derékszíjakat. Az ezred ragyogott, fényes volt, a legények, a piros lövészbojttal széles mellükön, mind az első sorban állottak, mert ezt eltanulták a többi alosztályok mind az ötödik századtól, melynek őrmestere a közpolgári életben kárpitos volt s értett a díszítésekhez. A banda trombitái, dudái fényesek, a nagy dobon új, fehér bőr, a zászló kibontva, a tisztek új tábori övekkel, a legénységen a szíjzat rendben, a fegyverek tiszták, a bajnéthüvelyek újon feketére égetve, a bakancsok jók, a sapkák vadonat újak, a parolík is, az ezredszabók két hétig nem csináltak egyebet, csak paroliztak, az őrmesterek a raktárakat dúrták, a kapitányok vizitáltak s a szubalternusok leveleket írtak ideáljaikhoz,—szóval rendben volt minden az indulás percében. Az ezredes mosolygott a szép tömeg emberre s a nyakába volt akasztva még akkor is egy babérkoszorú, melyet a reggelig tartó búcsúbanketten a városi polgármester úr szép szavakkal és ingadozó léptekkel adott át magyar hazánk és az összmonarchia e kiváló hősének, ki öt éven át lankadatlan buzgalommal ápolta a polgárság és katonaság közti jó viszonyt, egyetértést és barátságot szeretett városunkban, éljen!

Vidám dolog volt ez, a fejekben még pezsgett a Mumm, a Rákóci-s az ezredinduló, mely tullahával a közepén, szeliden végződött a karmester úr ideája szerint a tararabummdiében. Oly szép volt ekkor, ily hajnali szemüvegen nézve a dolgokat, az ezred. A széles, fejlődött vonal sapkarózsáin a nap csillogott s az ezredzászló szalagja lengett a rúd körül.

Brauneck körülment a lován, a front megett megállt s a traint vette szemügre. Ott volt minden, ami kellett, podgyászokcsik, társzekerek.

—Ah, die Munitionswägen...

Szeme szeretettel siklott végig a féltve őrzött lőszerkocsikon. Azontúl a tisztipodgyászok következtek, a ládába rakott, számozott tábori tűzhelyek osztályozva félzászlóaljak szerint, ruhakocsik, azután legvégül öt pompás terhes-szekér, kettőn hordóban valóságos alföldi buczkai, a legjobb ital mindenféle marsoló publikum részére szódával—és a nélkül is. Egyenládákba rakva tiszta magyarádi, egri, somlai, a másik két kocsin az isteni nedű, Mumm, az eredeti hárshajkosarakban, leólmozva, lepecsételve, kívül a manipuláns iromba nagy fekete betűivel: Inf. Reg. No. 127. Regmsstab.

Az ezredes előrehajolt a lovon s felvillanó szemmel nézte a kincseket. Öt kocsi. Éppen elég egy húsz napos manőverre, tekintettel arra, hogy a volt brigádparancsnok úr a tavasszal megkapta a kék ivet s ezentúl nem jár reá az ezred borára. No ezek jól vannak felrakva. Király Miska, a traintiszt igazán ügyes gyerek, pontos, figyelmes, gondos, derék, jó fiú, valóban kár, hogy öreg főhadnagy már s a novemberi előléptetés a másodosztályú kapitányok közé sorozza.

—Az avancement néha ostobaságokat csinál s összezavarja egy jól berendezett ezred egész adminisztrációját—gondolta ez ezredes.

Ezen pár pillanatig gondolkozott, de a bús hangulatot elnyomta az öröm, hogy ime, az egyedüli, amit manőveren jót lehet kapni, egy tiszta pohár ital, itt van rendben s oly biztonsággal marsol az ezreddel, akárcsak a zászló, melyre csak a napokban adományozta a saját felséges kezeivel hímezett szalagot a főhercegasszony.

Jobbkezével a baloldalára nyúlt. Kissé nehezen találta meg a kardmarkolatot. Azután kihúzta az acélat lassan, egy oly ezredes méltóságával, ki voltaképen vezérkari tiszt s ezen rangjában talán legútólszor kell kardot rántania a csapat előtt. Orrhangján, mely elegánsan s mégis élesen csendült meg a sivár kaszárnyafalak között, vezényszavakat kiáltott. Menet... oszlop... a tete a 16-ik század... A banda húzta, a gyengébb emberekből otthon maradt őrség fegyverbe állt, néhány maródi, ócska köpönyeggel a vállán, az ablakokból bámult utánuk.

A fölkelő nap fényében a vidéki nagy városon át, olyan volt az a menet, mintha elfoglalt várba vonulnának be dicsőségteljesen. Pedig dehogy. Csak manőver, unalmas komédia. A vén granicsár generális, a divizionárius, az ő régi, elavult tudásával hibát talál úgy is, kész veszekedésre megy az ember. Egy-két tiszt bizonyosan szorong, az első osztályú kapitány úr, ki először vezet zászlóaljat, valami savanyú előérzettel nézett az események elé.

A belváros, melyen áthaladtak, még jó részben aludt, a piacon csak a kofák mozogtak, néhány friss asszonyka, lenge nyári ruhákban, kecses léptekkel sietett a folyóhoz fürödni. Az ezredes délcegen csapta ki a salutöt.

A városon kívül megkezdődött a por. A fényes érctárgyak, miket e kivonuláshoz egy napig tisztogatott a jó legénység, egy negyedóra alatt piszkosak voltak, a vidám hangulat eloszlott, a babérkoszorút az első pihenőnél leszedte válláról az ezredes úr s odaadta a lovának.

—Ne... egyél te is dicsőséget.

Azóta öt nap telt el. A granicsár ismét elővette régi technikáját s a modern hadászat minden tisztességes törvényét kijátszó terveivel szétdobálta az ezredeket. Tudvalevő, hogy jó ezrednek lenni rossz dolog. A derék százhuszonhetes ismert jó menetképességéről volt híres s így elment oldalvédnek. A helyett, hogy az országúton haladt volna szépen faluról-falura, ugarakon, szántóföldeken, cserjéken át ment, azután mocsár szélére jutott s egy teljes nap abban a csatákban gázolt. A train régen elmaradt, a legénység alig jutott ételhez s az út harmadik napján az öt jeles kocsi, Király Miska főhadnagy remek öt kocsija, úgy elmaradt az ezredtől, hogy nem is sejtették, merre jár.

A bolyongás után most, ötödnapra jutottak járt útra megint, az ezred sárga és fekete volt a reáragadt sártól, a hangulat nyomott s a boroskocsik sehol.

A déli pihenőre az ezredes már mérges volt, nem kapott sehol egy pohár italt. Boszusan verte a csizmája orrát az árokponton, ahol ült, a botjával, s már azt is megtette, hogy a csapat után jött mozgó kantinos borából akart inni. Egy tekintet a zavaros, bizonytalan színű folyadékra elég volt, hogy elmenjen tőle a kedve. Morogva tért vissza s a törzstisztjeivel veszekedett.

—Tessék, ez hát az a híres százhuszonhét. Kohn úr a két sárga gebével elbírt utánunk jönni, Kohn úr itt van és beteggé teszi borával az embereket... Hanem a mi kocsink, az nincs itt, az nem tud jönni.

—Talán összetört valahol—vélte az őrnagy.

—Igen, talán tisztelt román polgártársaink isszák valahol a pezsgőt...

Az ezredes egyre mérgesebb volt, a hangulat egyre mordabb. Kifogásolta a fegyvergútlak összeállítási módját s konstataálta, hogy a kadétoK csalnak. Egynek a borjuja sincs megtöltve a borjuba szükséges hadidolgokkal, mint kefe, gombpucoló, tú, cérna, zsebkendő, sósbádog, bakancsszeg. Egyet felrúgott —nem kadétot, borjut—amely kinyilt s látni lehetett, hogy csak szalma van benne.

Keserűen kacagott a vén katona.

—Persze, a százhuszonhetes. Das ruhmreiches Regiment. A kadétoK szalmát hordanak hátukon. Egy kis gold-cream nem kellene nekik, gyenge vállaitat kenegetni, Ylang-ylang, poudre de riz... haha, a jövő tisztjei. Szép iskola, mondhatom. Ez a hadsereg fejlődése, a kor színvonala, a modern vívmányok, meg a többi ostobaság... és szalma a borjuban...

A zászlóaljparancsnokokhoz fordult:

—A legközelebbi pihenőn a kadétoK kihallgatásra jönnek, teljes tábori fölszerelés... Majd adok én a kisasszonyoknak. Hornista?! Hol az a gazember már megint? Hé, káplár, fújjon sorakozót!

A zászlóalj-kürtös teleképpel fujt a rézbe, az az ezred megindult s ahogy a sáros, poros csapaton végigtekintett az ezredes, hangosan kiáltotta:

—Népfölkelők... valóságos népfölkelők!

*

A kadét ezért káromkodott, kedve ezért nem volt senkinek, az ezred lomhán ment előre, egy-két ember kidőlt s azokat, mielőtt betegnek deklarálta volna az orvos, előbb végig verte kardtokkal.

—Szimuláns kutyák...

Senkisémet énekelt. A bakaszokás, hogy marsközben dalol, elmaradt; a hideg, mérges tisztli arcokra vetett tekintet elég volt arra, hogy elfojtsa a nótázó kedvet. Időközben az ezredes visszafordult, elvágatott a haladó oszlop mellett, újra visszajött s lármázni kezdett. Az első zászlóalj a leszedett nyakravalót a válldragon alá dugta, a második a sapka mellé, a negyedik le

sem szedte.

Amint előre-hátra ugrált a kavicsgarmadák között, hallani lehetett, hogy kiáltoz:

—Botrány... semmi rend, semmi egyöntetűség! Nagyon jól nevelt társaság ez a zászlóalj, gratulálok, őrnagy ur!

Hirtelen beállt az a teljes, néma csend, mikor a legnagyobb rangú lármáz. Pihenjben menetelt az ezred, a tisztek önkénytelen mégis szakaszaikhoz siettek, hogy valami baj ne legyen. A feljebbvalók szeszélye kitanulhatlan.

Itt-ott elfojtott parancsszó hallatszott:

—Feltakarni! Sortávolság... lépést, lépést! Húzd meg a puskát, nem vagy finác.

Brauneck hevesen gesztikulált lefelé. Ezúttal a bandával akadt dolga. A banda kislova igen sovány, micsoda botrány ez már megint. Talán megeszik a zabot előle. Hol az a lovas? Az a kutya jöjjön raportra.

A porfelhőben, mely alatt az ezred némán és szóvalan haladt, ezúttal csak a lépések zaja s az ezredes kiabálása volt hallható.

Azután néhány pukkanás, kicsi zaj, mit alig lehet észrevenni. Erősbödött, azután egész szalvák következtek.

—Állj!

A füsttelen lőpor. Nem jó dolog. Ime, tisztán hallható, hogy lövik az ezredet, de nem tudni, honnan. A gondolat szinte megbénul. Mindenki tudja, hogy az ellenség gyakorlótölténnyel lövöldöz, mégis megretten. Az ismeretlentől való félelem ez. Az ezred megáll, a lövések egyre sűrűbbek. Honnan, honnan? Csak mikor egész sortüzetek ad az ellenség, látszik meg kevéske, halvány füst, a hosszú, alacsony erdő szélén, mely lassan húzódik tova, mint őszi reggeleken a kőd a nap előtt.

Hát csak ez kellett még. A fáradt, kimerült csapat újra tűzbe induljon. Az ezredes harsány hangon kiált:

—Támadás az erdő felé. Első és második zászlóalj—tűzvonal!

Gyorsan átveti magát a két bataillon az árkon s az ugaron csatárláncba oszlik. A tartalék a porba fekszik s az árokba. Pár perc alatt a kékruhás emberek hosszú vonalban haladnak előre, a tartalék lassan megy utánuk.

—Balszárny szorosabban! Takarás! Takarás! Mi ez? Miért nem adnak tüzet? Hornista, gazember! Hol vagy?

Brauneck dühösen vágat az osztályok között.

—Micsoda tartalék ez! Hogy fekszenek! Mint egy csomó bivaly a sárban! Na, köszönöm. Inkább penzióba, mint itt maradni! Kapitány úr, nézze a századát! Csináljon rendet.

Amazok elől már lövöldöznek erősen. A Manlicher gyors, hirtelen pukkanásai követik egymást. Küldöncök szaladnak hátra.

Újabb századok sietnek az ugarra. Fölöszlanak, a legénység sietve megy előre, megbukva a szántás kupacaiban.

—Micsoda rend ez?—kiáltja Brauneck.

Elől az alezredes, az őrnagyok vezényszava szerint megy az álcsata. A puskatűz fokozódik.

—Gyorstűz!

Az egész vonal átveszi a sortüzet.

Azután a századok hirtelen előretörnek, a roham megkezdődik. A szuronyok csillognak a fegyvereken, a tömeg rohamban fut az erdő felé.

—Hurráh! Hurráh!

Ez az utolsó kísérlet, a tömeg rádobása az ellenfélre, ami után már komoly esetben, im Ernstfalle, mint a közösknél mondani szokás, a szuronyharc következik. A legénység már izgatott, benne van a hadakozás dühe, a káplár csak úgy viszi az embereit, mint »ércfalba«. Egymás hátán van az egész, a kimarjult lábú, fáradt katona e pillanatban úgy ugrik és fut, mint a porond gimnasztája s ha idején nem fújának megálljt a kürtösök az egész vonalon, belemártaná nagy izgalmában ellenséget jálszó bajtársába a szuronyát.

Az ellenség visszahúzódik a roham elől, az erdő szélén, a fák lehajló ágai alatt

csapatok futnak a sűrűbe.

Azon a helyen, melyet ezek elhagytak, megáll a támadás, a harci kedv egy pillanat alatt lehül, a legények egymással veszekedve szedegetik a földről a gyakorlótöltény kilőtt hüvelyeit, miket a másik nem vihetett magával.

Előbb állj-t fújtak, azután pihenj-t.

Ez az embereknek szól, azután jön a tisztké, ami az ezredes mai hangulatával keserves dolog lesz a megbeszélés.

Amint a hosszú, elnyújtott kürtszavak elhangzanak, mogorva arccal lépdelnek a századparancsnokok, a törzstisztek az ezredes felé.

Brauneck jó távol állt meg lovával egy magányos hársfa alatt. Messziről látszik rajta, hogy izgatott szavakat vált az adjutánszal. Komoran néz végig a tiszteken s a tisztelgés után beszédbe fog.

—Uraim, én elég vén ember és vén katona vagyok. Ez nem járja, ami itt megy. Én mondom. Én ma azt tapasztaltam, hogy ebben az ezredben nincs menetfegyelem, nincs tűzfegyelem, egyáltalán nincs fegyelem. Nincs itt semmi. A századoknak fogalmuk sincs arról, mint kell felvonulni a csatártűzhöz. Nincs erő a mozdulatokban, ami határozottan a hiányos kiképzésre vall. A legénység nem tudja, mit tesz, az altisztek nem érnek semmit. Száz pulykát szebb rendben lehet felhajtani valahova, mint itt egy századot. Száz pulykát, uraim. Én mondom...

Egy pillanatra megállt. A tisztek sorfalában csend volt, ki sem mozgott...

Ezt a csendességet ekkor zaj, lárma vágta kettőbe, mely az erdőszélen pihenő legénység között támadt.

—Éljen, éljen! Szervusz! Hahó! Megkerült, itt van! Hej, Marci, megjöttél? Nini, a bolond!

Az erdő szélénél kissé beljebb, azon a tisztáson, melyen át a rohammal elvert ellenség egy negyedóra előtt visszavonult, lassan öt kocsi bontakozott ki a fák alól, a jó erős lovakkal, a kocsis mellett egy-egy katona, kiken messze virít a százhuszonhetes ezred élesszínű parolija.

Király Miska főhadnagy oldalt tekintve, meglökte a mellette álló tiszt kezét s félhangosan mondta:

—Mumm bevonult.

Az ezredes még türelmetlen lovával volt elfoglalva, azután folytatta a megbeszélést, amit azért neveznek megbeszélésnek, mert csak egy beszél, a többi hallgat.

—De, uraim—szólt emeltebb hangon—el kell ismernem, mit már többször tettem, hogy az ezred elhatározó pillanatokban teljesen érvényesíteni tudja magát. Tekintetbe véve az ötnapi menetelést, a rossz terepnumot, az élelmezés hiányosságát, el kell újólá ismernem, hogy a legénység a kítűnő, példás vezetés alatt ép most, szemünk előtt, oly teljes, erős, feltartóztatlan rohamot csinált, amely egyedül képes arra, hogy védett pozícióból kiverje az ellenséget akkor, midőn a támadó nyílt terepnumon dolgozik. Ezért fogadják még egyszer elismerésemet. Köszönöm uraim!

Vidáman emelte sapkájához kezét. Öregebb tisztek arcukon a százhuszonhetesek megszokott büszkeségével tisztelegtek vissza s megvoltak győződve most már, hogy nem is mehetett volna másképen ez. A fiatalabbak nevettek, a törzstisztek vidáman mentek a táborozó ezred felé Brauneck mellett, aki mosolygott s becézve simogatta meg lova nyakát, amint beszélt.

—Azt hiszem, egy órát pihenhetünk, uraim.

Az őrnagy egy kérdést kockáztatott.

—Ezredes ur, a tiszthelyetteseket most állítsam elő?

Brauneck csodálkozva nézett rá, mintha nem tudná, miről beszél. Aztán, míg sarkantyús csizmáival mélyen lesüppedt a porhanyó szántásba a nagy erős ember, elütőleg felelt:

—Ah, nem... Hagyd azokat, őrnagy úr, nem olyan rosszak azok a kölykök, mint ahogy gondolja az ember... Egyébként a fölszerelési utasítás a számár—minek hordjon a kadét borjújában gombpucolót...

Pár perc múlva az ő tábori, összenyomható ezüstpoharában habzó Mummal, az ezredes vidáman köszönté a csapat tisztjeit.

—A derék százhuszonhetesre egy pohárral, uraim!

Albán csárda

Ami Antóniót illeti, ő albán volt, ami pedig a kenyérkeresetét illetné, kantinos volt e barna férfiú a tábor környékében. Sem ő, sem kantinja nem tartozott a táborhoz, de ők azért odatartozandónak tartották magukat. Oh, a tábornak külön kantinja volt, európai módra berendezett, ahol öt vasért adtak egy porció paprikás húst s két vasért egy pohár rumot s ma már csak a jó Isten tudná megmondani, hogy miből volt a paprikás s miből a rum. Antóniónál ellenben ilyesmit nem lehetett kapni, hanem ő más italokban bővelkedett, ő árulta a szilvapálinkát, a finomabb fajtát, mert az olcsóbb fajtája oly olcsó volt (két hatos egy liter), hogy nem lehetett poharazva mérni. Továbbá neki bort a szőlőtermő albán partokról hoztak. Lovakon, mert arra a vidékre a kocsni hire még akkor nem jutott el, az valami különös dolog is lehetett, hogy valakinek négy kereke van, aztán megy, ha a lovat furfangos madzagokkal elébe kötözik. Azon vidék emberei hívei az egyszerű dolognak s így helyesebbnek tartották, ha a ló hátára kötözik a boroshordót—ha a hordó legurul, szétlapul s a bor elfolyik; mash Allah. Isten úgy akarta, ki volna, ki vele perbe szállni mer? Hát ők így inkább csak lóháton hozták a bort, kis apró lovakon, mik nem sokkal nagyobbak, mint egy jó kutya, bár hiszen a bor sem volt különb, mint a magyarországi otthon csinált ecet.

Hanem ami az ételeket illeti, azok különféle ételek voltak. Van egy kenyeres piteféle, amit hordanak a város utcáin és kiabálják róla, hogy: vrúcsi, biali vrúcsi: ez oly jeles étel volt, hogy a tábor népségének parancsban adták ki, hogy nem szabad belőle enni. Ennélfogva ez nagyon kedves étel volt, ha rávetették a kemence tetejére s fölébe tūrót raktak, ami rajta megolvadt.

De süttött friss kenyereket valóságos magyarországi lisztből az albán, mik kissé drágábbak voltak ugyan, de legalább megtanulta belőlük a tábori nép, hogy soha ez Magyarországot, ha még egyszer visszajöhet bele, el ne igen hagyogassa, mert ilyen kenyeret úgy sem eszik sehol másutt a kerek világon. Az albán a kenyereket mindig estére sütötte ki, mert akkor volt leginkább éhes a nép. Hát jártak rá. Ez jó kenyér volt... És zsírt is adott bele az albán, három pénz ára vagy négy pénz ára zsírt. A még meleg cipók közepére éles késével ő keresztet vágott s ami nyílás ott támadt, abba betette a zsírt sóval és paprikával. Mik mindenestől a meleg kenyérben széjjeloszlottak.

Jó derék törzsökös társam, ottomán császári káplár, bascsausz Ibrahim, meg vagy-e még valahol? Azóta már... talán te is otthon lehetsz Anatóliában és nem számolgotod az idődet, amikor majd hazaereszt a padisah.

A bascsausz Ibrahim épen az albán kantinja mellett őrizett egy kápláralja néppel egy hidat. Mi is ugyanannyi néppel őriztük s hogy az igazat megvalljam, nem is annyira mástól, mint egymástól őriztük.

Szörnyű nagy rang az, azon a tájon egy híd. Pedig mily ócska tákolás. A gerendák is, mik a kereszttrudaira fektetve vannak, csak úgy isten nevében állanak egymás mellett. Egy szög nem sok, de még annyit sem vertek beléjük. Ami a korlátját illetné: nálunk itthon a pusztai parasztember az üszök legelőjének szokott határuul ilyen korlátot emelni. Mégis oly igen nagyon őriztük e kopott hidat s akkora tisztessége volt neki, hogy ha lovas ember akart keresztülhaladni rajta, le kellett szállani a lováról.

Tehát igen. A hidat őrzötték Ibrahim legényei, hogy valaki el ne lopja, Ibró pedig olykor beóvakodott az albánhoz s ott csendesen vétkezett a próféta ellen. De annyit mégis megtett, hogy pálinkás üvegjét, hogy ne lássák, ledugta a kezével a kerevet alá, amin ült, ami az egyszerű török beszédben nem jelent cifra divánt, hanem kőből rakott rozoga patkát. Hát oda ledugta üvegjét s lehet, hogy ezt enyhítő körülménynek vette a próféta. A próféta különben is gyakran kénytelen volt eltekinteni azon erkölcsös írásoktól, amiket tett s gondolom, hogy Bajram-ünnepek táján egyebet sem tett, csak örökké forgott a koporsójában.

Az országúton volt az albán boltja, oda naphosszant különféle emberek tévedtek be. A fehérsapkás török határőrök, a pirossapkás captiék, olykor egy-egy jámbor muzulmán, aki hosszú pipaszárát úgy viseli a háta és az inge közé szúrva, hogy szerfölött figura vele. Az ablak a Limre, a hegyekre, az országútra nyílt. A Lim zúgó vizén olykor vakmerő tutajosok ereszkedtek alá, oly sebesen haladva a játékos habokon, mint a futó ló. A vízen túl, a hegyoldali házak kertjeiben török asszonyokat lehetett látni, amint a ház körül foglalatostkodtak. Az országúton néha rablócsapatot kísért török katonaság a taslidzsai pasa elébe: ilyen elfogott rablónak lenni nem lehet jó, mert a nyakuknál fogva voltak egymáshoz láncolva. Akadt köztük, aki olyan öreg volt, hogy gyalogolni nem tudott, azt lóra ültették. Annak nyakától az előtte menőhöz meg az utána jövő nyakához ép olyformán ereszkedett le a lánc, mint ahogy a lánchíd kőoszlopainál látható. Antónió ablakából ilyen kilátások voltak.

Közben katonák jöttek-mentek. Estefelé az éjszakai szolgálatra indulók ittak egy-egy pohár bort s mondták Antóniónak: de jó bor, verje el az isten a tövét útról-útra,—mire Antónió azt mondta: á néem ju bor, mit isté áttá, eredzs kantin európai, ot kapc bor, kit emberok csinált. Amire megint az emberek mondták, hogy: a ménkü ebbe a fekete albánba, de játékos...

Jött aztán a tábori póstás is, egy német őrmester; ő igen előkelő férfiú volt; nem szívesen járt az albán gemischtes publikuma közé, de az európai kantinba nem mehetett, mert az ottvaló kantinos feleségét egyszer elugrasztotta hazulról s azóta leginkább csak revolverrel várta európai felebarátja. No és ne feledjük ki a Szimót. Más nevét már elfeledtem, mert kevert nevek vannak ott. Ha csupa török valaki és fanatikusabban mohamedán, mint stambuli mozlim és ha Mahmud aga is, azért csak utána mondják a nevének, hogy: Bájrovics, s az Izmail bég hiába Izmail bég, azért a neve csak az, hogy Szimics. Mert a katonaságot s néhány szultáni hivatalnokot kivéve, olvasva sem igen lehet köztük valódi törököt találni; csak úgy átvedlettek törökké a rácból. Ha Dusán császár élne, bizonyosan nem tetszenék neki a dolog. No, mindegy, erről nem tehetünk, ami pedig a Szimót illetné, fiatal kereskedő volt, sok zsiszikes lencsét és bogaras gerslit szállított a tábornak. Sohasem járt túl vidéke határán, de azért egy egész sor nyelvet beszélt. Mikor mi onnan elmenőben voltunk, egy oláh ezredbeli katonaság volt bennünket felváltandó. Mielőtt bejöttek volna, valami húsz embert három héttel előbb leküldtek, hogy a vidék útjait, a járáskelest megismerjék, mert térkép akkor még nem volt. Hát a Szimó három hét alatt annyira megtanult tőlük oláhu, hogy az utánuk érkezőkkel már tárgyalni tudott a nyelvükön és átszállította nekik a zsiszikes lencsét, bogaras gerstlit, mert azért, hogy bogár van a gerstliben, csak meg kell hogy egye valaki. Szimó magyarul is jól tudott. Bascsausz Ibrahim is értett. Beszéltünk Magyarországról, a nagy pusztákról, a lassú folyókról, miket Szimó szótalan csodálkozással hallgatott: az ő országukban nem ismerik a síkságot, napáldozatot csak hegytetőről látni. A bascsausz sóhajtott, ő ismerte e dolgokat, őt is messze földről hozták ide, bölcsője pálmafák alatt ringott, azaz hogy pálmafákhoz volt kötözve a szülői sátor mellett az a gyékény, amelyben életét kisdeden élni kezdte. Mennyire vágyhatott ő haza!

A szegény Ibró már akkor a nyolcadik esztendejét szolgálta s még mindig nem tudta, hogy mikor eresztik haza. Valami szörnyű visszaélések mehetnek a török hadseregben. Akik Stambulban jártak, mondják, hogy ott egészen rendes katonaság van, de így itt az Isten háta mögött a végében ugyancsak el voltak hagyatva. Akadt köztük, akinek lábbelije sem volt, másik a puskáját kócmadzagon vitte. Gyakorlat, célbalövés, fegyvertisztítás, ismeretlen fogalmak voltak.—Hát ti mikor gyakorlatoztok?—kérdztük.—Hja—szól kissé zavarodottan—mi már rég berukkoltunk, mikor ti kirukkoltok. így füllentett egy kicsit Ibró, gondolván: hogy farogjon a próféta.

Az ablak alatt pedig járt-kelt az »italos kapitány.« Egy középkorú tiszt, mitőlünk való. Beszélték, hogy elsőrendű munkása volt régebben a katonai földrajzi intézetnek, de a pálinka rabja lett s kitétték a csapathoz. Lassan sétálgatott az útszélen a főőrs előtt, óráját összehasonlította a vártaórával s ha a két óra egyezett, megnyugodott.

—Sie haben noch gute Augen—fogott meg a parton—nézze, mi az, ami ott fönt csillog a hegytetőn?

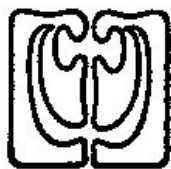
Biz az egy bádogdoboznak a teteje volt, amiből kiette a konzervhúst a katona, azután eldobta. A doboz tetejének a belseje fénylett, de nem mindig, csak ha a nap alkalmasan sütött rá. Mondtam a kapitány úrnak, hogy az mi lenne, ő azonban leunsinnezett, s valami rendkívül érdekes, fontos dolognak tartotta, hogy mi lehet az, ami a kopár tetőn egyik órában csillog, a másikban nem. Mondta, hogy ő majd azt meg fogja vizsgálni. Szemlét tart. És kideríti az esetet. De nem jutott fel sohasem. Nem ért rá a sok dögatúl.

Ezek így voltak. Az albán az egyszálú guzlát pengetve, esténként mélyeket bődült a régi albán vitézekről, de arrafelé a kutyáknak nincsen izlésük, mert nem ugatták meg érte. De nem kell azért bántani az albánt. Jó fiú volt ő. Egy este, mikor arról tárgyalt, hogy mennyire szeret minket, mondtam neki, hogy ugyan mivel tudná bizonyítani, hogy engem szeret. Ő a bizonyítás különös módját választotta. Mi néhány törzsvendégei, akik megvetettük az európai kantint, az albánt ugyanis néha európai színvonalra emeltük kontó tekintetében. Nem gyakran ugyan, de mégis megtörtént, hogy a posta elakadt napokig a hófúvásban s a rendes időre várt utalvány nem érkezett. Ilyenkor hitelre ment az esti szórakozás s albán egy ormótlan könyvben arról írást vezetett. Hát ezt a könyvet hozta elő. Abba mindenkinek a neve be volt írva egész rendes főkönyvi módra, csak az enyém nem. Ahelyett az állt ott: »noi corporagi«, ami albánul azt jelenti: »a mi káplárunk«, mivelhogy mint káplár töltém be akkor honfi-tisztemet. Ez meghatott s »bir gotah sarap«-ot rendeltem az efendümnél.

Lám, így szeretett bennünket az albán. Mégis, mikor elváltunk, még csak kezét sem foghattam vele. Az otlét utolsó napja különféle átadásokkal telt, este a városban jártunk, néhány ismerős szerb családtól elköszönni, ott jól elmaradtunk, kora reggelre pedig már útrakészen kellett állani. S mikor az albán mellett elhaladtunk, hogy soha többé vissza ne jöjjünk, épp hapták volt és fejvetés volt a főőrség felé. Antónió az ajtóban állott, félig mosolyogva, félig sírva nézett reánk, de hozzá odamenni nem lehetett. Így elhaladtunk, ő meg nem jöhetett utánunk. Csak a török tisztek kísérték el bennünket egy darabig, míg nem azok is megálltak s ott pezsgőket durrogtattak az őszi hajnalon. Mert pezsgőjük volt nekik, csak úgy legénységi csizmák dolgában történt szűkölködés.

Ugyan megvan-e még az Antónió? hányszor gondoltam rá, hogy majd írok neki, de hát nincsen lustább teremtés a kerek világon, mint az ember. Danol-e még az albán vitézekről, akik a nótában mindig menyasszonyt rabolnak, a gyakorlatban mindig kecskét? Hát Ibrahim megszabadult-e már, vagy még mindig azt a sipkát hordja, amelyet mozsárban vasalnak? Hát a póstaórmester, hát a... ohó, az italos kapitány hazajött velünk, de kár volt hazajönnie szegénynek. Ott a hegyek közt sohasem esett le sehonnan, itthon meg egy éjjel kiesett a kaszárnya emeleti ablakából s meghalt az utca kövezetén.

Ha igaz, hogy a lelkek így a föld körül maradnak s arra járnak, amerre nekik tetszik, akkor nem lehet másként, mint hogy az ő lelke, mikor onnan a kövezetről felszabadult, azonnal elröpködött arra lefelé, hogy megnézze! ugyan mi lehet az a fényesség, ami úgy »ausnahmsweise« a vén Rajnovics-hegy tetején csillog.

Az utolsó

Jön egyszer az emberhez egy hivatalos szolga, zsinóros ruhában. No ez bizonyosan adó irányában nyújtja panaszát. De nem úgy van, legalább nem egészen úgy. Nem az adófizetés iránti megintést adja elő, hanem egy más cédulát, amely a katonai ügyosztályba invitál. Uram Isten, mit akarhatnak az emberrel a katonai ügyosztályban? Fialat legényemberek számára csinált hivatal ez, ami alól már régen kinőttünk. Rég volt az, mikor Novi-bazárban jártunk s némi tudományokat szereztünk a kecskehús ízletességéről. Oly rég volt, hogy igaznak sem venné az ember, ha a katonakönyve nem bizonyítaná, hogy de bizon csak úgy volt.

Fölmegyünk a katonai hivatalba a pecsétetes levéllel. Ott azt elveszik s adnak helyette egy piros cédulát. Ebből aztán kitudjuk, hogy mégis csak adót kell fizetnünk: a véradót, amely abból áll, hogy húzzuk fel még egyszer a kétszínű posztót, kössük az oldalunkra, kinek mi jutott és járjuk el utoljára a csatatáncot, amit részben meg sem tanultunk, részben el is feledtük. Ám az államnak, a katonaállamnak, ez mindegy, kivételek nincsenek s ennél fogva tisztán látjuk magunk előtt, hogy bizonyos ideig megint csak katonáknak kell

lennünk. A piros cédula meg is mondja, hogy mettől meddig. Vele azonnal a kalendáriumhoz siet a rezervista és felüti a jelzett napok lapját. Megelégedve konstatálja, hogy két ünnep is esik a tizenhárom nap közé. Ez nagy öröm, mert rezervista számadás szerint a berukkolás ideje ez:

Két nap benne ünnep, marad tizenegy. Egy nap öltözködés, egy nap a vetkőzödés, ami mind nem számít, marad csak kilenc. Egy nap bizonyosan lesz eső, marad nyolc. Egy nap lőni kell menni, ami nem dolog, hanem gyönyörűség, marad hét. Ennek a hét napnak pedig a fele éjszaka lévén, marad három és fél nap. Ennyi az öreg baka ideje. Az ember tudvalevőleg mindig igyekszik azon, hogy maga-magát bolondítsa, mert ezen önbolondítások képezik az életnek úgynevezett szép részleteit.

Ezek után elközeleg a várva várt nap, ama bizonyos hétfő, amidőn az ember bakancsokba és kardokba öltözködik, hogy ily módon belépjen a nagy sárga házak sivár udvarára. A katonává létele igazság szerint azon perctől veszi kezdetét, amidőn az udvaron valamely napos káplárnak odaadja a »vendég« a könyvét. Azonban a kezdete mégis már mutatkozik otthon, mert föltétlen bizonyos, hogy az első öltözködés alkalmával a bakancsszija elszakad. E szakadás meghozza a civil élettől való szakadást is az első káromkodás alakjában.

—Hála istennek—sóhajt föl a rezervista ez után—a corpsgeistot nem felejtettük el tökéletesen.

Most aztán halad, miután előbb kijelenti, hogy délre aligha jó haza.

—Szervusz, Lackó!—mondja a fiának.

—Ni, apa Kata! véli ez csodálkozva. Ő ugyanis Katának nevezi a katonát, amiben nincs is nagy tévedés, mert Kata és katona rokonfogalmak.

A kaszárnya udvara már zajos, mert újból gyerek lesz az, aki annak a kerítésen belép. A vén harcosok minden új belépőt viharos örömmel üdvözölnek. Az emberek, akik némelyike kilenc év óta nem látta egymást, újból fölismeri a másikat és csodálatos módon azonnal a fölismert ember gúnyneve jut az eszébe. Abban az időben szokás volt a gúnynévosztogatás, egy sem maradt a századnál enélkül. Keller gyalogos sohasem bírt beletalálni a céltáblába—most kilenc éve. Ahogy a kaszárnyakapun belép, húsz-harminc ember megismeri, bár azóta szakálla nőtt s egyszerre hangzik feléje:

—Infanteriszt Keller Feller!

Infanteriszt Keller Feller pedig a nagy batyúval a vállán vidáman kezd futni feléjük (alig ér nyomába a felesége.)

—Üssön belétek a licitáció—kiáltja. Hogy vagy te dobbór-homlokú? Ni ehog meg a magazin-orru is! Hej komám, de szép sapkád van! Ezért igazán érdemes még vagy hat évre bent maradni.

Ilyen vidámságokkal vannak egymás körül s valamennyi fölkeresi a maga cimboráit, akikkel együtt szolgált s kasztokba oszlanak. A rezervistaságnak fokai vannak, kaszt, amely nem enged magával tréfázni s kiméretlenül bünteti azt, aki az egyes rangok határait átlépni meri. A büntetés meghurrázásban nyilvánul, ami annyit jelent, hogy a földre nyomják a merénylőt és megdöngöyözik.

—Jobb ám ez, mint a gelengibung.—mondják neki vigasztaláskép.—Ez meg a fejre hasznos, megszorítja az eszedet—s komoly barackokat nyomkodnak a fejére.

Minden berukkolás alkalmával háromféle kasztot különböztetnek meg, az aktív katonákkal együtt négyet.

Az aktív katona ezen törvények szerint suba regruta vagy csirke.

Aki az első rezervista-gyakorlatot csinálja: az vén harcos vagy öreg csatár vagy agg plenkler.

Aki a másodikat csinálja: az hős atya vagy öreg vendég.

Aki a harmadikat: az vén szentség.

Ez utóbbi felül áll mindeneken.

—Az szavaljon, akinek ez az utolsó!—kiáltja marsolás közben a vén szentség.

—Hier, hier!—hallatszik szórványosan a sorokból s a többiek némi tisztelettel, még inkább szomorúsággal tekintenek reá, hogy lám, ez már tökéletesen kivégzi a katonaságot.

Így van ez a rukkolásokon. Megy a társaság a mezőkön jobbra és balra, az

ismert mezőkön, ahol már minden útszéli fát ismer kised gyermekkora óta. Mikor valaki egy nagy lovon előttük megáll és rendeli, hogy a regiment ide meg ide támadjon, mielőtt a zászlóalj, század- és szakaszparancsnokok szava révén eljutna hozzá a parancs, a vén szentség már megmondja, hogy mi lesz most, merre fogunk menni, hol térdelünk, hol hasalunk s hány órákor érünk haza. Ez a külön tudomány, amit ekkorára a tapasztalat öregbített. Am minden más mesterségben a tudós komoly és hozzáférhetetlen. Itt nem. A tudós vén rezervista úgy elkomázik a fiatalabb rezervistákkal, hogy az csupa gyönyörűség. Például szörnyű támadás van épen az alsórészi szalmaboglyák ellen és mozog a csatárlánc keményen. Halad a vendég és puskáznak. Hátról toporzékolnak a generálisok. A vén szentség hátrafordítja valamely térdelő állásból feléjük a fejét.

—No—véli—kentők is akkor vetik le a mondurt, mikor a Dugonics-szobor kifordítja eső ellent a köpönyegjit.

Közben azonban biztatja a fiatalabb népeket is.

—Azér mög ne nyiszorogj öcsém, hogy még egy rukkolasod van—szól a szomszédhoz—mert kiver a hólyagos himlő. Lössz még te belülled is böcsületös polgár...

Így van az kint a mezőkön, ahol egysorban csatároz a szolgabíró úr, az albíró úr, az osztályjegyző úr, az ügyvéd úr, akiknek mindenike a katonaságnál elérhető legszebb sarzsit, a frájter-zsarzsit viseli nyakán. Mögöttük puskájára támaszkodva mint szakasz-komendás, komolyan parancsnokol káplár úr Suba, városi számadó-gulyás az alsótanyárul.

—Úgy mögváglak, fijam—mondja leereszkedőleg a csak egyrukkolasos rezervistának—hogya ahova esöl, onnan tíz pöngőért sem hoz vissza a vasút.

Pedig most zóna-tarifa van. Annál nehezebb onnan visszajönni. S mit nem tesz a végzet? Véletlenül ebbe a rezervista regimentbe, ahol csupa agg harcosok, vén plenklerek és hős atyák foglaltatnak, belekevergőzik néhány póttartalékos. Népek, akik hat év előtt tanultak a katonai tudományokból valami hat hetet. Ezek nem tudnak semmit. Ha le kell venni a vállról a fegyvert, leveszik, de nem három fogásra veszik le. Pedig a fegyvert három fogásra kell levenni. Az olyan fegyver, amit nem három fogásra vettek le a vállról, nem ér semmit. Az ilyen fegyver kész botrány. Káplár Suba ezt tudja jól, mert annak idején neki is így verték a fejibe. A gyakorlati szabályzat, amit a király annak idején kiadott a hadsereghez, ugyan mást beszél, mert az azt mondja, hogy egyedül a gyakorlati hadicél az irányadó, azonban ezt sem káplár Suba, sem azok, akik kitanították, nem akarják tudni. Bár hiszen maga káplár Suba is csak igen nehezen jutott bele a tudományba, mert hogy javarészt már elfeledte. De így van mind a vénség. Azon idő óta, amidőn katonák kezdtünk lenni, a vezényszavak egy harmada elveszett, eltűnt és nincs. De mikor valaki idők multán a pusztákról újból berukkol és soha ezen idő alatt eszméletét nem fordította a komandókra, honnan tudja, hogy melyik járja, melyik nem járja?

Azt mondja cukkszfürer Mikhael Virrasztó der I.:

—Ahogy lösz, úgy lösz. Ha gyüttök, lösztök, ha hoztok, ösztök.

Ebben is van valami igazság. Ahogy lesz, úgy lesz. Már tizenhárom kis napot, ha a lábánál fogva akgatják föl is az embert, csak kibír az ember. De akármilyen a sor, mégis csak évődés az, hogy az a néhány póttartalékos nap-nap után mindent elront. Káplár Suba nem is késik irányukban a fölvilágosítással.

—Ne úgy csinájjátok, ahogy csinájjátok, hanem úgy csinájjátok, ahogy a többiek csinájják. Ha azt komandirozom, hogy indiblánc, akkor az ájnokra a rekte arm mögfogja fölül az geverszíjjat. Cvájra fölemeli a sultertul és az linke arm középütt kapja az gevert. Drájra pedig indibláncba gyün az gevert és nyomi a rekte arm kisujja középön úgy, hogy a mündüng a sulterung irányában hóhh lögyön.

Ezen kitanítások folytán erzac-rezerviszt Matiász Véri recte Savó idővel bele is következik a tudományokba, ámde nem mindenik oly könnyen tanulékony, mint Matiász Véri recte Savó. Valentin Susogó például nem bírja fölérni ésszel az előadásokat, káplár Suba elismétli neki többszörösen, de legvégül mégis csak kifogy a türelemből.

—Hát mondja—türtöztetve, haragját a vén szentség—mán öleg szölidön beszélők veled, marha. Ha én ilyen gyöngö szóval elmondom ezt odaki a kutyámnak, az is mögcsinálná. Hát nem értesz magyarul? Oh hogy miért is születél ezen cifra zsinóros világra?

Berukkolás után a barakban kétségkívül kellemesebben telik az idő. Ott a fiani

Deutsch kuplékat énekel. A fiam Deutsch különös katona. Azzal kezdte hadi érdemeit, hogy húsz napos regruta korában rabbi volt Novibazár vörös kövei között. Pollák Géza őrzető halt meg ott arra jártunkban. Sokáig vívódott a halállal, mígnem meghalt. Félhaldoklásában folyton azt danolta: Mikor mentem hazafelé, szép Szeged városa felé. Ámbár mégsem jött el ide, hanem ott maradt, sírfájára előírt sárga betűkkel én festettem föl nevét és azon katonai rangját, amit ép akkor kapott meg a szegény fiú, amidőn már meghalt egy kissé. Ott a hosszú szabadságra ment katolikusokat a szerb vallású pap temette, zsidó temetésre azonban nem vállalkozott. Így aztán a fiam Deutsch volt ott a pap, a kántor, aki elénekelte a hitvalló társát. Ott volt az egész tisztikar a sírnál, amelyet egy nap vágott négy ember a veres kövekbe. Mikor a szegény fiút letették ebbe a siralom völgyébe, fiam Deutsch az örökkön-örökké komédiás és folyton mások vígasságára törekvő fiam Deutsch zsidó beszédbe kezdett egy piros könyvből, amit a bornyújában hozott el odáig. Mikor befejezte, szótalan álltunk, a tisztikar, s mi, akik díszőrsége voltunk a halottnak.

Akkor azt felelte a fiam Deutsch beszéde folytatása gyanánt egy komoly, katonás hang:

—Amen—és vége volt az egésznek. Nagyon kurta dolog a katonatemetés.

Pár hónap múlva megint mással tette magát nevezetessé. Mint műlakatos puskaműveshez került s egy vadászfegyverrel, amit javítás végett próbált, szerencsésen hátbalótt egy bosnyákot. Kukumene!—jajgatott a bosnyák, mikor a hátából szedték ki a söréteket.—Oh Gott! tördelte a kezét a koma—ugyan hány sörét ment bele?

Bécsben váltunk el egymástól, miután előbb végigkódorogtuk mindazon földet, ami Novibazár, Erdély és az osztrák havasok közt van. Ment ki jobbra, ki balra. Négy évig nem láttam. S ime két év után a fegyvergyakorlatra Stockholmból jött elő az örökké vidám gyerek, akkor népénekes volt egy Svédországban járó magyar társulatnál. Most megint talákoztunk. A komának ezúttal a fővárosban van villanyberendezési üzlete, amelynél fogva, amidőn legelőször feltűnik a láthatáron, vagy kétszáz torok kiáltja egyszerre:

—Fiam Deutsch! Valami jó nótát!

Van ott azután olyan nótázás, hogy senkisémet látta párját. A rezervista elfelejti, hogy otthon baj van, hogy a jég megrontotta a termést, hogy az eső rozsdásítja a búzát, hogy a fia beteg, elfelejti, hogy most egyébként huszár lovak részére épített barakban lakik, mindent elfelejt és nevet. Pedig nevetni még csak jobb, mint sóhajtozni, mikor úgyis egy a fizetés.

Lassankint telni kezd az idő. Vasárnap délben pont tizenkét órakor az ezerszáz ember, amennyiből a vének csapatja áll, rettenetes hurrázásban tör ki. Azt lehetne hinni, hogy barakforradalom van, azért e szörnyű csatakiállítás. Pedig nem. Csak annyi történt, hogy éppen elérkezett az idő fele. Eddig befelé mentünk az időbe, ezentúl kifelé megyünk. Nagy öröm ez nagyon. Még csak egy-két nap.

—Olyan kevés időnk van a katonaéletben, komám—mondja a káplár Kelemen—hogy ennyit még fölakasztva is kibír az ember.

Néhány standbeli legény is van a barakokban, felügyelet szempontjából. Azoktól alattomosan megkérdik:

—Ugy-e apám, kend is rezervista?

—Ugyan apám,—sóhajt szomorúan—ne viccöljön kend a szögény embörrel.

—Úgy hát? Hát kend még csak olyan meleg katona? No, majd ha a fiam berukkol, tisztöltötöm vele kendet.

A legény nem állja tovább, hogy a szívét tépik, szó nélkül kifordul a barákból.

Péntek este kijön parancsba, hogy holnap még egy kis kurta gyakorlat, aztán abfűhrolás. A harmadik rukkolású öreg rezervistának megrezegteti a lelkét ez a pár szó, de utána mindjárt némi bánata is fakad. Kilenc év, tíz év, ime, hogy elszalad! Merte-e volna hinni, mikor besorozták, hogy megéri ezt is. Milyen régen volt, mikor az édes anyja áldott betűivel az első levelet hozta a tábori posta török földre, állván benne: légy türelemmel, fiam, majd eltelik az idő, látod, két hét már is eltelt.

El ám. Azóta a tizedik esztendő járja. Másnap, mikor minden darab mondurt, fegyvert leraktak, jön még az utolsó aktus: a szabadságos kis könyvek. Ezt már civilben veszik át. A nagybajuszú őrmester egyszerre vicinális vasúti bakterrá vedlett át, a kis káplár laktópános doktor úrrá. Még egy nagy éljen, azután nagy kezelés és ki amerre lát. Vidékiekért bejöttek az asszonyaik.

—Oh, jó uram—mondja a menyecske—de fölégtél...

Hát most már csak sebesen haza. Vége, mindennek vége. Otthon a kardot egyik sarokba, a sapkát a másikba, a blouzt a harmadikba. Abból kiesik a szabadságos kis könyv, amelyet újmódiasan fényes rézszegekkel patkoltak meg. A lábak alatt egy apró férfiú ténfereg.

—Apa, tönnyvet—kéri.

—Minek az neked, fiam?—Nem játék ez.

De már nagyon rákötötte magát.

—Tönnyvet.

—Hát nesze, de jól vigyázz rá, el ne tépd, mert nagyon drága jószág. Épen tíz esztendőbe került.

A gyermek boldogan forgatja százféle írással teli lapjait. Szegényke még nem tudja, hogy majd egyszer, idővel neki is kijut a patkolt könyv gyönyörúsége. Akkor azonban már nem talál benne ennyi boldogságot.

Öreg embör napáldozatja

Faragó Mönyhért mögúnta magát. Úgy vót, hogy ült eddig a tanyaház előtt a kispadon, aztán pipázott. Rossz dohányt pipázott a garasos pipából. Tajtékpipából csak ünnepnap szokás ez. Továbbá faragott a bicskával. Volt ott egy darab fa, epörfa, a pad fölött. Hullajtotta az epörfa az ágát. Öreg mán ügön; ez ettül van. Eggy ága levált. Oda esött Mönyhért elébe. Békésen. Nem ütötte mög Mönyhértöt. Mönyhért ültette ezt a fát ötven esztendő előtt. Nem is ötven esztendő előtt, hanem ötvenkét esztendő előtt. Gyükerire zabot szórt, hogy a fa mögfogamzson. No adott is ötven esztendő óta ölég epröt a malacoknak.

Ilyen a fa. A fa csak úgy él, mint az embör, csak éppen hogy lába nincs. Lát mindönt, tud mindönt. Tisztán csak azért nyúl magosra, hogy szétekincsön a vidékön. Jó nép a fa, embörök.

Leesött a faág. Mönyhért nészte.

—Legyüttél?—kérdözte tülle.

A faág a leszáratt leveleivel zizögött neki. Beszélt.

—No mondta Mönyhért—ha mán legyüttél, faragok belülled a kis onokámnak kiskést mög fakanalat. Mán úgy is elúntam itt magamat végképp.

A faág zizögött tovább, hogy az de bízisten jó lössz.

Mönyhért mostand elővötte a bicskáját. Mögnézte egyik végül, mögnézte másik végül. Akkor kinyitotta a tulajdon ágát. Igenyös, szép ág ez, még az öreg Sziráki csinálta a városban, de tulajdon maga. Haj még akkor fekete haja vót annak is. Mert lakodalmi bicskának vötte ezt a bicskát Mönyhért.

De mindegy az. A vasát belefeszítötte az ágba és ketté hasította. Az ág ellent nem szólt, mert tudta, hogy ez a sorsa. Növekvésiben egy idejig eleinte finom levelet adott a sejömbogaraknak, azután epröt termött, később árnyéket vetött alatta pihenőkre, most pedig kanál lött belüle, kis kanál az onokának, úgy híjják, hogy Marci, hanem borzasztó játékos fattyú.

Faragja nagyapó elsőbb laposra, azután az ódalait barkácsolja, utóbb mélyíti, hogy az a valóságos kanálhoz híven hasonlítson és löhessön vele merni csakugyan. Ráér csinálni, mert egymaga van a tanyában, a többi odajár kint a földben Isten áldásáért. Óh Mária légy üdvöz.

Csak a sánta varnyú gyün oda féllábon, de hisz könnyű annak féllábon jární, akinek csak egy van. Bár azért így is billög a kutyalélők és olyforman néz

nagyapóra, hogy Mönyhért kéntelen szót szállani hozzá:

—A Marcié lössz—mondja neki.—Hallod-e Matyó, a Marcié. Kanál.

Matyó félszömmel adja tekintetét nagyapóra, oszt aszongya a szömtelen:

—Kár.

—Kár beléd az étel, kutya—fakad haragra nagyapó.—No nézd. Ugyan hogy nem gyün ide a Hattyú, hogy mögtépázna vagy egyszer.

—Kár—kiabál vissza a Matyó, hanem van annyi esze a csudálatos istenbogarának, hogy azonnal odébb is ugrik.

Hanem ugrálhat mán, mikor gyün a Hattyú. Mögneszölte hevertiben, hogy nevét ejtötték s ide következött. Vén kutya mán a Hattyú, egészen fehér, de ez nem az öregségtől van, mert mindig fehér vót, azér is lött a mostani neve a neve neki.

Hattyú egy lábával sebössen fejön ütötte Matyót, hogy mönnyön az útbul. Matyó kiabált és kétfelé terpesztve a szárnyait, nagyapóhoz futott, hogy védelmözne.

—Én nem védlek,—mondta most nagyapó—mert fekete a lelköd. Még Marcitul sajnálad a kanalat?

Hattyú nem is tudta, hogy Matyó ijen rossz. Most csudálkozik is rajta.

—Aú!—így szól.

—De ügön—felel neki nagyapó—ilyen vót.

No ez mán sok. Hattyú leül a két hátulsó lábára és söpri a farka a homokot.

—De söpörsz,—véli nagyapó—pedig messzi van még a szombat délután.

Ezzel a vilojenciának vége is szakad. Mönyhért kifaragta a kanalat és most mán az ág másik feleközetibül villát csinál. Evvel nagyobb gond jár, mert az ágait külön-külön köll farigcsálni. Hattyú nézi a munkát, a szömtelen Matyó mög egyszer csak a térgyire ugrik. Nagyapó rá is koppint a fejire bicskavéggel, de Matyó nem mozdul.

—No—mongya nagyapó, belegyőződve a dologba—csakugyan ojan vagy, akar a kullancs. (Bánnya is Matyó az ijen beszédöt.)

Még kész sincsen tökéletössen Mönyhért a villával, mikor zörögnek az úton. Gyün haza a család. Azért zörögnek, mert babot hoznak valamennyien, most szödték ki a fődbül. Én édös jó Istenöm, de szépre nevelted az idén. Gyün az embör, az asszony, az Etel lán mög a Marci. Hogy hozza a Marci a babot, hogy alig bírja.

—Hozom a paszúrt, öregapám!—kiáltya.

—Ó, jó kis lelköm—mosolyog nagyapó és tekintettyeivel, könnybe lábbadt szömeji nézésivel a gyermekre téved.—Hát hozod?

—Ahán—feleli büszkén a Marci és ezön most mán mosojognak mind valahányan. Zizög a száraz babhaj, ahogy apa, anya válláról a földre veti. Anya mingyár vacsora kászolítása után igyekszik. Tüzet rak. Etel az epörfa alá a malomküre tányérokhoz ki. Cifra tányérok ezök, kunos kék virág van bennök, Dorosmán vötték régön. Azután mén egy bögrével az istállóba, hogy egy fejet tejet hoz a nagyapónak. Mert Mönyhért nem öszik főtt vacsorát, öreg ú mán ahhon, ú csak úgy mögissza a tejet, ahogy azt ami jó Istenünk a tehénbe aggya. Azér is az első fejet az üvé.

Hozza is az Etel lán hamardossan, nagyapó pedig ojan szépen iszogattya a porcellán bögrébül, hogy gyönyörűség nézni. Ahogy avval készen van, föl is áll és mén az ereszet alá, hogy lefekszik. Jó hosszú sejömszörű, egész takaródzásra való töröttbűrű subán szokott ott aludni nagyapó. Előbb azonban a kis kanalat, kis villát odalopja a huncutságos vén embör a Marci tányérja alá, hogy majd örül rajta a kis kutyafékom.

Avval aztán el is mén az öreg humni. Szépen elnyújtódzik és fehér hajai a fehér subaszörbe elegyödnek. A nap mán áldozik, ép most van a földszérlül lebukóban. De akár hiszik, akár nem, a földperemrül még szinte visszaugrik, hogy még egyszer nagyapó fehér haját végig öntse piros sugarajival. Mert úgy löhet, mire röggel mögén előkerül, már nagyapót nem találja. Elszunnyadhat végkép, mert az ijen vén embör röttentő halandó.

Matyó fölmönt nagyapó subája vállára oszt behumta a szömit. Most úgy tösz, mintha alunna. Pedig igazság szerint neveti magába a kutyalélök, hogy ú mög a nagyapó, hogy csinálták mög titokba a Marcinak a kanalat.

Vidám magyarok

Asszonyi ok...

János idevaló ember s mégis, mikor bejön a városba, úgy kell róla szólni, hogy no hát János bejött a városba a vidékről. Nem szükséges János neveit teljes egészében emlegetni, e kor nem arra való. Tökéletesen elég, ha megjegyeztetik, hogy János a Kiskasza Vadlövő Nagymihályék családjából származó s a neve ezen értelemben Kiskasza Vadlövő Nagymihály János. Többi nevei ezúttal lemaradhatnak, mert nem arra való a betű, hogy fölösleges szavak nyomtatására rakják össze. A történet így is hosszadalmas, mert el kell mondani benne, hogy János miért került vidékre. Nem egyébért, mint hogy a szomszéd faluból való lányt vett el s odaházasodott. Az asszonynak van ott egy kis házacskája, földecskeje, János hát odament lakni. Így nem fizet idebent házbert, az adója is alighanem kisebb, s mikor a maguk földjén odakint nincsen dolog, bejár a városba munka után. Nincsen messze az a falu, amelyben János lakik, csak inkább itt mindjárt a közelben. A harangszó kiszolgál odáig.

Abban az esetben, amelyről most itt szó van, odakint éppen nem volt munka s János bejött a városba, hogy egy kis pénzt keressen. Talált is, a földet ásta valamely ház alapjánál, este megkapta érte a pénzét s haladt kifelé a városból haza, az asszonyhoz. Ahogy menne, még az utcákon, esni kezd az eső. De nagyon esik. János úgy gondolja hát, hogy ez elől födél alá megy az ember. Ott van ép útban az elevenhalott asszony korcsmája (még életében megcsináltatta a koporsóját és halotti ruháját: innen a furcsa név), János odamenekül egy pohár borra. Míg az elfogy, majd csak eláll az eső. Pedig dehogy áll, sőt még jobban esik. Újabb pohár bor is elfogy s János apránként kedvre derül. Akad cimbora is, telnek az órák. Időnkint kitekint, hogy esik-e még, de bizony csakugyan esik. Éjfél felé mégis csak odajut János, hogy ez olyan országosforma eső, mely talán holnap estig sem áll el, legjobb lesz hát, ha haza megy. Elindul. Sötét van, az eső vágja, a töltésen csúszós az út, jó, hogy a Tisza egy kicsit világít, különben beleesne. A faluban nagy a sár, sok helyen a kerítésekbe kapaszkodva kell elhaladnia, hogy a csizmaszára meg ne merüljön. Ez nem megy minden zaj nélkül, a kutyák fölébrednek s igen nagy ugatásokat követnek el. Végül János a házuk elé ér és kocog az ablakon, előbb halkán, azután erősebben.

—Ki az?—kiáltja a sötét szobából a fölriadt asszony.

—Én!—feleli János önérzettel.

—Hejnye, kutya akasztófára való betyárja!—kiabál az asszony,—hát ilyenkor gyűsz haza? Ne félj, ide be nem tőszöd a lábad.

—Ne lármázz, hanem nyisd ki az ajtót!—rendeli János.

—Nem nyitom én!—pöntyög vissza az asszony.—Ide be nem eresztelek, akasztófavirág! Eredj vissza! Eredj oda, ahun eddig vótál!

Jánosban hirtelen föltámad a méreg. Szó nélkül megfordul, megint végig kapaszkodik a kerítésekben, följut a töltésre s visszajön a városba. Egy óra múlva már ismét csak ott van az eleven halottnál.

—Aszonták otthon,—mondja,—hogy odamönnyek, ahun eddig vótam. Hát itt vótam eddig, hát ide gyüttem.

Hát jól van. János leül az asztalhoz s ott van még másnap délben is. Mint este is. Már költögeti a pénzt ugyancsak és nótás kedvében van. Még éjszakára sem megy haza, mert teljes igazában véli magát. Odakint a faluban meg már nagy a szaladgálás. Az asszony azt sem tudja, mittevő legyen. Hej, hun lehetett az ura! Nem akasztófáralózná már, csak jönne haza, de mikor nem jön. Utóbb, a harmadik nap reggelén, sírva megy az apjához, aki bürgékkal bajoskodó juhász ember, elmondja neki a dolgot és könyörög, hogy menne

be a városba és keresse meg az urát. Hümmög az öreg, mérges is Jánosra nagyon, mert akármit beszéljünk, mégsem szabad ilyen tetteket követni el. No, megígéri, hogy bejön, fölkeresi és szép szóval hazacsalja. Fejébe teszi az ünneplő kalapot, kezébe a kampós botot és megindul. A városba érve, nem nehéz Jánost megtalálni. Az út ott haladt el az eleven-halott mellett és kihallatszik János danolása. Már a hosszú idő alatt minden nótának a végére járt, a régieket szedi elő s most ép annál tart, hogy az Ábrahám szomszéd mint osztotta föl a hízott libát. Sok cselédje volt az Ábrahám szomszédnak, hízott libája meg csak egy: így az elosztás nagyon sok gondot okozott s talán ezért is foglalták ezt nótás versbe falusi történetírók. Mondja János épen, hogy... Jákob kapta máját, Száli a zúzáját, Icíg brúder mög az vékony szalonnáját... mikor belép a kocsmaszobába az öreg s így szól mérgesen:

—No!

János meglepetve tekint rá a szerfölött sok üveg mögül, ezután nagyot kiált:

—Gyék kend ide, édös apám!

Az öreg haragosan ül le. János borral kínálja. A bor jó, nem lehet tagadni.

—De várjék kend csak—biztatja János—majd összevágom egy kis szoldával.

Szódával még különb. Nagyon jó vágása van neki. Hejnye, hejnye. No. Csakugyan. A szél hordja el a haját. Miféle dolgok történnek!

—Hát...—kezd a beszédbe az öreg.

—Hát—vág a szóba János, nagyot ütve jobb kezével a levegőre—tudom, ne is mondja kend... Mind ilyen az... kenddel is így csinált a felesége fiatalabb korába. Le akarják törelni az embört! Kenddel is csak azt csinálta az asszony. De okos embör vót kend is, mert kend se hagyta magát.

—Én?—szól az öreg.—Hát mán hogy hagytam vóna? Én sohase hagytam, akármit csinált is. Mer nem ú parancsol.

—Persze hogy nem ű—hagyja rá János jóakaró biztatással.—Az természeti dolog. Ne is engeggyön kend neki sohase.

—Nem is...—mondja amaz s önt a poharakba.

—Maga magának minek önt kend?—kérdezi János.

—Már mér ne öntenék?

—Hát hiába önti kend tele a poharat, csak kiissza kend.

Igy évődnek délig, azután estig. Hogy a János zsebe már nem futja, anyagiakban az öreg intézkedik és okvetlen »hangászokat« akar. Valami darabban marad bandából kerül is három cigány. De hiszen elég az épen. A klárinét mondani kezdi csakhamar amaz igazságot, amely szerint A juhásznak jól megy dolga, Egyik dombról a másikra Legelteti nyáját, Fújja furulyáját, Csuha, úgy éli világát.—Lehetetlen az ilyent táncolás nélkül kibírni. Az öreg a juhászt járja és ütögeti tenyérrel a csizmája szárát, ami a multság mellett a józanság mértéke is, mivelhogy e munkálatban jórészt egyáltalán kell állni.

Este pedig eljönnek a helyről, beljebb haladván. Fekete kávé akarnak inni, sokat. A kedv már igen magas. Danolnak az utcán. Ketten is mondják ama kúnos nótát, hogy Cintányérban, cintányérban aprószeöllős pogácsa, Fáj a szívem, fáj a szívem A juhászra, juhászra. A zajra rendőrök jönnek elő, akiktől erélyesen követelik, hogy olyan helyre vezettessenek, ahol a legfinomabb meleg kávé mérnek. A rend legényei a kaszárnyájukba tesséklik a magyarokat s ott némi vergődés után elalszanak a szalmazsákon. Az öreg még álmában is szavall: Bort hozz, kutyafulú...

Másnap reggel, kissé zavaros szemekkel a rendőrbíró előtt állnak a csendháborítás miatt.

—Ejnye, ejnye—feddi a bíró Jánost—már hogy lehetett ekkora italozást csapni?

János szigorú haptákat áll és szól:

—Jelentöm alássan, tekintetős kapitány úr, asszonyi ok miatt történt.

Mellette a vén juhász bizodalmasan integet a kapitány felé, hogy nézze csak, hát a dolog csakugyan asszonyi ok miatt történt...

Az utcáson áll egy tábornok, meg egy magasabb rangú tiszt s beszélgetnek. Arra halad egy munkás magyar, boros állapotban. Mikor meglátja a tábornokot, föltámad benne a katona, odaférfkőzik s kemény haptákat állva, mozdulatlan marad. Bár egy kicsit hajladozik, mint jegenyeyár szél idején. A tiszteknek persze ez kellemetlen, mert aki csak ott elmegy, megnézi a jelenetet. Szerencsére arra jön a rendőrbíró s látva a helyzetet, szól az embernek:

—Gyöjjön el maga, barátom, innen.

—Nem mék én!—mondja amaz.

—De nézze már, nem illik így zavarni a más embert.

—Nem zavarok én sönkit—mondja az ember.—Tudom én a regulát, állom a haptákat. Ebbe az akszfaltba pedig én is beleadódtam, hát állhatok rajta. Aztán kicsoda maga?

—A kapitány vagyok.

—Azt maga mongya—szól az ember—én mög, tuggya, nem hiszöm.

A magyar kezd okvetetlenkedni, a bíró is elmegy, mindenki elmegy, csak ő marad ott. Most már egész lelkesen állja a haptákat, azon igazság alapján, hogy ő is beleadódzott az akszfaltba. A bíró egy rendőrt küld érte, de az nem bír vele. Még egy másikat, az sem bír vele. Utoljára négyen mennek érte, az összefogott kezükre teszik és viszik, bár a férfiú e gyaloghintót semmi módon sem szereti. A rendőrségnél kihallgatják, de közben igen haragszik. Mindenkit agyon akar ütni s fogni kell kezét-lábát, mert veri a rendőröket.

—Ereszd mán el a kezemet, öcsém—mondja egynek őszintén—hagy ütnélek orron egy kicsit.

Viszik a szalmazsákra, hogy aludja ki a mámort. De előbb föl kell írni a nevét.

—Mi a neve kendnek?—kérdezi az őrmester.

—Többmintkanász Horváth Ádám!—feleli büszkén az ember.

—Micsoda?

—Több mint kanász Horváth Ádám!

Nem is mondott mást. Jelentik a feljebbvalóknak, de azok sem bírják belőle más nevet kivenni. Többmintkanász Horváth Ádám végül a szalmazsákon büszkén és boldogan elalszik.

Másnap már korán reggel keresik, a gazdája jön érte. Valami nagyon jó, rendes munkásember a furcsa predikátumos a városszéli földeken, csak az a baja, hogyha néha a városba vetődik, nagyon elidőzik a bor fölött. A gazdája sejtette is, hogy merre lehet, mert mingyárt a rendőrségen kereste. Viheti azonnal, csak előbb a rendőrbíró elé állítják fejmosdatás szempontjából.

—Mi a neve kendnek most már igazán?—szól a bíró.

—Horváth Ádám—feleli az ember.

—De tegnap mást beszélt kend. Azt mondta kend, hogy Többmintkanász Horváth Ádám.

—Jaj kéröm szépen—magyarázza az ember,—ez úgy van. Mert kéröm szépen, a Horváth Ádám név nagyon szép név parasztembörnek. Arra én büszke vagyok nagyon. Azért mondom én, hogy paraszti sorban több a kanász, mint a Horváth Ádám. Mert az csak én vagyok.

—Így már értjük. Alapos magyarázat után, a jóeszű ember minden dolgot meg bír érteni.

Az anticucilista

Áll a cucilista-gyűlés. Vasárnap délután lévén, a tejfelesképű szónokot hallgatja is vagy kétszáz ember a vásárpiacon. Ha valamely élelmes vándorkereskedő fehér cserkesz sipkát nyom a fejébe, hozzá piros színű bundát ölt nyárderékon s mint »muszka« árulja a világ legjobb kaszakövet, amely »a szibériai bányákban találtatódik«, annak is van ekkora hallgatása. A szónok a padról fújja a nótát, a pad körül álló törzskar, esküdt ellenségei a társadalomnak, fésűnek és borotvának, zúg és helyesel, a többi meg csak áll.

—Nézzük no, ugyan mire végzik?

A beszéd tart tovább, míg egyszer a közönségből előtörtet egy alacsony, őszes ember s rákiált a beszélőre:

—Nem hallgatsz mingyárt? még mer a lepénylesőd járni? Le arrul a padrul sebössen! Majd én mondom mög az igazat!

Igen nagy tűzzel van a kis férfiú s a padhoz érvén, rángatni kezdi lefelé a szónok urat. A közönség örvendez, hogy lesz már mégis egy kis látnivaló, de a rendőrbíró attól tart, hogy verekedés támad a dologból. Vállon fogja a kis öreget:

—Lassabban, atyafi—mondja neki—nem kell okvetetlenkedni.

—Micsoda atyafi?—fortyan föl az öreg—micsoda maga? Hogy mer így beszélni velem.

—A kapitány vagyok.

—Hát aztán?—dünnyögte amaz.—Neköm nem parancsol! Megyei embör vagyok én, nem városi embör! Neköm nem parancsol sömmiféle városi kapitány! Neköm csak a járási szolgabíró úr parancsol!

S újból neki áll, hogy legyúri a szónokot a padról s majd ő beszél a népnek. Hogy ne hallgassa ezt a sok léhútót. Dulakodás támad s végül a kis embert elvezetik a tömegeből. A bíró elé is áll később, ott öt forint bírságban részesül a gabajodásért, amit okozott. Abba ő semmiképen nem állapodik bele. Már miért? Mikor ő oktatni akarja a népet? Megyei ember ő, kéri alássan, s azért, hogy egy kis bort ivott, nincsen rajta kivetni való. Nem nyugszik meg az ítéletben, hanem igen mérgeesen és lármásan távozik.

Idő multán becitálják az öreget a megyéből, mert a második bíró is rendben találta az ötforintos büntetést. Bejön, hanem nézzük csak meg jól, ki jön be az ajtón? Egy igen megborotvált és megnyiratkozott öreg ember, ünneplő fekete ruhában, selyemkendő a nyakán, a csizmái fényesebbek, mint a hatosos tükör, a fekete kabát bal mellére pedig föl van tűzve a hadi érem, továbbá a jubileumi érem és mind a két medália igen fényesre van tisztogatva és a két kemény csizmaszár, amint egymáshoz csapja őket, olyant szól, hogy ezen megjelenés már igen határozott megjelenésnek nevezhető.

—Jelentem alássan, én vagyok az a belomári Buday Istvány, akit hivattak abban az elmúlt ügyben.

Az asztalig elmegy, a cédulát átnyújtja, aztán kimérvén a bíró személyétől a három lépés távolságot, odáig hátrál és ott cövekformába igazodik. Fölvassák az aktát, hogy a főlebbezés helyben hagyatott. Fizetni kell az öt forintot.

—Jaj kéröm szépen—jelenti az ember—nem is panaszkodtam én az ellen akkor sem.

—De nem akarja kend vállalni.

—Hát akkor kéröm szépen nem vót helyén az eszöm. Jól van az nagyon, szerdára be is hozom. Mert nem olyan embör vagyok én. Még a király is szeretött engöm. Kéröm szépen.

—Jól van—mondja a bíró—akkor most elmehet.

—De nem mögyök ám kéröm szépen—szól az öreg—mert szóm van. Mert tuggya, nem tudtam ám én azt akkor, hogy maga maga. Mert ha tudom, hogy maga csakugyan maga, nem úgy beszélök magával.

Az öreg a hatóság iránt való tiszteletét ezen beszéd által kifejezván, sarkon fordul, hogy összecseengnek mellén a réz és bronz medáliák s halad kifelé. Az ajtónál azonban még visszaszól:

—Csak legalább, alássan kéröm, azt a cucilistát le bírtam vóna lükni a padrul...

A tornácon az ácsorgó népek között emelt fejjel tekint szét. A csizmasarkok büszkén kopognak a kövön, a medáliák ragyognak fényesen s mindenféle fiatal hajdúk és rendőrök, akiknek csak amolyan polgári érmük van, tisztelettel nyitnak utat előtte. Mégis csak szép az élet.

Délután

A nap már egészen másként szolgál be az ablakon, mint nyáron szokott. Lassan elbúcsúzkodik a falaktól, a falakon a képek kereteitől, mert tavaszig azokat most már a sugarai nem keresik föl. Kijebb szorul szegény, járása az égen oldalfabbra esik egyre és hamarabb is elmegy aludni. Melege langyos, már állni lehet, nem forralja föl az ablaklincs rezét sem. Sugaraiiban kint az utcán, az akácok fölött apró muslincák játszanak; ezek is életük utolsó idejét élik. Körülbelül tudják, hogy napjaik ide s tova elmúlnak, azért ugrálnak ilyen nagy tömegekben, járván a haláltáncot. A szobában néhány öreg légy röpdös, de menésük és szállásuk is lassú, nem mérgesek, inkább oly betegformának látszanak és leperegnek a cserépbeli csodafa leveléről, ha véletlen rászállnak. De hullajtja a levelét már ez a Krisztusfa is, nagyon szomorú a szegény. Társa, amely véletlenül a kertbe jutott, karónyira dagadt, míg emez épen csak hogy él az ablak mellett és leveleit oly kétségbeesetten nyújtogatja a nap felé, mintha el akarná velük fogni, hogy ne szálljon le sohasem a föld alá, sötétséget reá ne hagyjon. A földből táplálkozó élet mind szereti a napot, de így talán egy sem. Sötét pincében a burgonya fölküldi szárát az ablakig; a kerítés árnyékos oldalára jutott folyondárnövény meg tudja keresni a kerítésen az egyetlen hasadékat, melyen át legalább egyetlen virágát nyújthassa a túlsó oldali nap felé. De ez az Isten-fája minden levelét ő felé adja, hosszú szárra ereszti. Olyan minden levele, mint az ember öt újja: olykor csakugyan úgy tetszik, mintha fogná, húzná, szívna velük magához a napot.

—Ne menj el, maradj itt.

De nem marad, megy. Vasárnap délután van, szólnak a harangok. A szomszédban van egy ócska torony, abban szólnak. A törökök idején mecset volt, aztán romnak maradt, most újból torony, benne laknak a harangok, a harangozó és a denevérek. A denevérek csak éjjel jönnek elő, itt röpdösnek az ablak előtt a lég hangtalan fattyai, volt már köztük, aki be is jött a lámpavilágra, szétnézett s ismét kiment. Nappal a denevér helyett a harangok szava látogat el, lebegvén szelíden a háztetők fölött. Szól a nagy harang, továbbá a második és a kis második. Olyanforma, mintha ezek is mind a napnak beszélnének. Annak búcsúztatói.

A papírosra följön egy öreg légy. Őszi már ez is nagyon. Ilyenkor már nem vigyáz magára, ügyessége elveszett, bágyadt az állat. Úgy kell a tollal bökdösni, hogy odább menjen, de még erre sem igen hajlandó. Haldoklásában már mivel sem törődik, s csak mikor a toll hegyéről tintafolt jut a szárnyaira, halad egy kicsit tova.

Halad az utcán is kifelé a városból a nép. Ki kocsin, ki gyalog, kinek hogy jut. Mert kevés idő marad már olyan, amin ki is menni lehetne városszéli helyekre, hát ami kevés idő van, az még kihasználandó. Addig, amíg szól a muzsika, áll a tánc; de így szent Mihály után, amikor már esti hetet harangoznak, hamar vége szokott annak lenni. Elmúlik a lassú, el a friss, el a lippentős, a toppantós, a mártogatós, a rösztetős, a hátravágós—ezen tudományok hirtelenében mind elmúlnak. Addig kell tehát alkalmazni a tudományokat, amíg lehet. Mennek hát kifelé a lányok, legények, odakint szól a muzsika és muzsikás táncchellyel szemközt hullatják levelüket temetői bokrok.

Az odavezető úton pedig—mert az út mind a két helyre egyformán vezet, vígasság völgyébe épp úgy, mint siralomnak ölébe—hát az úton pedig asszony-nénémék és anyámasszonyék kiteszik a széket az utcára a kiskapu mellé és öreges módon elszórakoznak a járókelőkön. Föltekintik a ruházatokat, amik a lányokon suhognak. No bizony, van is rajtuk mit nézni. A selymes-papucskok kikopnak a divatból, és helyükbe következtek ez otromba sárgacipők, mikről alighanem mondani lehet, hogy bizonyosan bolond volt, aki föltalálta. És azután szép Ilkakendőt hol látni, mondják meg, ha tudják, hol? Valódi szép Ilka-kendőt, amellyel egymagával tele volt egy nagy kátulya, amelynek selyemrojtjai a földig leértek és olyan szépen libegtek, hogy az valóságos gyönyörűség? A haját is hogy kétágra fonnák és hosszú selyempántlikát fűznének bele: az is egyre ritkább.

A gyerekek pedig eresztik a sárkányt, a szép nagy álló-sárkányokat, amik úgy úsznak fönt a magas égen, mint valamely öregebbfajta madár. Az nagy dicsőség, magasra eresztetni a sárkányt, mert az ellátszik a hatodik utcába és még ott is mondogatják:—Gisguczi Gergőék Pistájának fönt van már a sárkánya megint.—Túnó játék már ez, csak a város szélén van még belőle, de ott is egyre kevesebb. Ahogy szaporodik a telefondrót, úgy fogy a sárkány.

A nap lassankint lemenőre hajlik, az akác alváshoz készül. A házakból megindulnak így késő délután azok az emberek, akik vasárnap nem vágynak a mező fái közé. Akik egész héten kint vannak úgyis vagy a földben, vagy a víz tetején. Nekik a vasárnap délután az otthonlétel ideje. Délben rendes időben, asztalnál esznek tányérból, nem mint köznapon a tarisznyából. Továbbá köznapon csak egy félóra alvás jár ki étel után, míg vasárnap ez hosszabba nyúlhat és kényelmes heverés esik az otthoni kanapén, mi egyébként csak karos deszkapad, zöldre festve.

Azután egy kis széttekintgetés van az udvarban, hogy mi hogy áll, a kerítés romlik-e. Ha a bicska éle kopott, ilyenkor az is kiköszörülődik. Végezetül előszedik az ünneplő ruhát, abba beleöltözködnek, különös gonddal lévén a csizma szárának fényességére. A mellénybe az ezüstgombokat gombolják és ugyancsak ráakasztják az órára az ezüstláncot, amelyen tallér kevélykedik, vagy ezüstműből való potyka, az utóbbi a lánc gazdájának halászmesterségét példázván. Előkerül az ünneplő tajtékpipa vagy inkább a hosszú és tajtékból való szivarszívó szopóka, amelynek a finom szívás adja meg az értékét. A szép barnasárga az igen szép, azonban bármit beszéljünk, a piros meggyszínű a legelőbbvaló.

Igy azután már lehet menni a polgári bormérőbe. Mert ez a rendes hely. Délelőtt a templom, délben az otthon, délután pedig a csendes, mindössze egy-egy szobás polgári bormérések, amelyekbe a maguk csendes vasárnap délutáni közönségén felül több ember már nem is férne be. Négy-öt asztal, barnára, vagy zöldre festve, itt-ott beterítve viaszkos vászonnal. Az asztaloknál mindenki megtalálja a magáét. Ez itt a gazdálkodóké, amaz hajósoké, míg emennél halászok ülnek, rajtuk túl baggerosok, kik a kotrógépről, meg gőzhajókról valók. Amodébb iparosok. Mert itt mindent el lehet intézni és a héten történt dolgokról tudomást szerezhethet az ember. Így: hogy Tóth Máté fia bejutott vitorlásnak a gőzhajóra. Hogy Oláhországban már megint becsapták a kubikosokat a vállalkozók, mert forintban egyezkedtek, de frankban és leiben fizetnek. Az ázsióban való különbségeket ez asztaloknál úgy kiszámítják, hogy a tőzsdén sem különben. Érkezett hajósok induló hajósoknak elmondják, hol sekély a víz, hogy például a Maroson félteherrel sem lehet menni, ami hajó pedig a Kőrösbe bement, mind áll, mert nem tud lejönni. Ugyancsak itt kőművessel is lehet beszélni, ha valaki épen úgy gondolkozik, hogy új falat húzatna a kamra oldalára. Téglák árában, hogy ezret hogy adják, szintén teljes bizonyosság uralkodik. Abban a tekintetben, hogy ki lenne a képviselő, nem sok beszéd van, mert a vélemények teljesen egyazonok, azaz hogy aki más véleményen van, nem jön ide.

Gazdálkodók asztalánál némi indulatos, panaszos beszéd folyik. A katonasággal van bajuk, hogy még a nyáron kárt tett a vetésekben, de nem akarja fizetni az árát.

—Kárt tétetni tudnak—mondja Rákóczi Pál—de még azonfölül igérni is borzasztó tudnak. Hogy így a kincstár, amúgy a kincstár, az majd megfizet. De nem fizet. Nincsen olyan pénze, amelyik mifelénk akarna gurulni.

—Ha nem fizetnek: nem fizetnek—üt az asztalra egy fiatalosabb gazda.—Ne fizessenek. Maradjon koporsósögre.

E beszédre némely rész nevet, más rész elhallgat. Az öreg gazda csillapítólag szól bele: Majd megfizetnek, csak ki köll várni...

Vizenjáró emberek asztalánál máson társalkodnak. Ott afelől jár a szó, hogy ugyan ki hány embert húzott már ki a vízből: holtat, elevent egyremásra. Mind a két asztal benne van a tárgyalásban, egyiktől át is beszélnek a másikhoz, mert alig van köztük, akinek ilyesmivel dolga ne akadt volna világeletében. A szó lassú, mert némelyik már régen jár a vizeken s hirtelen nem emlékezik minden eseményre, amely az ő járáskeleése alatt előfordult.

—Tán ötöt vagy hatot húztam ki—véli elgondolkozva egy alacsony, öreges ember.—Abból volt tán három halott, a többi eleven... de alighanem több volt az eleven, mint három... Az első még a hatvanas évekbe volt, mert hetvenben házasodtam...

Egy fiatal szerényen szól:

—Tán harmadéve gyüvök fölfelé a Boszorkány-sziget alul, hát egy kisasszonyforma itt mingyárt a hid alatt csak begyün a partrul a vízbe, azt elveti benne magát, azt sikít. Bevöttem a ladikba, össze is karmolt. Egyre azt kiabálta, hogy hagyjam möghalni.

Egy másik nyugodtan mondja neki:

—Ugyan mért nem dobtad vissza a vízbe?

Mellette egy kékszemű, hegyes bajuszú, nyírott ősz szakállú hajós csendesen

felel:

—Beszélsz már mögint bolondokat...

—Mért, Pista bácsi?—pattan föl amaz.—A halottat én is kihúdom, pedig azt se érdemös. Nézze kend, legutoljára Pestön vöttem ki egyet a Dunábul. A Margit-híd alatt voltunk épen. A konstábler kiabált le a hidrul, hogy ott mén a halott, vögyük ki. Utána möntem, kivöttem, partra töttem. Még koporsóba is én töttem, mert a konstábler rabokkal gyütt érte, az a sok rab közül egy se merte mögfogni, attul félték, hogy mögharapja úket. No aztán ezért öt forint jár, úgy-e?

—Annyi.

—No az én öt pöngömm még ma is csak gyün, pedig ennek mán két esztendeje.

Megint más szól a beszédbe:

—Hát pedig Pestön kifizetik. Neköm is kifizették.

—Jó, jó—felel amaz ember—az én nevemet is fölírta a konstábler, de minket másnap onnan fölhúzott a gőzös a bányába, mert küvet hoztunk. Löhet, hogy kerestek a parton a pénzzel, de akkor nem voltam ott... Más zsebibe maradt... Hanem én azt azért nem panaszolom. A holtat a partra csak kitöszöm. Hanem tudja kend, Pista bácsi, ha én ma este a hajórul azt látom, hogy valaki a hídrul a vízbe ugrott, nem mék utána. Nem én. Ha belekívánkozott, maradjon benne.

A hirtelen beállott csönd, amely a szavakat követte, mutatta nyilvánvalólag, hogy nincsenek a többiek a beszélővel egy véleményen.

Megint csak az ősz ember szólt:

—Az nem úgy van, János. Az urak életiben is van keserűség. A sors egyformán látogat mög mindönkit. Aki beleugrik, valamin elkeserödött, halálra szánta magát. De ha kivöszöd, újbul csak amellet maradj, hogy tovább él. Azért hajós a hajós, mönnyön utánna. Ki mönnyön utánna, ha a hajós se mén utánna?

Szóitalan, helybenhagyó bölintások voltak a a felelet erre a beszédre. Hogy ez így van; ez csakugyan így van.

A másik védekezve felel vissza:

—Jaj, Pista bácsi, nem jól ért kend engöm. Kend okos embör. Pista bácsi, kend katona is volt. No. Hát én csak arra a bolondra mondom, hogy nem mék utánna, aki szerelömből ugrik a vízbe. Mert van olyan fiatal bolond ölég. Sok rossz kölök. Mert nem úgy mén a szerelöm, ahogy neki tetszik, mán mén neki a Tiszának. Hát ha nekimögy, maradjon benne! Én nem mék utánna.

A Pista bácsi csöndesen mosolyogva kérdezi:

—Hát ha valaki esik a hidrul lefelé: hunnan tudod, hogy szerelömből esik-e, vagy szomorúságbul?

Amaz zavarodottan elhallgat. Antalfi Józsep azt mondja:

—Egy kutya az valamennyi. Ha ki bírod: csak ki köll vönni...

Időn túl

Matiász Sós, mint aféle fiatal katona, a szombat délutáni dolgok alkalmával különféle gondolatokkal foglalkozott. Szombat délután nincs más dolog, mint takarítás, a padokat és az asztalokat az udvaron megmossák, ellenben a szoba suroltatik a szárazsúrolás módszere szerint. Szárazon esnek neki kefékkel az emberek. Előbb azonban a szobában lepedőkkel minden holmit betakarnak. Ez azért alkalmas, mert ahogy a kefék szárazon kezdik súrolni a padlót, olyan istentelen lebegő por támad, hogy nem látják benne egymást. A súrolás ezen módja tart egy óra hosszat, tart másfél óra hosszat, ezen idő alatt a kefés

társaság benne él és léleklizik, mindenük elfehéredvén a por nyomán. Ezt úgy hívják, hogy tisztasági és egészségügyi intézkedés. Aki fölhalálta, azt is bele kellene állítani minden szombat, leginkább talán a fejével lefelé. E porban tehát Mathiász Sós, míg kefélt a padlót, gondolkodott. Tehette, mert fiatal katona lévén, új volt még a kefeje, nem kopott el, míg korosabb kefékkel már nem járhat együtt az elgondolkozás. mert közel esvén a kéz a padlóhoz, a padló szálkával ékesíti föl a kezét. Ily előnyök esnek néha az új katona javára az ó katonával szemben.

Tüsszögött Matiász is a por miatt, de közben egész határozottan eljutott gondolataiban odáig, ahova akart. Ez nem volt más, mert más mi is lehetett volna, mint hogy a fiatal katona a holnap vasárnapon raportra megy és időn túl való kimaradásra engedélyt kér, ha ég-föld összeszakad is. Ez nagy sor. Ilyesmit még Matiász Sós nem kért, zsenge koránál fogva nem is kérhetett. De most úgy határozott, hogy megteszi. Pedig esti kilenc órán túl a városban a nem odavalónak mi keresni valója sincsen. Mégis—az embereket vonzzák az ismeretlen gyönyörök s úgy lehet, kilenc óra után egész más világ van az utcákon.

Ezt nem lehet tudni. Matiász azonban akarta, hogy tudja. Estére kelve, mikor a szobában minden rendbe volt és a mosott asztal tetejét szalmazsákkal annak rendje szerint kipoiturozták volna s a káplár meglelégedéssel tekintett a rendbeszedett tisztaság-és egészségügyre, ugyanezen káplár elébe állott tisztelettel, mondván: káplár úr kéróm alásan, írasson be engöm holnap raportra. Míg Matiász e kérelmet tette, haptákot állott; a káplár nem állt haptákot, nem állhatott, mert leopta valaki az ingaóra sétálóját és annak a helyébe kellett csinálni mását egy fénymázás doboz bádogtetejéből. Igaza van annak, aki azt mondta, hogy nem vész el a természetben semmi, bár hiszen, ha más oldalról keressük, az ingaóra sétálója is a természetben volt, mégis elveszett.

Szigorú sors és szorgos gond a káplári sors, sokfelé kell ügyelettal lenni. Azért jobb a frájteri vitélet, mert bár ezen rangról tartatik, hogy kevésbé okosnak véljék, de semmire sem tartozik ügyelettal s él, mint az angyal. Így állván a dolgok, kérdezte a káplár a Matiászt:

—Mit akarsz a raporton?

Felelte a fiatal katona (mindössze öt hónapos) félő tisztelettel:

—Szeretnék kimaradni időn túl.

A szobában lakók közül többen csodálattal tekintettek Matiász Sósra, sőt némely aggabb harcosok, a hős atyák, a vén szentségek már-már zuhogni kezdtek volna az erdőből szalasztott ifjú vadállat ezen viselkedése fölött, de nem lehetett, mert a káplár újra szólt:

—Színházba?

—Nem.

—Bálba?

—Nem.

—Hát—kérdé ismét szelíden a káplár—a fatornyos hazádba üssön a ménkű kilenc oldalról október tizedikén: hát miért?

Matiász Sós felelt:

—Jelöntöm alásan: csak.

A »csak« nagy szó, amire nagyon bajos szólni valamit. Ebben az esetben épen azt jelenti, hogy Matiász Sós nem hajlandó annak a megmondására, miért kell neki az engedély. Hisz ha hazudni akar, hazudhatta volna azt, hogy színházba megy, de nem tette, mivelhogy egyenes az ember; de azt meg ismét nem akarta megmondani, hogy hová szándékozik. Ez becsülendő; és nyilvánvaló, hogy szeretője van neki—nézd el, nézd a kölyköt, még meg sem melegedett, már is.

Mondta is ezek után a káplár, hogy: jól van, Matiász Sóst raportra beíratja, azonban Matiászon a derékszija a raport alkalmával oly ragyogó legyen, hogy ha rászálna valamely légyamadár, lecsússzon róla azonnal a rettentő nagy fényessége következtében. Ezt azonban a káplártól zokon venni nem lehet, mert a fódolog mindig az, hogy lehetőleg a lehetetlent kell követni, amely esetben a lehető lehetőleg megtörténik

A légyamadár nem is maradhatott volna meg egy állapotban másnap Matiász Sós derékszóján, de hiszen nincs is télvíz idején légyamadár, legföljebb amely meleg szobában idő előtt kikel, az pedig kongó és hideg kaszárnyafolyosókra nem megy a kályha mellől. Ha azonban oda szállt volna is, akkor is hiába szállt

volna, mert csak lecsúszott volna a szóbanforgó derékszíjról. Mert Matiasz a szíjat nemcsak maga fényesítette; e munkában s minden egyéb rendes öltöztetésében foglalkoztak a hős atyák és vén szentségek is, mit minden más esetben hat órai vasakkal kellene beleírni a regiment történetébe—de itt másként kellett felfogni az ügyet. Im, alig öt hónapos s—a szél hordja el a kölykit—már szeretője van neki. Még a káplár is, e komoly férfiú, kit, mióta egyszer a szalmazsákja testállását az ezredes úr megdicsérte, az egész regimentben szakembernek ismertek el a strózsáktömés terén, még a zord ember is tulajdon viaszkját vetette oda a derékszíjpucolóknak segítségül. Mert bizony bármilyen legyen a derékszíj, ha nem vág hozzá a dugó és a viasz, sohasem lesz belőle prédikációs halott, bár hiszen, akár ítéletnapig beszéljünk is róla, írásból az ilyen tudományokat megérteni alig lehet.

Nincs is itt most már más mondanivaló, mint hogy a raporton kikapta a lajbisájt Matiasz Sós és délután két órakor teljes kimenői fényességben vonult le az udvarra a parancskiadáshoz. Vasárnap korábban van parancskiadás, mint máskor, oh, jóval korábban van s ennek ellenében némi fővetési gyakorlatok tartatnak, mert kell, hogy a fejét mindenki jól tudja vetni. Itt főkérvánalom, hogy a balfelé való fővetésnél a jobb szem fusson végig a kabátgombokon, míg a jobbfelé való fővetés e föltételt a balszemtől kívánja, illetve követeli. Mindezt végezte a merészen fényes derékszíjban Matiasz, jól megszolgálván az engedélyt, amely a bevégzett munka után neki írásban is kiadatott.

Ment Matiasz Sós ki a városba. Sétált és tokos cigarettát vásárolván, rágyújtott. Lassan járt és kelt, mert szokatlan érzelmei voltak afölött, hogy neki mai napon a kilenc órai duda nem szól. Ő, mint a sapkába helyezett írásos levél hitelesen bizonyítja, sokkal később ideig, egészen tizenegy óráig járhat és kelhet s mikor kilenc órakor a fülebe ér a »hátra, csak csendesen hátra«, ő arra ügyet sem vet. Boldogság ez, mi Matiasznál abban nyilvánult, hogy a sok séta után korcsmába ment s bort ivott. Míg ezt tette volna, számolta magában, hogy mit tesz a következő órák alatt? így elhatározta, hogy sötétedéskor az utcára megy és pereceket vásárol, mert a sarkon a gájsicc kettőt ad három krajcárért. Megvette a pereceket s míg az utcán, a sötétebb részeken ette, a gyönyörök további folytatására gondolt.

Hirtelen eszébe jutott a Halál. Nem a kisbetűs halál, hanem a nagybetűs halál, amely tánchely és ott katonák szoktak összegyülekezni. Beszélni hallott már róla, tudta is, hogy merre van, mert az út a gyakorlótérre arra vezetett, de benne még nem volt. De vert róla a szó a kaszárnya szobáiban, hogy múlt vasárnap egy huszárt, előtte való héten két gyalogost vittek el onnan a háborúból. El kellene oda menni. Nem mert; előbb még tanulmányozván a pénzbeli készséget, megint egy pohár borra máshová betért. Így jött csak meg a bátorsága. Többé nem félt öreg katonák mérges és mustráló tekintetétől, pedig e vén harcosok az ifjú »még meleg« katonát minden mozdulatáról megismerik. Bátran nyitotta be az üvegajtót, amely fölött nagy kaszájával kifestve áll a csontos Halál.

Bent már nagy forgatag volt. Különféle cselédszemélyek táncoltak a katonákkal és egy civil rezesbanda fújta rettentő módon a fújnivalót. Az asztaloknál komoran húzódtak együvé a fegyvernemek, utászok, lovasok, honvédek, császári infanteristák és pékkatonák. A császári infanteristák, köztük pár degradált ember, örömmel mondták:

—Gyün egy suba! Mög köll hurrázni a subát. A suba fizet egy liter bort.

Rá is hurráztak Matiasz Sósra, kit hirtelen előntött a belső melegség, hogy im e dicső hős atyák mily szeretettel fogadják és ölelik magukhoz. A bort kiharancsolta és koccintott az iszonyatosan öreg csontokkal. Bele is melegedett e sorba, a szeme tévetegen járt már, midőn a túlsó sorból, a pékek közül valaki szivarcsutkával arcon találta. A pék büszke nép, mert pantallóban jár, a fizetése több, nem rúkol és a bajonétja hosszú. Ellenben Matiasz Sósna pedig nem görbe a lába, ennél fogva a padot maga alól kirúgván, egy péket magához ragadott s miután magához ragadta, ellökte a táncosok közé, hogy menten bonyadalom támadt s a muzsika megállt.

Mindíg ilyenkor szokott az ajtó kinyílni. Most is kinyílt, bejött rajta az órjárat, már hogy a készenlét a tizenharmadik századtól és a manipulálás őrmester úr Vanyuga, akinek két ballába van. No és mert a szoba közepén Matiasz Sós állott és Matiasz Sós kezében az oldalbicska állott, közre is fogták azonnal, a többi népet a fegyverek hatalmával csendre intvén.

Vitték befelé Matiasz Sóst a szolgálati emberek. Legelől Vanyuga, oldalán a szentjánoskenyérrel, oly komolyan illegette bal lábait, mintha bürkokat hozna a Zafrikából. A patrull behaladt a kaszárnyakapun és Matiaszt behelyezték a börtönbe. Kinek is, midőn derékszíját a vártakomendás átvénné, monda:

—Ejnye, öcsém, a szíjja de röndös.

Matiász nem szól semmit, csak elaludt azonnal, mert álmos volt nagyon. Odafent pedig a szobában már újságolta a napos káplár, hogy Matiász Sós hazaérkezett, odalent van, nem tudni, mit tett, de alighanem brigádba megy.

Kik még fönt voltak az ágyakban—mert vasárnap este nem alhatós a vendég—gondolkoztak a hallomás fölött. Hejnye a kölykit. Ez alighanem már biliárdon táncolt otthon is. Mit csinálhatott?

Álmosan szól bele a szobabeli káplár:

—Akármit csinált, nem rabolt, nem gyilkolt. Ami történt, bizonyosan lány miatt történt.

A vizityúkok, Izmail bég s egyebek

A tábor egy nagy hegyalján állott a Lim-parton, néhány barák fából építve, furfangos lőrészekkel, hogy azokon át, aki akar, lövöldözhesen; egy hosszú istálló az öszvéreknek, egy kőház a beteg katonáknak, meg egy másik kőház a maródi lovaknak. Az öszvérek hozták a postát a hátukra rakott vasnyeregben, a lovak nem csináltak semmit, a katonák együtt álltak posztot ő felsége Abdul Hamid szultán redifjeivel s olykor a hegyekbe mentek rablót kergetni. Unalmas élet volt nagyon, itthonvalóim jártak egyszer az ezredesnél, hogy helyeztetne vissza,—oh! mondta a vén mogorva katona—az angolok mennyi pénzt elköltenek, hogy Svájcot láthassák, ő meg ingyen van Novibazarban, hát csak maradjon ott. No, abban igaza is volt neki, hogy nagyon szép hegyek vannak ott, pár napi mászkálás rajtuk tökéletesen szétnyítte a legkincstáribb csizmát és annyi tört puskaagyat talán egy egész hadtest nem liferál, amennyit akkor ez az egy zászlóalj szállított. Oly meredeken emelkedett a tábor mögött a Cadinje-Brdó, majd mint a fal s vele szemközt a Lim vizén túl a Rajnovics-Brdó, mintha a kettő egy volt volna valaha, időtlen idők előtt. Alighanem úgy is volt, hogy a Lim tajtékos vize vágta őket ketté. Azonban tökéletesen mindegy, hogy így igaz-e ez, vagy sem, arra nekünk ne is legyen gondunk, elég bajunk van magunkkal, inkább csak azt említsük föl, hogy Izmail bég háza ott volt a Cadinje-Brdó oldalában, szép ház és sok asszony volt benne selyemben, bár az ilyesmit talán elmondani sem illik.

Ez nagy úr volt, ez az Izmail bég, de rövidség okáért csak Smail bégnek neveztetett, mint ahogy Jusszufot Juszónak, Ibrahimot Ibrónak szokás nevezni, de az mindegy, ugy-e bizony, bármiként nevezik az embert, mert azért az ember nem változik. És nyáron át, sőt még az őszi hűvöseken is mezítláb járt az Izmail bég, mert leteltek azok az idők, mikor a bégek az utas harácsolásából éltek s némi árpa- és zabvetésüket azokkal arattatták, őrködvén lóhátról és fegyverrel fölöttük. Mert ő még ama hatalmas urak közé tartozott, akik maguk is tarthattak volna csatába járó harcosokat, de nem volt miből és mert nem volt miből, nem is tartott, amiben ismét Izmail bégnek volt igaza, bárha lábai az év nagyobb felében nélkülözték is a babucsot.

Nem a babucs teszi a tekintélyt, mert ha az tenné, akkor a babucsos volna a legelső ember, mert annak van néha húsz pár is, de sőt negyven. A bég csak bég volt mindenféleképpen és török grófnak hívták a »vizityúkok«, akiknek néha dohányt adott, hogy abból papírszivart csináljanak. Ezek a vizityúkok katonák voltak, ladikos katonák, akik a Limen át szállítgatják egyik partról a másikra a tiszteket. Volt ugyan a Limen egy török híd is, hatalmas derék kőlábai álltak a parton, ahogy még a római légiók készítették, de a közepét elvitte az idő s a törökök csak úgy fagerendákkal pótolták a hiányt, némely részét hosszában, más részét keresztbe rakva és még csak oda sem szegezték, mert ha Allah nem akarja, hogy leszakadjon, úgy sem szakad le, ha pedig akarja, hogy leszakadjon, ki merne vajjon mérkőzni a Hatalmassal? No így lopták is a katonák télen át a híd gerendáit fűtenivalónak s híd mégsem szakadt le, mert sorsában az volt az intézkedés, hogy ott álljon, ahova tették s ne kívánozzon más helyre.

De mégis történhetett volna eset, hogy mérkőzik a török a Hatalmassal. Például összevesz velünk és hogy a túlsó oldalon levő mieink át ne juthassanak az innenső parton levőkhöz, fölgújtja a hidat. Erre való előrelátásból volt aztán a Limen egy csajkás-szakasz, kiket rövidség és helyes kifejezés okáért vizityúkoknak nevezett a Regimentssprache. Ezeknek állandó szolgálatuk volt s hogy el ne felejtsek a mesterségüket, a tisztek mindig ezekkel jártak egyik partról a másikra. Mást senkit nem volt szabad ezen szállítani s e szabály alól az egyetlen kivételt Izmail bég urunk szolgáltatta,

ami eléggé mutatja tekintélyét a török grófnak. Tetszett is neki a dolog nagyon és sűrűn ladikázott és ezért szerfölött tisztelték odaát a városban; ki csak látta a béget, szívére tette a kezét, azután az ajkához emelte, végül a homlokához üté jó erősen, mint illik.

Ezt idáig most már sikeresen kimagyarázván, áttérhetünk a Cadinje-Brdóra, amely mint említettett, hegy volt, s az oldalába terraszokat építettünk, de a terraszokon nem jártak hanyagul sem bárók, sem hercegek, hanem burgonyát, hagymát és zöldséget termeltünk e terraszokon s meg is ettük, ha termett, levesben és paprikáshúsban. Még dinnyét is termeltünk három darabot, de kettőt elloptak, a harmadik mellett aztán fegyveres poszt állt, hogy el ne lopják, míg megérik s mondhatni, akkora kitüntetésben dinnye még nem részesült. Ama törvénynek megfelelőleg, hogy a kitüntetés mindig érdemteleneket ér, csakugyan uborkaízű volt a gyümölcs dinnye szempontról, ellenben mint uborka, határozott közeledést mutatott a dinnyék felé. Ilyenek történtek tehát a terraszokon s azoktól fölfelé, egy fensíkon kezdődött Izmail bég birtoka, a piros cserepekkel kirakott ház, az udvar magas kerítése, azontúl pedig mindenféle veteményes helyek, szilvafa-erdő és szőlőskert. A napos oldalon a szőlő is megtermett és cselédei két novcáért teleadtak vele egy katonasapkát, tekintet nélkül a sapka úrméretére. A birtokhatár sarkában pedig kút volt, mély kerek kút, de ritkaság az olyan magasságban és a hegyek közt szétszórta lakó szerbek, törökök leányai esténként mind idejártak ivóvizért a veresrézből vert karcsú korsókkal s az arrajáró akaratlanul is megleshetette a fiatal leányok piros ajkát, fekete szemét, mikor az alkonyatkor támadni szokott szellő föllebegette arcukról a fátyolt.

Arra pedig jártak a svábák is, mert a völgyi tábor védelmére egy faház állott a hegyen egy szakasz gyalogossal, hogy ha esetleg a török arról felülről támadna, ne jöhessen le észrevétlen a hegyekből egész a táborig. Ez Vakkáz am Csadinyiburr-nak neveztetett, mi a művelt német nyelvre fordítva a Wachhaus am Cadinje-Brdóban leli értelmét. Innen vigyáztak a fanáléra is, amely egy igen hosszú fenyő volt a legnagyobb hegy tetején, körülrakva puskaporral, gyantával, kátránnyal és villamos drót vezetett hozzá, amivel támadás esetén az egészet meg lehetett volna gyújtani. Egy másik nagyobb táborból, Taslidza alól állandóan őrszem figyelte ezt a messzi hegyet, hogy mikor támad tűz a tetején, hogy akkor azonnal rohanjanak segítségére. Nem kell hát lenézni a Vakkázat a Csadinyiburron, mert arra komoly hivatalokat ruháztak, ép azért kötelessége volt az ügyeletes tisztnek, hogy oda mindennap fölmásszon és széttekintszen, vajjon minden rendben van-e? Volt két útja is, sőt három útja is. Akinek jó volt a lába, mehetett egyenesen a meredeknek, az volt a legrövidebb a fölééréshez, valamint feleútjáról legrövidebben le is lehetett gurulni. Volt egy másik út a baloldalon, tekergős ösvény, amit a katonák vágtak s ott volt a jobboldalon a régi út, amelyen át Izmail ősei mord fegyveresek vezettek a völgyekbe, ha már nagyon hengegtek a szerb gyaurok. Egyik ember hát egyik úton ment, a másik a másikon, egy fiatal vadászhadnagy pedig örökké csak arra tartott, amerre a bég kútja volt és igen pontos ügyeletes tiszt volt ez a hadnagy, mert minden alkonyatkor fölment a hegyre.

De meg kell adni, hogy nem sietett valami nagyon a Vakkázhoz, hanem settenkedett a kerekeskút körül, honnan szerb lányok, török lányok hordták a vizet s a bég tulajdon leánya is kijött a kerítéses nagy házból esténként, régi ezüstös korsóval a kezében és vizet merített, mert szomjazott. De azonfölül szomjazott a hadnagra is, mert a leányszív a farácsos háremablakok mögött is csak nyílandó. Kinyílt-e egészen, megértették-e már egymást vagy csak kezdetén voltak a titkos szerelem ez ugyancsak veszélyes játékanak, az ép úgy nem tudatik, mint ahogy sok más dolgok nem tudatnak. De hogy találkoztak a kútnál, az bizonyos, mert meglepte Izmail bég ott a két fiatal, kiknek külön volt a fajuk, külön volt az országuk, külön a hitük, csak a szívkük volt egy és összeforrott. Ott lepte hát őket a bős apa, a mohamedán nemes úr és nem kapott sem a szívéhez, sem az agyához, mint várni lehetett volna, hanem inkább előhúzza az övéből az irgalmatlan nagy revolvert (valóságos kéziágyúkat viselnek ezek) és célzott.

Melyiket lőjje le? Hite szerint abban bizonyos volt, hogy itt valakit le kell lőni, a férfit, vagy a leányt, vagy mindkettőt. Bajos azonban a svábakkal ily módon tréfálkozni, mert azoknak még nagyobb furulyájuk van, mint a bég kéziágyúja és jobban is tudnak rajta furulyázni. Egyszer történt csak, hogy a város külvárosában rálöttek a puskaművesre s másnap üzenet ment a kajmakamhos, hogy még egy lövés s a külváros égni fog. A svábák nem tréfálnak, annyi szent, a bég hát a lányára lőtt, aki arccal bukott a kút kávájára, fiatal szerelmes vérével pirosítván meg a selyem-salavárit.

Azután aztán nem történt semmi, minthogy eltemették a leányt valahova a sziklák közé s a béget, ha a hegyről leereszkedve, a vízityúk ladikján a városba ment, ott még nagyobb tisztelettel fogadták mindenek s jó erősen

odaüték kezüket a homlokukhoz előtte az emberek. Ez bizonyosan jól esett neki s az általános elismerés erősítette a hitét, hogy úgy cselekedett, mint tennie mohamedán vallása szerint kellett. De rágta a szivét a féreg, mert a szív és a vallás néha igen messze távolodnak egymástól és a Bajrám ünnepein mindig szünetig volt telve szeszszel az öreg. Olyanforma ünnep ez, mint a zsidók hosszúnapija, csak hogy tovább tart. Akkor mindenféle ellenséggel ki kell békülni és Bajrám első napján akik találkoznak, bárkik legyenek is, kétszer megölelik és megcsókolják egymást, mondván: Bajrám bimbajrattyu. És ment az öreg bég teljes díszes ruhában, sárga szattyán babucsban, oldalán az ősi görbe handzsárral, övében elefántcsontnyelű jatagánokkal, fején a kilenc rőf fehér turbánnal, melynek barna hímzései messziről hirdették, hogy Mekkát járt férfiú ő és megölelt mindenkit, akivel szemközt találkozott és orcán csókolta: Bajrám bimbajrattyu. Ilyenkor minden ellenségről meg kell emlékezni és a vadászhadnagyot is meg kellett volna ölelnie, ha ott lett volna, de már nem volt, más vidékre takarodott egész csapatával. És a leány is... la illa il Allah, a féreg mind a nyolc lábával ásta magát Szmail szívébe és Szmail benső szorongattatásaiban a sliwához folyamodott. Negyven napig tart az ünnep s mindennap annyira folyamodott a sliwához, hogy nem mert a vízityúk ladikjával szállni át a folyón, hanem a nagy hídra került és bukdácsolt annak azon gerendáin, amiket fűtési célzathoz még nem hordtak el a katonák. Egyre fogyott, az ünnep utolja felé már olyan volt, mint a száraz keszeg. Mert a Bajrám napjain sem enni, sem inni nem szabad, csak az éjjelein és Szmail nem evett sem éjjel, sem nappal, de azért cserébe ivott nappal is. Tekintélyes hasacsakája egészen elveszett, vert ezüst tokjában az ősi handzsár csörrenve csapódott sovány lábszáraihoz, így haladt föl mindennap szomorúan a hegyre s a kút elé érvén, a kútra nézett.

—Bajrám bimbajrattyu...

A vályú

A birkaköröm erősebb, mint a vas, mert a vas, ha egyszer elkopott, el van végleg kopva, a birka körme azonban újból kinő. Így történt, hogy a község külső határában a nyájak elrontották a vályút, mivel a nyájak ivásközben beleálltak lábaikkal a vályúba s bármint volt ez a vályú hozzáértő mesterek tudománya szerint vassal vasalva, csak elkopott. Kilyukadt az oldala. A nyájak ezt szomorúan vették tudomásul, mert e lyuk folytán nem maradt meg a víz a vályúban, hiába merte tele a juhász.

Igy persze nem maradhat a bürge és a juhász be is üzent egy arrajáró embertől a községbe, hogy elromlott a vályú.

—No, mondta a bíró az üzenetvivőnek—ez furcsa.

—Már miért volna furcsa?

—Hát hogy elromlott a vályú.

—De magam láttam, bíró uram, erősködött az ember. Megmutatta a juhász. Olyan lyukas az, mint a Bodárovics Jóczó ködmöne. (Jóczó ugyanis a hivatalos koldus a faluban s ez okból lyukas ködmönben kell járnia.)

—Hm, vélte a bíró—az nem elég, az nem numerus, mivelhogy kelmed ma még nem hivatalos ember.

—Ma még nem,—esett beszédbe a hirhozó, megörülve igen nagyon annak az egy szónak, amit politikából ejtett ki a bíró.—Azonban amit látok, azt csak látom.

—No igen,—hagyta rá a bíró és méltóságosan legyintett a kezével. Ő könnyen legyinthetett méltóságosan, mert ő volt a legnagyobb úr a községben s az ilyenek mindenféle illik. Ha Bodárovics Jóczó legyintene így, elvonnék tőle a lyukas ködmönt s csak a jó isten tudná megmondani, hogy miből építene akkor tornácos házat.

—Hanem—mondta a legyintés után a bíró—ide hivatalos szem szükségeltetik. Mert ez hivatalos dolog. Ennélfogva köszönjük kendnek a híradást, a többit pedig elintézi a község.

A község háza nagy szobájában ott ült mind a hat esküdt a padokon. Őt élt belőlük. Szerezsán Milos pedig aludt. Ez nem is állt föl, de a többi felállott, mert a bíró most olyképp nyújtotta ki a balabbik keze kisujját (suta volt az öreg), mint mikor kiküldetésbe szokott rendelni hivatalos személyeket.

A kiküldetés... Szép dolog az, az a kiküldetés. Jóformán ez a legkedvesebb az egész világon. Magyarország fele abban utazik manapság, azon oknál fogva, hogy a kiküldetésnek hátránya nincs, ellenben vannak előnyei, mik napidíj néven neveztetnek és summa summarum számoltatnak el. Nem lehet hát csodálni, hogy a hat esküdt közül fölállt azonnal az öt eleven. Nem lehet csodálni, annál inkább sem, mert az ő évi fizetésük a községnél kétszáz forint, ellenben a megválasztásukra hatszáz forint költenek el. Eszerint némileg érthető az esküdtek fölállása, kik is a bíró felé fordulván, kérdő tekinteteiket reá szögezték (ismét kiveendő Karancsev Lyuba, aki bandzsával s ez okból nem néz oda, ahova akar. Csak oda nyúl).

Azt mondja a bíró:

—Esküdt léssen kiküldendő a vályú tárgyában.

A segédjegyző azonnal föl is jegyzi, hogy esküdt küldendő ki a juhalkánál kilyukadt vályú tárgyában.

Erre így szól Drága Milos esküdt:

—Nem jól lesz az az írás.

—Már miért?—kérdezi a bíró, ama híres Obálics Obrád.

—Mert esküdtek kellenek oda, nem pedig esküdt—mondja Drága Milos.—Egy ember nem ember. Hivatalban.

Obrád bíró a föltámadt zajt oly képp csendesíti, hogy kopog az asztalon a pipája makjával. Mikor eziránt rendbe jönnek, szól megint lassú szemrehányással:

—Egy ember, egy ember. De egy embernek két szeme van. Két szem eleget lát azon a vályún. (Ez célzás volt Karancsev Lyubára, aki sanda léteére sohasem tudott egyenesen a szolgabíró szemébe nézni. Már pedig az egyenes tekintet adja meg a becsületet, különösen, ha még a szemöldökét is egyenesen szűrőre fésüli az ember.)—Ennélfogva Drága Milos kiküldetik, hogy nézze meg, igaz-e a vályú híresztelt kilyukadása. Most már nem bánta Milos, ha elmarad a második hivatalos személy. Kiment, befogatott a forspontos kocsiba, azon hazahajtott, s megrakván magát tarisznyával, kulacssal és dohánynyal, útnak is eredt ki a pusztára.

Most, hogy a községi forspontos lovai megindultak Drága Milossal, azonnal gyorsabban halad a történet. Milos ugyanis aznap kiért a falkához, megdeputálta a vályút és belátta, hogy abból már soha többé ivóedény nem lesz. Ezt elvégezve, letelepültek a juhászokkal, kártyáztak egy kicsit. Milos nyert három júhsajtot, meg egy feketére szívott pipát. Másnap pedig bevitte megint a forspontos és Milos jelentést tett a bírónak a vályú mibenállása tárgyában.

—E helyett újat kell csináltatni—intézkedett a bíró és azonnal elrendelte, hogy árlejtés tartassék a helyszínén. Azért a helyszínén, hogy jól odamérje az itatót a kutak közé az ács. Továbbá azért a helyszínén, hogy ott csinálja meg az ács és ne kelljen külön fuvarral kiszállítani. Takarékosan kell bánni a község vagyonával—vélte a bíró. Mert ha gazdag is a község, csak elfogy a vagyon, ha nem kímélik. A helyszínén továbbá azért is, hogy—különben senkinek semmi köze az indokoláshoz.

Az árlejtés meg is tartatott. A bíró volt kint meg két esküdt s el is vállalta egy mesterember az új vályút. A leghíresebb ács volt az a környéken, de talán a világ minden ácsai között, pedig közöttük oly kiváló emberek is voltak, mint szent József. Ez bizonyos, akiről itt szó most van, a Vélity Pája nevezetű. Ő például a gerenda oldalára ragasztott ötforintos bankót egy szekercsapással úgy levágja onnan, hogy sem a gerendának baja nem esik, sem a bankónak.

Fogadásból szokta ezt csinálni, aki nem hiszi, próbát tehet vele, ha van kidobni való ötforintos bankója. Ilyen ember Vélity Pája, aki elvállalta a vályút tizenhét forintért, két forintért pedig a rávaló vasalást. Ezzel aztán másnap visszajöttek a bíróék s rendben volna minden. De ép mikor a napidíjakat utalványoznák egymásnak, mondja a bíró:

—Baj van, mivelhogy a régi vályút pedig el kell újra árverezni.

E célból harmadnap újból kimentek negyednap visszajöttek, miután Vélity Páj

megvette a régi vályút nyolc hatosért (tisztán csak a szép nagy szögek kedvéért, ami benne vannak. Mióta a sátoros cigányokat pusztítják, nincsen valamire való kovács az országban). Ezt így most már tökéletesen eligazították, hetednapra pedig kiküldték Jakoblyev Isza esküdtet, hogy nézze meg, vajjon csakugyan maga Vélity Pája csinálja-e a vályút. Mert az nem járná, ha valami értetlen emberre bízna ezt a munkát. No ez az óvakodás körülbelül fölösleges volt, mert ahogy Jakoblyev Isza kiment, látta, hogy csakugyan tulajdon maga Vélity Pája dolgozik ott, készítvén szorgalommal a régi vályúból az újat. Isza ebben meg is nyugodott és referált otthon, hogy Vélity csakugyan maga dolgozik.

Ily szorgos gonddal készült a vályú s igazán nem lehet panaszkodni, hogy a közdolgokban nincs meg a kellő ellenőrzés, mert a bíró az örökké alvó Szerezsánt is kiküldte egyszer, nézné meg, hogy micsoda bádoggal borítja Vélity a vályú külső falait. Fontos kérdés ez, mert például fényes bádoggal ilyen helyre nem való, abban bámulja magát a birka, mint a tükörben szokás és elfelejt inni. Szerezsán sem talál semmiféle hibát odakint, mert a bádoggal, amelylyel Vélity odakint dolgozott, nem volt fényes, sőt rozsdás, Szerezsán másnap hazament, jelentést tett s egyben tudatta, hogy holnapután alighanem ki is mehet már az átvevő bizottság, mert akkorra készen lesz a vályú.

Obrád bíró ezt tudomásul vette, azonban úgy okoskodott, hogy ilyen alighanemes jelentésre nem lehet intézkedni. A község vagyona elvégre is nem arra való, hogy egész bizottságokat küldjenek ki egyszerre s úgy lehet, nem is lesz kész akkora a vályú. Ez okból még egyszer kiküldötte a pusztára Okotics Szimót, hogy tapasztaljon mindent körül. Inkább egy embernek fizessék a napidíjat, mint négynek. Szimó kiment, Szimó bejött s jelentette, hogy csakugyan át lehet már venni a vályút. Készen van és Vélity Pája olyan büszke rá, hogy ki sem lehet mondani. Erre aztán kiment az öttagú bizottság harmadnap s nem negyednap jött be, hanem ötödnap, mivel némi áldomást is csináltak és vissza is nyerték azonnal Vélity Pájától a tizenkilenc forintot.

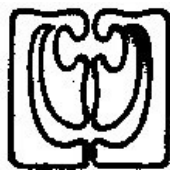
Most már van vályúja a birkáknak odakint a pusztán s két-három esztendeig semmi gond arra nem lesz. Obrád bíró bölcsessége így elintézte a dolgokat. Gyorsan és ügyesen, a közdolgoknál szükséges és köteles ellenőrzéssel ment a munka. Mindössze a számadásokban tűnik föl kissé ez a kiadási tétel:

Egy nagy új vályú a pusztai falkához 107 frt 40 kr.

—Százhet forint?—kérdezi a szolgabíró, mikor egyszer betekint.—Nem sok ez, bíró úr?

—Hát—mondja a politikus Obrád—vannak olcsóbbak is, főbíró úr. Ezt azonban Vélity Pája csinálta, a híres ács... aki a bankót úgy levágja a gerendáról, hogy semmi baja sem esik.

Obrád ennyire jólelkű ember. Dicséri Páját, s magamagát nem említi. Pedig ő is le tudja vágni a bankót (anélkül, hogy előbb a gerendára kellene ragasztani.)

Dugott bál

Elmegy két ember valamely szőlősgazdához.

—Van-e bor?—kérdik.

—Hát van még,—mondja a gazda.

—Hát majd föltekintjük.

Föltekintik a pincében, de leginkább nem is pincében szokott az lenni, hanem kamrában, mert amelyik ház nem kőből épült, annak nincsen pincéje, odakint pedig kevés ház van kőből való. A bor ennek folytán nem valami híres úgy íze, hanem azért ereje van neki lehetősén. Meg is állapodnak valamelyik akónál, hogy ez lesz a legjobb. Azután alkudoznak. Huszonöt pénzre tartja a

bort literenkint a gazda, de huszonháromban kiegyeznek. Így vesznek aztán egy egész akót s kocsira téve, elviszik. De nem úgy viszik, ahogy a bort szokás vinni, mert rendes borvitelnél nem kell a kocsira sem alcserény, sem oldal, sem saroglya, hanem csak úgy rudakra kerül a hordó, mintha a pincében az ászkon állna. Itt azonban a kocsioldalak közé teszik s egy ócska szűrt is rádobnak, továbbá a hordó mögé a saroglyába szénát vetnek, hogy senki meg ne lássa, mit visznek. Szóval, mint mondani szokás: Lopdelmódon szállítják a hordót.

Hogy miért van ez így, annak kétféle okai lehetnek. Lehet, hogy a boragarak szemétől kímélik. Boragár néven a fogyasztási adóhivatal borfináncait tisztelik és tőlük lehetőség szerint óvakodnak. A másik ok azonban fontosabb, mert annak esetében a boragár mellett még mindenféle más hivataltól is óvakodni kell. Ez akkor történik, ha a bort dugott bálra viszik.

A dugott bál csak olyan bál, mint más bál, de tőlük mégis abban különbözik, hogy dugva lehet csak csinálni. Mert úgy van az, hogy semmiféle dolog, akár jó, akár rossz, nem bír olyan gyorsan terjedni, mint az adó. A báltartásért adó jár, meg azt csak ott lehet tartani, ahol bormérési engedélye van a gazdának, szóval korcsmahelyen. De nem mindenki szeret odamenni. Hogy miért, annak is okai vannak. Lehet, hogy rossz a korcsmáltató bora, lehet, hogy nem rossz, de drága, mert nagyon kiveszi rajta a hasznót. Más esetben a személye ellen van kifogás, meg nem mindenki akar mindenkivel együtt mulatni. Így aztán összeállnak huszan-huszonöten legények s valamely fiatal gazda tanyáján, ahol elég tág ahhoz a szoba, maguk rendeznek bált, hívogatván rá a környékből a lányfélét. De ennek úgy kell menni, hogy akit nem illet, ne tudjon róla, mert büntetés jár ki érte. Törvény szerint nem járhatna, mert hiszen azt semmi parancs nem tiltja, hogy valaki a saját házában ne csinálhasson cigányos vigasságot, de ezeknek odakint nem szabad. Valamikor régen adtak ki erre kapitányi rendeletet, alighanem azért, mert sok mindenféle bajok történtek az ilyen cécókon.

Azelőtt cécó volt a neve meg csiricsaré, most már bál és ahhoz különféle előkészületek vannak, mert hiszen a tilalom daczára csak áll a dugott bál. Ez például, amelyről itt szó van, az Ördög Pál tanyáján történik, úgy jó oldalt a jártabb utaktól, hogy vigasságban akármekkorát kurjantanak is, arról senki híradással nem lesz, hogy rajtuk üthessenek. Különben is nem igen szoktak arra a pusztázó kardos legények mozogni.

Ide hozzák a bort dugva a legények, azután pedig Szél Jánossal tárgyalnak, aki tud cimbalmozni. De van is neki cimbalma. János a cimbalmát meg hozzá a maga tudományát fejenkint tíz pénzért szokta mérni egy éjszakára, amúgy értetődően magától, hogy bort is kap. Nem sokat, csak annyit, amennyi olyan embernek dukál, aki dolgozik, míg mások mulatnak. Huszonhárom legény van együtt, mint dugott bálás rendező, ilyenformán két forintot meg harminc pénz használ ezen éjszakára Szél János (de tíz pénzzel kevesebb számítandó, mert Csőre Ördög Jóska a ráeső részt úgylis letagadja). Az ötvenhat liter bor árából pedig fejenkint valami ötvenhat pénz esik, így koponyánkint fizet mindenki a bálra hatvanhat vasat. Persze úri helyen alighanem többbe kerül az ilyesmi, de hát ezek csak olyan egyszerű pusztai legények.

Ennélfogva nem is este kezdődik a vigasság, hanem már délután. Jönnek a lányok, meg a táncoskedvű menyecske-féle, minthogy ezeknek híradással voltak. Üzenetet vittek a legények, továbbá elszalajtották némelyik után a béresgyereket. Egy csomóba verődnek a lányok az udvarban, a legénynép pedig szivart szí odabent a szobában, ami a napot ünnepi jelentőségre emeli. S csapra van már ütve az akós hordó a konyhában, alatta tál, körülötte pedig különféle poharak. Öt-hat fajta pohárt nem igen lehet odakint találni, az ahány van, annyiféle. És akármilyen vastagfalú is, ha már használt, bizonyosan le van csorbulva a széle. (Koccintáskor egyik pohár talpát szokták odaütni a másik tetejéhez, ez onnan van.) Már tart az italozás, aki hogy pálinkát is ivott valahol, időelőtt fölvidámodik tőle.

Szél János pedig nótát kezd kiverni a cimbalmon:—Barna legén mén el az gang alatt, Kiesött az fejbül az kalap—mondja a nóta, amely a lassú csárdás járására igen alkalmas. A legénység húzza is befelé a lányokat, itt-ott egy bekötött fejű menyecskét (csak úgy magátul kötötte be a fejét). A vasalt szoknyák suhognak a táncban és magasra fölcsapódnak, mikor a csárdás frisse kezdődik. De ez csak addig tart, míg kevesen vannak a szobában; utóbb már alig férnek egymástól, de azért forognak, a leányok haja kibomlik, a legénység szivarjából pedig a hamu helyet sem talál, ahol a földre hulljon, csak úgy a lányok ruhájára, fejére esik, szétmázolódva a rózsaszín, kékszín derekakon. Utóbb Széll János abban hagyja a cimbalmozást, hogy majd bor iránt nyújtja panaszát, mit csakugyan helyeselnek a többiek is. A tánc egy darabig abban marad, azon idő alatt azzal illegeti magát a legénység a lányság előtt, hogy danol egy csapat ezt, más csapat azt az alacsony házban, aminek lármája csak emeli a fejük zavarodását. Mások birkóznak, vagy jó

nagyot ütnek egymásra, hogy szinte csattan és puffan, de ez tréfaszámba megy. Csak ha valakit fejen ütnek, vagy mellbe vágnak ököllel, az megy haragból.

Hanem arra még van idő. Estig ilyesmi nem fordul elő, addig csak hol a lányság, hol a hordó körül forgolódnak. Míg lámpagyújtat után még erősebben lobognak a szemek, duhajabb a népség. A lárma nagyobb; a csárdásban forgatás közben keményen összeütődik egyik legény a másikkal, egy pedig borral locsolja végig a többit, amiért jókat ütnek rá. Hogy a messzi iskolából elcsendül idáig a harangszó, össze is szedik magukat a lányok és megindulnak.

—Gyertök, no!—kiáltja egy és csakugyan útnak ereszkednek a tanyai virágszálak nagy sikoltozások között, mert a táncosok némely része utánuk szalad, tartóztatás céljából. Az esti homályban messze elfénylenek a fehér viganók, amiket jól felfognak, hogy a harmat ne érje. (Maguktól való fejbekötések ilyenkor történnek.)

A tanyai házban pedig most kezdődik a mulatság. Beviszik a szobába a hordót.

—Van-e még benne?

A felső lyukon beledugnak valami botot s kihúzáván, nézik, hogy meddig nedves. Hát hiszen még majdnem félig van. Ez nagy öröm. Sürgősen öntik tele a poharakat és Szél János elé egy egész söröskancsóval tesznek. Azt nem volna jó keresni, hogy ugyan ez a kancsó mint jutott oda, de hiszen János nem is keresi. A sok legény a hordó, meg az asztalok körül egyre jobban lármáz, némely része danol. Ez az az állapot, amire mondani szokták ők: alighanem sok vót már bennünk a bor, mer mindönki beszélt egyszerre. Bár van már olyan is, aki nem beszél, csak néz maga elé a borra és gyújtaná a szivarját, de ahogy a szivar vége meg a gyufa találkozni nem akarnak.

A többi összeüti a poharak talpát, meg az alját s úgy a bortól föllángolva, duzzadó erőben áll ott a sok katonának való. Mert valami csipiszt az ilyen dugott bálra nem is vesznek maguk közé: legények elejéből szokott az ilyesmi együvé állni. Aki köztük alacsony, az zömök, vállas, bivalynyakú, aki meg nem zömök, karcsúan magas. Valamennyiben pedig ott az erő, amit a kasza, kapa, ásó és ekeszarv hagy a karokban. Ilyenkor mind annyira tele van vele, hogy szinte kicsapni készül. Ilyenkor támad az, hogy: megverek valakit, vagy engem valaki. Miért akarna verekedni? Tudja is ő.—Ugrál benne az ideg,—mint mondani szokták és járván egymagában a szoba közepén a Jópálos-táncot, akkorákat feszít a mellén, mintha az egész világnak ellene akarna szegülni.

—Igy mulasson az úr—kiáltja büszkén Ábrahám Fekete Mihály.

Helyeslően bólint a többi, mert így az úr, hej, nem is tud. Az »úr.« Sok van vele mondva nagyon, régi hosszú idők nyomán támadt ellenszenv, mely ma is él.—A paraszt olyan mint a krumpli: csak sülve jó—tartja némely »úr«; a paraszt meg azt mondja erre a maga vastag, sunyi és nehéz ötletével: Nem tom mér haragszanak ránk az urak, hisz nem akarjuk mink őket mögnyúzni—egyszerre. (Hanem csak úgy apródonkint, mi zárjelben, illetve bajusz alatt értetődik.) Hanem hogy ebben melyiknek mikor van igaza, mikor nincsen, itt ne keressük, mert úgy sem találjuk meg szűk helyen a nagy dolgokat. Hanem csak elég avval annyi, hogy Kothenc Susi Illés juhászbojtár azt mondja:

—Az úrféle? Hát mit tud az? Csontot hány az asztalra, úgy mulat.

A többi ránéz, hogy hát ez ugyan miről beszél? Csak szavall, bizonyosan juhászosan, alighanem azért, hogy falnak állítsa a többit. Honnan tudna ő ehhez, aki egy évben egyszer jár a városon, akkor is a falakon kívül, csak a baromvásáron. Rá is mondja Ábrahám Fekete Mihály megvetőleg:

—Körösztapád térgye.

—Már mér?—fakad ki Kothenc.

—Hát mán micsoda csontot hajigálnának az asztalra?—kérdi amaz.

—Hát hunnan tudjam én azt?—szól vissza a juhász.—De láttam.

—Hun láttad?—adódik fel nagy gúnnyal a szó.

—Hun láttam? Hát a városba láttam, a kávéházba—erősíti a bürgés.—Csontot hánytak a kúasztalra.

Nagyon erősen mondja és igaza is van neki, mert bizonyára dominót látott játszani s arról mondja, hogy csontot hánytak az asztalra, mert az csakugyan csont is, nem pedig kő, mint az úrféle nevezi. Szavát azonban senki sem érti meg, senki sem vél rá, hogy ugyan mit akar mondani s Ábrahám Fekete Mihály csak ennyit szól neki válaszkép:

—Legjobb vóna neköd is, ha nyomon beszélnél.

Nevetés támad, de meg kell mondani, Kothenc nem nevet. Nyomon beszélni annyit jelent, hogy az igaz nyomon járjon valaki, vagyis hogy igazat beszéljen. Lám, úgy lehet, hosszú idők óta most mondott volna először igazat s akkor gyalázzák le érte. Hát hiszen jól van. Látott ő már karón varjút. Azért csak koccint, sőt hogy Szél János ama nótába kezd, hogy »legelteti nyáját, fújja furulyáját«, csakugyan járni is kezdi középen a juhászost. Egyik is, másik is belekap a táncba, negédesen lépkednek előre meg hátra, forogván közbe. Egymást is kézre kapják, az alacsony füstös szobában minden mozog, jó szerencse, hogy a hordót föl nem lökik. Vidámság ez, nagy vidámság s Kothenc juhász az Ábrahám Fekete Mihályt, amint egymás mellett járnak a táncot, magához öleli. Nagyon kiált egyszer így Ábrahám Fekete Mihály s eltántorodik. Akkor látja a többi, hogy bicska van a hátában.

—Jaj, mögszúrt!—kiáltja jeladáskép Mihály s ahogy a tánc hirtelen megáll, hallatszik néhány pattanás, hasonlatos a pisztolykakas fölhúzásához. De nem az, épen csak néhány jórugójú bicskát csattantottak ki, hogy kézbe vegyék.

A juhász leüti a lámpát azonnal. A nagy füstben és sűrű levegőben amúgy is alig pislákkolt, most a padozaton szerteszakad és azonnal elalszik. Menekül a juhász, de átszúrja egy bicska a karját s arra dühödte erővel veti magát a sötét tömeg közé. Nagy a lárma; itt is, ott is megmártódik az acél az emberben, mígnem valamelyik asztal mögött ülőnek eszébe jut, hogy gyufára rántsion. Erre szétvál a sok összegabajodott s meredten egymásra bámul. Némi józanodás következik, a juhász meglépett, Szél János pedig viszi kifelé a cimballmát...

Nem halt meg senki, hát így majd csak begyógyulnak a bicskanyomók. Kothencnek pedig majd csak beszakítódik valamely éjszaka a feje. Ebben egyeznek meg s még ami imitt-amott ital van, kiisszák és eloszlik a vendég, a tanyában maradván az üres hordó s a vérnyom, amit majd egyszínűre mosnak a szoba tapasztott földjével. Így az egész dologról tudomást sem lehetne venni, hacsak másnap az Ábrahám Feketéék legénye nem fájlalna annyira a hátát, hogy kocsin orvoshoz viszik. Az aztán faggatja, hogy honnan támadt a seb, mígnem a történet valahogy előadódik. Jelenti is az orvos és mozogni kezdenek a kardos pusztázó legények, hogy mi történt, hol történt, hogy történt? Járják a tanyákat, keresvén, hogy ki maradt a bál után sebben.

Hát nem mondhatni, van egynehány, teszem azt a Kisguczi Gergely, Szilajfa Miklós és alighanem a Vízhúzó gyerök is. Ezek után járnak s őket még másnap azonnal sorra veszik. De Kisguczi Gergőnek semmi baja sincs, legalább nem árulja, a Szilajék Miklósa pedig már korán reggel kiment a barom után a nyomásra, otthon az sem szólt a bajáról semmit. Hátra van még a Vízhúzó gyerök. No ez már, amint utánamennek a tanyába, csakugyan nem tagadhatja el, hogy volt vele valami, mert most is karonfogva tartja a karját.

—Hát legény,—kérdézi tőle a lóru a vén pusztázó, bizonyos nevezetű Vér Ferencz,—hát veled mi vót?

—Mi vót?—buszmozog vissza a Vízhúzó gyerök,—ami vót, az barátságbul vót, aztán kinek mi köze hozzá?

A Holló meg a Hattyú

Az udvarunkban volt egy másik, kisebb udvar, abban lakott egy cukrász. Nem olyan mostani fajta cukrász, akiket magyarul neveznek, hanem ez valóságos cukrász volt, olasz névvel, s a talián művészi tudásával formálta ki cukorból a huszárt, aki a lakodalmas torták szörnyű állványai fölött állt szobrot s amellett, hogy glazurból való a kicsi ember, úgy járt a feje egy vékony rézsinegen előre-hátra, hogy azt a menyasszonynak valósággal gyönyörűség volt nézni. Ebben az udvarban sok mindenféle más szerszámok is voltak, csodálatos nagy dobok, amikben habot szokás verni, azután gépek, amiken a fagylaltot gyártották, ime emitt hosszú gipszrudak, amikben a húsvéti bárányokat öntik s nagy veres márványtáblák, amik nélkül szaloncukor nem készülhet el ezen a kerek világon.

Volt azonfelül sok minden. A »mon cousin« ágya párnája alá a legényszobában el volt dugva egy pipa, egy csúnya nagy pipa bámulatosan rövid szárral, az az enyim volt s a mi udvarunkból az ő udvarukba átjártam, hogy abból én pipáljak. Ma nem bírom el a pipát, de még a szivart sem, egyedül a vékonyra

vágott és papírba öltöztetett dohány az, ami kell. Akkor kellett, fújtam és szipákoltam a füstöt, nem annyira a füst, mint a társaság kedvéért. Az olaszok nem voltak olaszok igazság szerint, hanem helvétek, Graubündenből, iskoláikat Churban járták s beszéltek mindahárom nyelvet, amely Svájcban otthonos. Ez föltétlen tetszett. Azon időben rohammal száguldott végig a francia tudás az országban s mi, kicsiny diákok, a református algimnázium ódon szobáiban tanultuk ezt alkotmánytannal, könyvvitellel és—váltóismével együtt. Az utóbbit tisztán teoretikus alapon. A praktikus oldalára, a kibocsátó, az elfogadó és, mind akkor mondták, a forgatmányos jogaira és kötelességeire később tanít egy sokkal különb professzor. Semmiként sem akarom ezzel a boldogult öreg emléket bántani. Jó ember volt szegény s tanított bennünket németül, bár ő nem tudott jól magyarul. Ennek sem oka ő. Zsidó tanító volt, de a kisváros félgimnáziumának büszke tanárai kénytelenek voltak őt felhívni maguk közé, mert nem akadt a puritán és ó-magyar tudósok között, aki németet, könyvvitelt és—Isten bocsásd meg—még váltót is taníthatott volna. Ellenben más volt a francia. Azt tanultuk keményen s e nyelven kérdeztük az utcán egymástól, hogy hol van a bicskám. A bicskánk ugyan a zsebünkben volt, ezt tudtuk, meg is tapogattuk, de azért kérdeztük egymást s azt hiszem, társalgásunkkal a polgármesternek is imponáltunk volna, ha azon időtájban a polgármester nem hallott volna nagyot. Vele is jár a polgármesterséggel, hogy csak azt hallja meg az ember, amit épen akar.

E tudománnyal fölszerelten járultam mindig az olaszok elébe. Sohase tettem ezt bizonyos alázkodás nélkül. Szent Isten, ők már mennyi földet jártak be, hol mindenütt hagyták lépteik nyomát: magam akkor nagyobb hegyet nem láttam még, mint a város lapos oldalában levő akasztófadombot. Attól is féltém, mert mondatik, hogy a fán veszejtett rablók csontjaiból mérges virágok nőnek (bár ennek ellene mond, hogy Saverda Kálmán, mikor bérbe vette a dombot, akkora búzagalászok duródtak ki a földből, hogy például abban a tehénhátig érő ember el is tévedhetett). No és tetszett ott minden. Az az ember, aki olyan vidéken nőtt fel, ahol több nyelven beszélnek, nem érti meg azt, hogy mi az, amidőn én az anyám szavától teljesen elütő idegen kiejtésekkel hallok s ezen szavak mégis csak azt mondják, amit az anyám mondott. Ha otthon valamely fontos családi ügyben németül halottam beszélni, elállt a lélekzetem, hogy óh uram és én Istenem, mit mondhattak most egymásnak ők? S ime egyszerre egy familia, amely négyféle nyelvet beszél s azok közébe vetődöm, akik gyakran öt szavat három nyelven mondták ki. Tessék ehhez hozzáadni a Vadölőt, Súlyomszemet, az Utolsó Mohikánt s Fenimore Cooper egyéb dolgait az ifjú rajongásával az emberek iránt, akik már annyi tájat jártak be, amíg mihozzánkig vetődtek... Igen, ők igen derék család voltak, egy bájos szép barna leány, azután csontos, nagy helvét fiúk, akikkel viharosan dudolászunk bele a porba, amit a legelőről hazatért marhák a főutcán fölverték, hogy el re d'Italia, el re di maccaron és szidtuk közösen a Sárganyakot, miután ez a Sárganyak volt akkoriban az olasz finánc, aki a szép zöld Graubünden és a virágzó Olaszország között megtagadott minden vámcsempészeti összeköttetést.

*

Volt egy kutyájuk is, ennek a neve meg az volt, hogy Holló.

Ütszéli cigányok hajában látni nagynéha azt az acélkékfényű hollófeketeséget, amilyen volt az a Holló. Amúgy testállásra pedig igen szép, vastag nyakú, széles mellű, erős lábizmokkal, a nyakán bőrkötél, azon valami rézkilincsfurma cifraság, ami lépten-nyomon zörgött s ez a zörgés annyira velejárt Hollóval, minő a lovassal a sarkantyú.

Önmagával évődő és komor állat volt, amikor megismertem. Nem volt már fiatal, hanem a kedélye inkább a körül járt, amire még embernél is azt szokás mondani: öregkutyá-kedvű. Hát kutyában ő maga is eléggé öregkedvű gyanánt viselkedett. Abból a kicsi udvarból, amely neki a csukrászékknál adatott, ki nem járt, ha csak nem akkor, amidőn az inas fagylaltot vitt a gőzmalmosékhoz, akik hivatásuknak megfelelően a város oldalában laktak. Hiszem, hogy Holló ilyenkor sem az inas kedvéért ment (mert hiszen azzal mehetett volna máshova is), hanem kísérte a zöldre festett bádogedényeket, amelyek az ő tudása szerint a gazdája tulajdonai voltak.

Másként nem törődött semmivel; ami nem tetszett neki, azt megugatta, rázva dühösen a nyakán a csörgettyűt, ha pedig igen haragudott, meg is harapta az embereket. Szerencsére arrafelé az emberiség nagyobb része csizmában jár.

Igy élt a mogorva eb abban a szűk udvarban, amely az ő világa volt. Nem érdekelte semmi, csak olykor, ha nagy üstökben verték a habot, közeledett a munka színhelyéhez s ami cukros tojásbab elébe esett, megette. De ez nem

sok öröm.

Történt aztán egy napon, hogy a mi udvarunkba a többi kutyák és macskák közé még egy kutya vetődött. A nagyvendéglő udvara volt ez s vidéken a csavargó ebek szokása, hogy e helyen húzzák meg magukat, mert ott nem esik bántódásuk. Az udvar folyton tele van idegen szekerekkel, kocsikkal és sohasem lehet tudni, hogy az ebek nem-e a kocsikhoz tartozók. Így aztán nem űzi őket senki s békességben megvannak, mert a kocsi tetején tarisznyázó emberek barátságából kerül mindig nekik való étel. Volt már akkor pedig ott sok mindenféle szabadon járókelő állat. Egy hizott poca, azt úgy hívták, hogy Kicsi. Egy csacsi, a nevéen nevezve: Liszka. Továbbá egy gólya Napóleon s egy mátyás madár Gambetta névvel. Azonfelül következtek igen sok macskák s egy egész had kutya, az ostoba nagy meláktól le egész az uszkárig, amelyet vándor cirkuszosok feledtek ottan. Végezetül volt egy vak tyúk is, amelynek télen lefagyott a szeme s ennek köszönhetette az életét, mert a cselédek irtóztak attól, hogy egy vak állat nyakát elvágják.

A Kicsi arról volt nevezetes, hogy hízó volt már tavaly télen is s le is kellett volna vágni a többivel, de olyan tisztán tartotta magát mindig, olyan szép szőke szőre s fehér arca volt, oly kedves volt a maga elhízott állapotában s oly szelíden tudott rőfögni, hogy megkegyelmeztek neki s beosztották az állatseregletbe. A Liszka pedig penzionált számár volt, egy rettenetes öreg állat. Már az a vendéglős, akitől az öregek átvették a vendéglőt, mint nyugállománybeli tárgyat adta át, mondván, hogy valamikor régen, mikor egy másik vendéglőstől ő vette át a vendéglőt, szintén így kapta. Liszka semmi egyéb kötelemmel nem bírt, mint hogy vízért menjen, ha a lovak nincsenek otthon. Ezt ő sok buzgalommal tette is és ha látta, hogy a lovak valamerre dologba mennek, arányosan otthon tartózkodott, illetve mint ma mondani szokás, készenlétbe helyezte magát. Máskor ellenben az utcákon csavargott s ha trombitaszóval valamely lakodalom haladt végig előtte, táncra perdült és csatakiáltásokba tört ki. Ez okból igen kedvelték és szabad bejárata volt neki mindenüvé. A fényképe még ma is megvan.

Ez állatsokadalom igen barátságos egyetértésben élt egymással. Nem egyszer láttam, hogy Cézár cirkuszkutya ledőlt a konyhában a fal mellé aludni, a hátára feküdt egy nagy fehér macska s miután akkor a vak tyúkot is a konyha melegén tartották, hogy hátha ott kienged szegénynek a szeme, fölübük tipegett a világtalan jószág s szunyókáltak nagy nyugalommal együtt: tyúk, kutya meg macska.

E szokások tették lehetővé, hogy amidőn egy nap gyönyörű nagy fehér eb vetődik az udvarra, azt a többi meg nem marta. Sőt jól fogadták. Bizonyosan az jutott az eszükbe, hogy ahol annyian vannak, ott meglehet még egy. De nem is bántott senkit. Szelíden lézengett a falak oldalában, mert le volt soványodva nagyon. A nagy udvarban itt-ott került valami csontféle, azt elvitte magával a sarokba s ha megette, még annyi bátorsága sem jutott, hogy a galambok furdójének menjen inni. Megvárta, amíg lovat itatnak s a kút rossz vizét nyelte.

Holló eddig, ha a kis udvarából a fagyaltos bádogok kíséretére indult, udvarunkon áthaladtában soha ügyet sem vetett a kollegákra. Sem közibük nem állt, amikor négyen-öten orraikat összedugva beszélgetnek, sem a macskákat nem kergette meg, csak Liszkára mordult dühösen, ha valami utcai táncból haza kerülve, kergetni merészelte.

Most végigmenvén az udvaron, tekintete egy helyen a sarokba esett. Látta a fehér ebet. Holló tünődve megállt. Azután oldalt fordult a fekete állat s odament a fehérhez. Az, bár valamivel nagyobb volt, de igen elsoványodott, ijedten vonult vissza a csontdarabtól, amibe az éhes étvágyával ép most kezdett volna belé.

—Ümm, üüümm, mondta Holló. Nálunk emberek nyelvén ez azt jelenti: nem, nem, ne szaladj.

A fehér ekkor hallott az udvarban barátságos szót először. Nagyranította a szemeit. Csodálatos szép szemei voltak; kutyában csak az említett Cézárnál láttam eddig hasonlót. A szemegolyóját ép olyan fehérség övezte, mint ahogy az az emberi szemnél van s hófehér tiszta fejből az a két emberszem beszélve tekintett elő. Le is tudta sütni a szemeit. Most, hogy a föltétlen komoly fekete eb így szólt hozzá, bámulva tekintett vissza.

Holló a csonthoz ment, megszagolta s az orrával a fehér felé lökte. Ő maga úgy is tortaféléket szokott enni. Újból közeledett. Összeértették az orrukat. Holló a maga fekete orrát amannak a rózsaszín fehér orrával.

—Hupp! mondta egyszerre a Holló és ugrott egyet.

Három alacsony, kevert fajta rattler, akik patkányfogásra voltak szerződve, kissé oldalt bámulva nézték Hollót, a mérges, komor agglegényt.

A cukrászinas a maguk ajtajából kiáltott neki:

—Holló! Takomher!

Holló azonban ezúttal a kutyák nemzetközi nyelvét nem volt hajlandó megérteni. Ugrált, játszadozott s elfeledett egy drótost megugatni. Pedig mondják csak meg, ha már egy drótostót sem ugat meg a kutya, akkor mi van vajjon még ugatni való voltakép.

Így lőn. Lassan lépegetve ment a fehérrel végig az udvaron egészen az ő kapujukig, ezt az orrával kinyitotta, bement, de már a másik percben künn volt megint. Együtt sétáltak, végig a kocsik alatt, majd pedig megálltak s beszélgettek ismét.

E naptól kezdve együtt jártak és keltek. A fehér, húsrá kapván, pompás állat lőn. Hosszú szőréből kiszedte a beleragadt bogáncsot, fürdés és eső hófehérre mosta. Valami fajállat lehetett, mert uszóhártyái voltak a lábán, bár egyébként nem hasonlított a newfoundlandihoz. A feje hosszú és vékony, mint az agáré, testben karcsú és erős, a fülei pedig vizslafülek. Soha a kapun kívül nem ment, pedig a kapu örökké nyitva volt. Hamar megkedvelte mindenki, mert minden szokása teljesen elütött a többiétől. A rattlerek elvégezték ugyan a dolgukat, de loptak s néha napján odakódorogtak egy hétig is, hogy tökéletesen összemarva kerüljenek haza, amikor aztán jött a der Herr Curschmied s rendelte kenőcsül a tojássárgával kevert ólomcukros vizet. A macska mind hizelgő volt, e mellett a fülemüléket fenyegették, de hizelgő volt a Kicsi is, ez a hizott poca, amely egész létalapját az udvarlásainak köszönhette s ezért rőfögött oly bájosan. A nyugalmazott számár a táncával hódított, a cirkuszkutya pedig az országútról nagy kavicsköveket hordott haza s negéddel rakta le az asszonyok, lányok lába elé. A mészáros melák, ha egy kocsi kiment az udvarból, a kerék küllőjébe akaszkodott. (Valószínű, hogy a helypénzt követelte.) Napóleon a cselédségnek szerzett örömet, mert ha valaki hátul összetett kezekkel járt-kelt az udvaron, Napóleon utána ment s a tenyerébe ütötte a csőrét, ami mindenkor igen humoros jelenet volt. Gambetta kiváló szemtelenséggel nevezett mindenkit lacibetyárnak s utána a postilion nótáját fújta. Szóval, valamely irányban stréber volt mindannyi, csak épen a fehérsége miatt Hattyúnak nevezett ebet nem lehetett ennek hinni. Az soha semmi különös dolgot nem csinált, csak épen egy nap kezdett el az udvar közepén a nagy napvilágosságban vonyítani, amidőn azt mondták reá, hogy lelket lát. Másnap meg is halt a mángorlókamrában az öreg Jóska bácsi, aki negyvennyolcban huszár volt, azóta pedig konyhaudvaros.

Ha a Hattyút hívta valaki, megjelent vele együtt a Holló is, ha a Hollót kiáltották, az acélfekete állat a fehér párjával futott arrafelé. Így voltak sokáig, tovább egy évnél, teljes pari mivoltukban s ügyet sem vetettek a többire. Tőlük jöhettek medvetáncoltató oláhok az udvarba hálásra, amikor a medveszagra minden eb elbujt valami zugba, ők csak együtt sétáltak, s esti alkonyatkor a kapuhoz mentek, hogy szétnézzenek kissé a világban. Fülöp bácsi, a csabai gyolcsos tót, aki minden héten egyszer lejött vásznat árulni s a maga ormóttan kocsijával odaszállt, gyakran mondta:

—Egesz varossaban csak ezt a kit kutyat irigylek tületeknak...

Lám mégis, egyszer a Hattyú eltűnt. Hova lett, ki tudná megmondani? Valaki megirigyelhette tületünknek s elkezelte. Mikor soha a kapun ki nem lépett. Mégis elveszett. Elvitte valaki orozva. Vagy beköté a kocsiba, vagy tarisznyát húzott a fejébe, vagy pálinkás kenyérrel étette meg s éjszakának évadján elhajtott vele az udvarból.

Az udvar azután sokáig igen nagyon üres volt. A Hattyú hiányzott a többi közül. Holló szomorúan járta végig minden zugát, azután megállt az állás alatt s nagyokat kiáltott:

—Uú, uú.

A »benff, benff, benff« válasz, mivel Hattyú szokta a közeledtét jelezni, elmaradt mindörökre. Az eb szomorúan tért a kis udvarra vissza. Hozzájárult ehhez, hogy rosszlelkű emberek kínozni kezdték. Volt ott valami Kacska Miska, az elzüllött gazdaember, akinek Boszniában nyomorékká lótték a kezét s attól fogva itálnak adta magát. Nagy dologidőben bejárt segíteni az udvarosoknak s az elkérgesült ember, ha végigment az udvaron, nagyokat kiáltott:

—Hattyú, Hattyú!

Ilyenkor a kisudvarból, ha nem volt a csaptatóba csukva a kis kapu zavarja, kirohant a Holló; ha pedig másként nem lehetett, átugorta az alacsony kerítést. Végigfutott az udvaron, a kocsik alatt, az orrlyukai tágra nyíltak, a szemével és orrával egyaránt kereste a párját. De nem találta, mert hiszen nem is találhatta. Az újból morózus eb megugatta a kínzóját s hazament.

Utolsó napjaiban ki sem ment az udvarukból. Feküdt a földön.

—Hol a Hattyú? kérdeztem egyszer tőle.

Fölemelte a fejét, széjjelnézett, de már nem ugrott. Már nem hitt s kételkedett. A soványsága nőttön-nőtt, szőre elvesztette az acélkék színét, nem evett s csúnya, mérges, öreg kuvasszá változott. Egy este az inas keresgélt valami után az ócska kamrában, ahol az elhasznált fagyaltos bádógok voltak rakásra hányva, s a fekete ebbe botlott. Már hideg volt és semmi módon sem lehetett fölkelteni.

Az okos Miklósról

Az első úriember ebben a fekete házban Krizosz Miklós volt, magyar királyi számtiszt a pénzügyigazgatóságnál. Nagy fekete sapkája volt neki asztrakánból. Valódi asztrakán, ezt többen konstatálták a házbeliek közül, ha nagy hidegek jártak, mert ilyenkor Krizosz Miklós lehúzta vékony, átlátszó denevérfültre a sapkát s látni lehetett, hogy biz az valódi asztrakán még a hajtáson belül is.

Tudni kell, hogy az asztrakánt Persziában csinálják. Eleven bárányokat ásnak be a földbe s ott hagyják hónapokon át. Ettől lesz az aztán ilyen szép.

No, ezt a sapkát meg is csodálta mindenki. A házmester egy vén ember, aki azt mondta magáról mindig, hogy ő a negyvennyolcas veteránok közé tartozik, bár ide nem vették be s így kénytelen volt az Egyesült Solferino-königgrázi Csatár-Egyesület tagjai közé sorakozni: ez a házmester, aki soha aprólékos dolgokban nem nyilatkozott, kijelentette, hogy e sapkában az asztrakán-ipar fölülmulta önmagát. Nézetét többen elfogadták. A hosszú, nagy fekete hodáj emeletén a lutri-professzor, ezután a bélyegkereskedő kisasszony és mr. Etienne Faire is, a pecsétisztító szappanok fölülmulhatatlan gyárosa, aki a legsötétebb ruhából is ki tudta venni a világos foltokat. Őt, a rejtélyes világi magnetizmusok professzorát, aki telepátikus csodáit számok jövődőlésével tette teljessé és a bélyeges kisasszonyt, aki haszonnal árulta a diákoknak hamisított argentinai jegyeit s olyan szenthelénai bélyegeket produkált, hogy a nyolcadikos gyűjtők is bámulattal merengtek el rajta—nem igen sorozták az úri osztályhoz, mert a monsieurról kiderült, hogy csak elvben francia, egyébkint Dobojban született, mint bosnyák. De ezt meg lehet bocsátani neki, mert e nemzetiségváltásra üzleti szempontból okvetlenül szüksége volt, miután a bosnyák nem tisztítja ki a legsötétebb ruhákból a legvilágosabb foltokat.

Igy álltak a dolgok Krizosz Miklós asztrakán sapkájával szemben e régi házban, amely olyan ódon volt, mint egy holland híd kőpillérje. Nekünk, kedveseim, igazság szerint semmi közünk mindezekhez, de el kell mondani mégis, mert mindez a dologhoz tartozandó. Csúnya nagy épület volt mindez, alul favágók laktak, csupa favágók, nagy szálas emberek, akik este, vállaikon a fényes baltákkal, rendesen vidáman jöttek haza s megverték asszonyaikat. Ez megszokott dolog gyanánt adódott elő és ki sem ügyelt reá komolyan. Azért a rozsdás szivárványkutak csak oly zajjal húzgálták a nedves udvaron s egészen lent, de mélyen lent, a pincében, ahol hat almaárús oláh lakott, minden este egyformán dalolták a sti-stu mélabúsan merengő énekét a féltucat rómaiak.

Ezek a rómaiak pálinkát ittak és szégyenére váltak Hunyadmegyének, mert már elpolgariasultak egészen. Odalent Hunyadban nem ilyen a honfi. Odalent szép szakálluk és hosszú hajuk van, bekenve olajjal s nagy, erős, meztelen hátuk kilátszik abból a folytonossághiányból, amit a tüsző s a rövidke ing meghagy; míg e hat oláh városi inget vesz magára, mellényt, kabátot és hosszú haját is leszedette.

E céda és hitvány viselkedésnek egyedüli oka nevezett Krizosz Miklós. E férfiú szintén oláh volt, amit az asztrakán sapka mellett még az is bizonyít, hogy gyakran kapott leveleket, amelyeken kívül, a hátlapon, kék nyomásban pompázott a salutare din Caransebes. Miklós oláh volt. Miklós nem volt

Miklós, Miklós Nikoláj volt, de Miklós ezen öröklött hivatal mellett magyar királyi adótiszt volt, jobbkeze a nagyságos helyettes pénzügyigazgatónak, akit kutyahúséggel szolgált s már igen közel állt ahhoz, hogy szorgalma révén, jelen állásában való meghagyás mellett, magasabb fizetési osztályba emelkedjék.

Kissé törte ugyan a magyart, de nála, a számok birodalmában, ez szinte egyre ment. A numerus numerus s valaki fejben akár oláhul, akár magyarul számol, egyforma vonalakat húz a papirosra. Egyébként a két-háromszáz szóra, amik a köznapi életben szükségesek, már szert tett régebben s ezúttal csak az volt a hiba, hogy nem a helyes rendben rakta ezeket egymás mellé.

—A latin szórend, a latin szórend—szokta mondani Miklós.

Szavait mindig tisztelettel hallgatták. A penzionált főhadnagyné, aki mindig ruganyos léptekkel s lebegő szoknyával tudott végig menni a folyosó kimarjult kövein s akinek családja a gyufagyár részére szállított skatulyák révén határozottan előkelő vagyoni állásra tett szert, Krizosz Miklós köszöntését mindig azzal az úri leereszkedéssel fogadta, amely csak nyugalmazott kincstári asszonyok szokása szokott lenni.

A főhadnagy nem háborúban esett el, hanem kinevezték egyszer adjutánsnak. Elfoglalta hivatalát s felült a Simlire, e bánatos szürke paripára, amely közepes egység volt egy kissé előkelőbb tramway-ló s egy kissé elhanyagoltabb bérkocsis-gebe között. A lovak kitanulhatatlanok. Simli oly szelíd volt világlétében, mint egy bölcsészeti folyóirat és soha nem rosszkodott. Ezúttal másként ment a dolog. Simli a gyakorlótéren meglátta, hogy az istvánnapi versenyre a szomszéd pályán próbálják a lovakat és soha nem látott örült magatartással közibük vágott. A főhadnagy azután e pokoli futás alatt részletekben maradt le róla. Előbb sapkáját, kardját áldozta fel, de ő maga, viharvert arcú tengerészkapitányok makacs szokását követve, nem akarta elhagyni Simlit. Utóbb mégis csak lebukott, nyakszirtjére esett, meghalt, eltemették s plaine parade volt neki kirukkolva—mint az özvegy többször említette is—egy egész század a regimentből.

Ezen gyakran elmerengtek, ő és Miklós. A számtiszt estéit rendszeren otthon töltötte. Korcsmába soha nem járt, ő maga főzött magának s a denaturált spirituszon rostélyost is sütött. Olykor lement a pincébe s a falra hosszában felragasztott faggyúgyertya fénye mellett fölolvastott a Luminatoriulból a hunyadiaknak. De azok ritkán értették meg s nem is akarták megérteni.

—Csak az alma ára legyen jó—mondta Juon.

—Bun—mondta a másik—s ne telepítsen ki bennünket a policáj.

E dolgok Miklóst lassan elkéséritek, bár benső viszonyban maradtak azután is. Ő csak lement almát venni s az oláh emberek fölkeresték, ha levelet kellett írni haza a faluba a hegy mögött, mindjárt az első házban a fatemplom mellett. Juonnak volt ott valakije, a Blánka, ez a fehér, tiszta leány, oh, hogy miért kell elmenni hazuról az embernek... No, mindegy, bun. Hát bun is, mikor Miklós, a száraz Miklós, oly szívreható, epekedő leveleket írt—egy kiló almáért egy oldalt—hogy az bár Juon szíve teljes közepéből volt kiszakítva, ő soha így elmondani nem tudta volna. Így van az, ha az ember nem járja az iskolát; s mily jó az, ha így kézhez lehet kapni egy oly tudós férfit, mint Domnu.

No, néha volt eset, hogy a Domnu ajtaját zárva találták este.

—Ej haj—vigyorgott Juon—a Domnu kiment a városba, szép úri kalapos fátákkal kacsalódni.

Butaság. Nem igaz. Miklós vacsora után egyszerűen más kabátot öltött, mert a sütésnél zsíros lesz a ruha—megkefélte haját, nyakkendőjét megigazította, kézelőket tett föl s átment a főhadnagynéhoz tisztelettel.

Ott oly jó volt. A két gyermek a széles úri asztalnál a lámpa mellett a gyufadobozokat ragasztotta, ő nagysága kötött, vagy varrott, vagy hímzett s azután beszélgettek.

Mr. Faire ezt bizalmas mosoly kíséretében adta tudtára a lutri-professzornak, aki kissé büszke volt ugyan, de pletykákat szívesen fogadott.

—A marha—vélte a tanár—mit akar? két gyermekkel?

—Ó, ó—felelt a bosnyák-frania—mit akar? Oberlajtnantin van penzió, hm!

De a professzor a fejét rázta.

—Áhá—s a kezével többször határozottan a levegőre ütött.—Ha a főhadnagyné férjhez megy, elvesz a penzió.

—Szszzs!—szívta a fogát Faire úr, de nem szólt semmit, mert a szappant

kellett főznie.

De nem úgy megy a dolog. Miklós egy este, midőn vacsora után bement és szokatlanul meg volt hatva, beszédbe fonott, mely Nagyságos Asszonyom megszólítással kezdődött. Azután jött a többi, amely e megszólítás után jönni szokott. Emilia von Stobber szelíden s biztatóan nézett rá. Kis ezüst óráját—még ez az óra is oly szép volt, mint minden ezen az asszonyon—kis ezüst óráját gyermekei kezébe adta, hogy menjenek csak a házmesterhez s hasonlítsák lent össze, valószínűleg nem jár jól.

Miklós beszélt, melegen, áradozva beszélt s ha a Juon Blánkája ott a faluban, a hegy mögött hallja ezt, bizonyára elcsodálkozik, mert e szavak valósággal Juon levelei voltak. Krizosz Miklós szívére tette a kezét, kezelőjén egy fényes gomb csillogott s a szemei fényben égtek. Az özvegy rátekintett, negédesen mosolygott, azután lesütötte a szemét s babrált, babrált a gyufaskatulyák között.

De... Itt jön a de. De ez a de nem közönséges de, hanem ez így készítettett el előre, akár csak a hivatali rendeletekben az ennél fogva és a sőt. Miklós a szerelem poétikus magasztára emelkedve, retorikai tudással csapott le a de birodalmába. Hát igen, monda, sőt valóban. Mondott még egy néhány bár-t is, pedig-et is, de csak de volt annak a vége. Uram és én istenem, a fizetés hatszázhusz forint—itt Miklós megállt, hogy e szünettel a zárójelet jelképezze (illetőleg hétszázhetven forint a lakbérrel). No ebből mit akarhatunk? Az élet drága, két gyermeke van a nagyságos asszonymnak. A gondok, a nevelés... És ki tudja?

Miklós e kérdéshez szemtelen krakélerséggel mosolygott, az asszony elpirult s ezúttal kettőzött gonddal kereste össze a skatulyák fedeleit.

Miklós habozott egy ideig. Merész dolog lesz ez, ami most következik. S mi következik most? Egy azonban.

—Azonban...—így kezdte Miklós, három ujját ökölbe fogva s kettővel gesztikulálva. Előrebocsátotta, hogy jelen állapotában nem vállalkozhat. Ő férfiú s tudja kötelességeit minden iránt. Ő kötelmeit mindenkor híven betölté s legközelebb a VII. fizetési rangosztály nyújtja feléje a jobblét reményhorgonyát. De a család család. Azzal kötelmek járnak.

Emilie von Stobber elmerengve nézett kék szemeivel a lámpavilágba s bölintott. A család. Thatsache, wirklich.

—Azonban—mondta Miklós szájával és ujjáival—van egy eshetőség.

Míg beszélt, felbátorodott. Miért ne mondaná el? Ez oly ártatlan csalás. S miért ne csaljon? Mindenki csal. Ezt Miklós mind szelíd szavakban bocsátotta előre.

Kinek kell azt tudnia—az orrára kötni, úgy mondá Miklós—hogya ők egyesültek? Kihez tartoznak ők e világban? Elhagyatott lelkek, kik egymásra találtak. Nem volna Isten ellen való vétek, a két szép szőke gyermek ellen való vétek, eldobni a nyugdíjat?

E szavak kimondása után Miklós sietve hadonászott.

—Értsen meg, értsen meg—hadarta gyorsan. Semmi rosszat nem akarok. Semmi becstelenség. Törvényes úton óhajtom a dolgot. Az egyház törvényei szerint. De kinek kell azt tudni? Kell azt a kincstárnak tudni? Kell ezt a kincstárnak tudni?

A gyerekek feljöttek az órával, Miklós még egy ideig maradt, aztán távozott »kezét csókolom«-mal. Meg is csókolta.

A dolog oly egyszerű. Miklós csak itt, a nagy városban volt kevés ember. Oh, lent a falvakban, a házakban a fatemplomok mellett, már az egészen más. Az előzetes ügyek elvégzése után két heti szabadságot kért, elutaztak s öt nap múlva visszajöttek s rendben volt a dolog. Miklós ajtaján csak kint volt a névjegy: Krizosz Miklós magyar királyi számtiszt s amott: Emilie von Stobber, Oberlieutenants-Wittwe. Az ő esküvőjükéről a világ nem tudott semmit.

A lutriprofesszor mégis hitvány merényletnek, a ház erkölcsé ellen intézett hitvány merényletnek nevezte, hogy Miklós saját költségén ajtót vágatott a vékony falba, amellyel most már külsőleg is bebizonyítást nyert a dolog. Véleményében osztozott a francia, a bélyeges kisasszony s a házmester. Ez utóbbi becsületére és a kápolnai csatára esküdött.

Az nem kis sor, ha a telepátia tanára, a pecsétisztító francia, a bélyeges kisasszony s a házmester intrikára egyesülnek. A professzor dühös volt, mert soha nem kértek tőle számokat, pedig kaphattak volna hármát a javából nyolc darab ötkrajcáros bélyegért helyben. Ő meg fogja mutatni—mondá.

Megátalkodott ember volt s meg is mutatta. Egy délelőtt írással jelent meg a kerületi rendőrtiszt a lakásban. Ez az írás valamely k. und k. Commandótól jött s azt kérdezte, mi igaz azon vádból, hogy Stobber Emilia asszony férjhez ment s húzza mégis a penziót.

Bizony ez egy kis ijedelmet keltett s Emilia, aki az ebédet főzte, elsápadt e kérdéstől. De megbátorodott. Hellyel és pálinkával kínálta meg a vendéget s erélyes naivsággal, pirulva szólt.

—Ugyan, ugyan. Ilyet fölteni! Krizosz úr egyszerűen rokona csak neki, rokona, biztos úr.

A nagyobbik gyermek, a szőke, kékszemű lány szelíden kúszott a bácsi ölébe.

—Igen, a papa rokonunk nekünk...

A rendőr megitta az italt és mosolygott. No, ő is csak ember. Ej, ej, mily szeretkezés ez ettől a Krizosztól. De hiszen ilyesmi nem ritkaság. Bizonyára szeretik egymást, de nem lehetett törvényesen a penzió miatt. Hát hadd legyen így, nem kell az elégtelennek számát növelni, minden jól van itt. Nagyobb bizonyosság okáért tintát, tollat s még egy pohár italt kért s míg azt megitta, ezzel megírta—nem, nem, ezt itta s amazzal írta meg, hogy a vád minden alapot nélkülöz, Emilia von Stobber ma is csak olyan Oberlieutenants-Wittwe, mint azon a végzetes napon, midőn az a híres díszszázad kirukkolt a főhadnagynak.

Mikor délben Miklós hazajött, kezecsókolva a feleségének, újonnan hírmegbeszélő papucsába mélyesztette lábait s e pár rövid szóban foglalta össze az események logikáját:

—A világ azt akarja, hogy megcsalják, hát mi is megcsaltuk.

Lókötés akadályokkal

Történik egy napon a pusztán, hogy Tanyás Gergőnek elfogy a szénája.

Nagyon egyszerű és gyakori dolog ez odakint. Mert nagyon könnyen megtévedhet az ember. Vagy több jószága van, mint legelője, vagy kevesebb legelője, mint jószága. Mindkét esetben csak az az egy eshetőség áll fenn, hogy a jószágnak nincs mit enni.

Tanyás Gergő valamelyik nap estéjén, mikor már éhen nyerít a lova, gondolkozóba esik. Mert az ő »durva, megkövült« szive érzi azt a fájdalmas nyerítést, mert eszébe jut, hogy akkor és akkor odalent Rovignóban négy napig nem kaptak enni a katonáskodás alatt és hát az nem volt jó állapot. Átérti, hogy az a ló nem a saját kedvtelésiből, hanem az éhség miatt nyerít. Ennélfogva Tanyás Gergő valamelyik nap estéjén elővesz egy fadarabot. Azt után ezt a baltával megfaragja szépen, az alsóvégét hegyesre barkácsolva.

Hosszú zsineget hoz elő és oda erősíti azt a lovak kötőfékéhez. A zsineg legvégére oda köttetik a végin hegyes fadarab. Azután ott hagyja a lovakat az istállóban megint. Azonban mielőtt kimenne, a jászol alul összekapirgál a lábával holmi szalmafélét, aprólékos polyvát és odalöki a lovaknak.

A két szegény állat szomorúan néz végig az ultima ratió vitaen.

—No várjatok, szamarak,—mondja Gergő majd kaptok mást.

Napáldozat után aztán, mikor lehajlik a rónára az alkonyi sötét, Tanyás kivezeti a lovakat az istállóból és a zsinegnél fogva húzza a cöveket is maga után. A lovakkal kimegy a földre. Az ő sivár, üres buzatarlója mellett ott van a szomszéd Susták Mihály sötétzöld, kövér legelője.

Gergő kimegy a lovakkal a buzatarló legvégére. Azután végig megy hosszában a szomszéd legelőjén és kikeresi a legtakarmánydúsabb helyet.

—Ez ni,—dünnyögi magában—ez épen jó lesz.

Ott azután, ahol »épen jó lesz«, a saját csupasz tartója földjébe beleveri a cöveket. Más szóval ki vannak pányvázva a lovak.

A cövek a Gergő tarlójába van verve, hanem a lovak hosszú zsinegnél fogva Susták Mihály vagyont eszik föl. Sajátos furfanggal eszelődik ki odakint az ilyes dolog. Gergő azt hiszi, hogy ezzel a cövekkel védve van az ő háta. Ha Susták Mihály véletlenül megkerülné éjjel földjét, bent találná a lovakat a drága szép takarmányban. De Gergőre, mint szomszédra, nem eshetne panasz, mert hiszen ő a saját földjén pányvázta ki a két éhes jószágot. Legalább Gergő ezt így hiszi.

Tanyás ezután egész nyugodtan megfordul és megyen befelé a tanyára. Feleútról még visszafordul és gyönyörködve nézi, hogyan falják, hogyan eszik azt a szép zöld füvet a lovak.

—Szegény kis jószágok!... mondja jólelkűleg.

Ahogy aztán Gergő bemegy a tanyába és lefekszik, elkezd szerepelni a történetben a harmadik név. Ez a harmadik név a Ködmön Jánosé. Ködmön János ugyanis ott lakik rézsútos irányban Susták Mihály és Tanyás Gergő között.

Mikor ő meglátja, hogy a Gergő bement a tanyába, melynek ablakában kialudt a világ, előlopózik, fekete szűrt kerít a nyakába és csöndben odamegy a fekete éj és a fekete szűr leple alatt a lovakhoz.

Kihúzza a cöveket a földből és elhajtja a tanyára a lovakat. Ezzel aztán készen van minden. A föld forog tovább, mintha semmisen történt volna.

Reggelre kelve azután az első név, amely mozogni kezd, a Susták Mihály. Körüljárta úgy szemgyönyörködtetés szempontjából a földet és megütődve látja, hogy iszonyúan megvan koppasztva egy darabon a szép legelő.

Susták Mihály elkezd káromkodni és bemegy a tanyára. Ott méregcsillapítás okáért összerugdossa a kuvaszokat, hogy miért nem tudtak vigyázni. Azután ujjast huz föl, botot vesz elő, megindul és csakhamar letűnik a látóhatárról.

A másik név, amelyik már virradat óta benne van a szereplésben, a Tanyás Gergőé. A jóra való Gergő kétségbe van esve, egy rossz elültöltős fegyvert hord a vállán és dühösen keresi a lovait. Nagyon benne van a méregben, ha megtalálná hamarjában a lókött, belelőne. Miután összejárta a határt és nem látta sehol a lovakat, megkezdi a »csapásózás«-t. Ez a szó a pusztalakók előtt egyértelmű azzal, mint mikor a praireken a vörösbőr skalpvadász nyomoz a halványarcok után. Gergő a kipányvázás helyéről nyomról-nyomra csapásózva, megtudja, hogy Ködmön János volt a lókött.

Dühös átkozódásba tör ki, először be akar azon fegyveresen hatolni Ködmön tanyájára. Hanem aztán meggondolja magát. Haragos embernél nem jó szerszám a puska. Ennélfogva szép csendesesen megfordul, elindul, megy, megy és lassankint letűnik a látóhatárról.

Most kezd aztán szerepelni Ködmön János, a ki borzasztóan meg van ijedve. A tanya padlásáról kileste, látta, hogy a lopás föl van födözve. Látta, hogy Tanyás a pusztakapitány tanyája felé tart.

Ezen segíteni kell, mert másképp rövid időn el leszünk fogva,—gondolja Ködmön. Elővezeti a két lovat azon zsinegestül, cövekestül, fölül az egyikre és vágat kerülő úton a pusztakapitányi ház felé.

Idők multán ott aztán találkoznak szépen Susták Mihály, Tanyás Gergő és Ködmön János.

Susták Mihály a kártételt panaszolja és követeli, hogy a pusztakapitány rögtön hat pusztázót indítson útnak, hogy kutassák ki a tettest. Azért fizet ő adót. Húsz forint kártérítést kér. Beszédközben félszemmél Tanyásra kacsint, hogy ehoh a bűnös.

Ködmön János panaszt tesz, hogy a Tanyás lovait az éjjel bent találta a kukoricájában. Kér öt forint kártérítést.

Tanyás Gergő pedig azt akarja elpanaszolni, hogy Ködmön az éjjel elkötötte az ő lovait. De észszel élvén, »lennyeli a szavát«—mint ezt odaki mondani szokták. Mert ha kibizonyosodik, hogy Ködmön ellopta a lovait, akkor rájönnek, hogy ő csináltatta Susták legelőjén a kárt. A lovak már így is, úgy is megvannak. Tanyás Gergő tehát okosabbnak találja kifizetni Ködmönnek az öt forintot azért, mert el akarta lopni a lovait, minthogy Sustáknak huszat fizessen.

Így aztán »kiegyesülnek«. Tanyás és Ködmön hunyorítanak a szemükkel, ami náluk eltittkolt kacajt jelent. Susták pedig káromkodik és azt mondja, hogy hazug a törvény.

Ködmön és Tanyás azonban megintik érte, mondván, hogy a törvény igazságos. És kétfelé nézvéen, hunyorítanak a szemükkel.

Tor

Tudva van, hogy a számár nem számár, hanem azért a számár embert mégis csak számárnak nevezik. A számár pedig okos állat, nagy filozófus, igen bölcs mérsékletet tart ételben, italban, szerfölött nyugodt, semmi izgalmak nem bántják s ennél fogva oly hosszú életet él, hogy még a példabeszéd is ritkaság gyanánt említi a kimúlt csacsit. Hűségében pedig mindjárt az eb után következik. Soha sincs megkötve, még sem marad el a gazdájától. A zenét igen szereti s ilyenkor nagy fülei szelíden mozognak. A trombitaszóra pedig táncra is perdül, forogván a két hátulsó lába körül. Továbbá a birkaőrzésben is fölöttébb sok jártasságot tanúsít. De azért még sem hívják okosnak, hanem számárnak. Persze ezen már segíteni nem lehet, legfeljebb néha így írásban adatik meg néki az elismerés, amelyet a világ teremtése óta nélkülöz.

Hasonló szomorú sors részese egy másik derék és tiszteletreméltó háziállat, a sertés. Azt mondják: részeg mint a disznó, piszkos mint a disznó. Ily balfogalmak vannak az emberekben, pedig részeg disznók egyedül csak a hetvenes évek valamely esztendejében találtattak, amidőn a mennybeli intező statisztikusa rosszul számlálta össze a tanyákon a hordókat s ilyformán több bor termett akkor, mint amennyi edény akadt az ő befogadására. Akkor a fölösleget vályúba öntötték a sertések elé, nekik adták a törkölyt is s akkor nem volt ritkaság berúgott sertést látni. Persze ma már ez is elmúlt s anekdotának tetsző dolog. Fölment azóta a bor ára és sohasem lesz többé annyi termés, hogy drágább lenne a hordó mint a bor, s a sertések sem fognak ezentúl nem nekik való italokban tobzódni. Az a vád tehát egészen leesik róluk. Amaz is leeshetne, hogy piszkosak volnának, mert nagyon szeretik a vizet. Abba belebújnak és szelíden rőfögnek. Igen szeretik: még télen is benne laknának. Ez azonban lehetetlen, mert télen nekik megy egy nagy késsel az ember és leöli őket. Miután tavasztól télíg becézte, étette és lakást épített neki, torkon szúrja, feldarabolja, füstre akasztja, süti, főzi és megeszi. Ilyen az ember s bár a sertések ezt bizonyára tudják, mégis fokozott nyugalommal esznek, hogy hízzanak neki és lesz belőlük sonka, kolbász, órja, hurka, szalonna és mindenféle körömfaladék.

Azt mondja a minap Pál Mihály kanász, amint gyönyörködve nézné a hízókat:

—Nem úgy kék ezt hívni, uram, hogy disznó, hanem hogy összömadta.

Van benne némi igazság. Semmiféle teremtett állatban nincs annyi jó tulajdon, mint ebben az összömadtában. A tanyán nincs mézárszék, ahol húst venni lehetne, aprójóságot: kacsát, pulykát a nép ritkán eszik, azt inkább eladja. Ilyformán két állata marad, amely az ő élelmét hordja a négy lábán: a birka meg a sertés. A birka szintén igen hasznos teremtés, mert a pusztalako a hús konzerválási módját régtől fogva ismeri, de a birkával szemben csak ritkán alkalmazza. Még a juhászok között akad, aki a forró nyári napon kiszárítja a birkahúst, megpaprikázza s mikor egészen összeaszott, zacskóban hordja magával. Az ilyen hús is sokáig eláll, de a nyári szükségletre való eltételnek a módja mégis csak a füstölés. Erre pedig a serteshús alkalmas nagyon, amely mindenféle ételt ad magából, s az okos gazdasszony téltől-télíg el van látva hússal a pusztán, anélkül, hogy valamit venni kellene. Az eláll, némely része a padlásán, más része a kürtőben, a harmadik felekezet a kamrában, s ezt azután féltékenyen őrzik, takarékosan bánnak vele, akár csak a Karst-lakó a cisterna vízével. Ez valóságos vagyon, mert ha mellé burgonya, búza, köles, szőlő, meg zöldség betermelt, háztartás dolgában alig megy éven át a boltba más pénz, mint amit sóért és világító olajért kiadnak. A sertés egész esztendőn keresztül ellátja hússal a házat amellet, hogy még változatos is. A szalonnája adja ki a früstököt hidegen, ha pedig szabad tűzön sütik, fehér cipóval megehetné a király is. A bőre megmarad, az a halzsírral vetekszik és csizmának, lószerszámnak igen nagyon használatos. Az avas szalonna meg a mellfájós embernek orvosság. Azután ott a sok füstölt kolbász, amivel még a lapos bugyellárison is bír segíteni a gazdaasszony s akkor ad el belőle, amikor

akar, mert annak folyó ára van. Hát a sonka? Mi adná meg a húsvét ünnepi színét, ha nem a sonka a frissen sült kaláccsal? A csülök szintén igen jó eledel, annál is inkább, mert ez az egész mivoltában belefér a tarisznyába, az pedig útonjáró embernek nagy könnyebbség, ha a magáéból falatozhat. Az órájával pedig a csipetkés bablevés készül, aminél már csak talán a paprikás hal a jobb étel, de különféleség dolgában az sem léphet a nyomába, mert amaz egyszerre leves is, hús is, tészta is. Hát a sertéspecsenye kutya? Nem kutya Biz az is kész tudomány, hogy miként lehet a télen megölt sertés oldalhúsából nyáron friss peccsenyét enni. A gazdasszonyt nem kell erre tanítani, hanem az emberféle előtt csak rejtély ez, pedig az egész dolog olyan egyszerű. A zsír közé kell rakni besózva s abban aztán elmarad soká. Ahogy szedik ki a bódőnből a zsírt, tűnik elő az épen maradt hús. Ezt azonban csak ritkán alkalmazzák, a pusztalako mindent a füstre tesz, mert az biztosan megóvja s aligha van olyan pusztai ház, melynek kamrájában nyárközépen ne lógna még ott a télen megölt sertés bordája meg az aprólékja.

De nem is lehet máskép. Hova lenne, ha húsa nem volna? Honnan szerezhetne? Annyiszor nem vághat birkát, ahányszor hús kell neki, borjút csak lakodalomkor vágnak, de annak nem is lehetne így eltenni a húsát. Arra csak a sertés alkalmas és ez alapon van igaz a Pál Mihály kanásznak, hogy nem disznónak kellene azt hívni, hanem öszömadtának.

*

Az a nap, midőn a kövérre hízott pocát leölik, nagy és komoly jelentőségű. Azon már előre tárgyalni kell, hogy mikor és mely időben történjék. Szintén értekezni kell a szomszédsággal, nehogy a napok összeessenek. A tanyán nincs böllér és nincsenek vágólegények, ennél fogva az ölés munkásai mind a szomszédokból kerülnek ki. Azoknak izenet megy jó előre, az asszony sorát ejti, hogy beszerezze a szükséges dolgokat, a gyerekek elkérezkednek az iskolából. A gazda pedig tesz-vesz az udvaron, kést köszörül, baltát élesít, továbbá köteleket, láncokat készít elő.

Azon a bizonyos reggelen aztán korán kelnek. Még sötét a táj, a hold lement, csak a hó világít. Ebben a hóban fekete pontok mozognak, itt is, ott is egy, ezek a segédkezők. Lassan érnek a tanyához, beköszöntenek és szívélyesen fogadtatnak. Pál gazda tölt a pálinkás pohárba, keresztet vet reá s azt mondja:

—No.

Igy sorba kóstolják az italt, amely után rögtön a munka következik. A gyerekek félve húzódnak meg a szobában, midőn odakint nagy ordítás támad. A poca zengi a hattyúdálát.

—Ide a tálát! kiáltja valaki.

Még néhányszor sikít az állat, azután vége. Hirtelen nagy lesz a világosság a tájon, amely az ablakon is bever. Erre kifutnak a gyerekek s a nagyobb büszkén kiáltja a kisebbnek:

—Ahun a!

A háztól kissé távolban, hogy valami bajt ne csináljon, ég már a szalma, közepén pedig a máglyahalálra hurcolt öszömadta. A láng végig nyaldossa, forgatják, emelik benne, amíg a bőre barnára sül; Pál gazda késsel húzogatja a hátát, hogy minden letisztuljon róla. Azután hamvad a szalma, a parázsban fekvő állatot tűnődve nézik az emberek.

—Hát szép sonkája van, mondja Gál János.

—Meg szalonna is akad bőven...

—Hát hiszen sokat is evett, amíg megvult, úgy-e, Pali?

—No, az bizonyos, felel Pál gazda, kedvtelve tekintvén végig a sertésen, amely most kinyújtott lábakkal, pörkölt állapotban fekszik a pörnyén.

Most kocsira teszik s a ház elé húzzák. Jön a nagy munka, a darabolás, amihez igen sok hozzáértés kívántatik. Ezt Ambrúzs István eszközli, aki nagyon tudja. Amint hozzányúl a felakasztott sertéshez az élesre fent késsel, suhogva hasad meg a bőr, a szalonna. Azután a derékcsontot forgácsolja ketté, le egészen a fejéig s ilyformán két külön darabra választja az egésztestet. Ha most már mázsa van a háznál, el nem mulasztanák megmérni. Haszna ennek ugyan nincsen, mert azzal nem lesz sem több, sem kevesebb, de hát az érdekes összehasonlításokra ad alkalmat. A tavalyi első vágás például sokkal több volt mint ez, de azért ez sem utolsó. A szomszédé meg épen a nyomába sem léphet.

—Nem hiába volt olyan agárkutya formájú malac korában, véli a szomszéd.

Mindez már dolog közben történik. A munka sok. Darabolják a húst, a szalonnát s akármennyi hely van a tűzhelyen, ott mind lánggal ég a galy és izzik a szőlőtőke vastag parazsa. Kerekítik ki a sonkát is, az asszonyok a töltelket gyártják. A nagyobbik gyerek a hurka végibe való fa faragásával bizatik meg, a kisebb pedig a kutyák és macskák távoltageát vállalja magára. Tiszténeq buzgón megfelel, látszólag igen harcol az állatok ellen nyirfaággal, titokban pedig leesett húst, csontot dobogat nekik.

Igy megy ez szakadatlan estig, épen csak hogy egy falatot esznek. Amíg minden elkészítve nincsen, nem is lehet máskép. Sem bor, sem pálinka nem járja, mert az veszedelmes ilyenkor, mikor szúk helyen sok ember dolgozik késsel. Az élesre fent acél könnyen megszalad és az embervér nem jó a sertéstöltelékbe. Alkonyodik, mikor az ebéd ideje beáll, amidón annak, akit egész nap daraboltak, a torát ülnék. Asztalhoz vonul mindenki.

—Mindgyárt kezd gyünni az étel—mondja a gazda.

Gyün is. Legnagyobb ünnepen sem kerül annyi étel az asztalra, mint ilyenkor, aminek a magyarázata abban keresendő, hogy a segédkezet nyújtott szomszédok napszámját akarják vele meghálálni. Tyúklevessel kezdődik, azután jön a töltött-káposzta, meg a paprikás, meg a fánk és csak azután következnek a valóságos disznóból való ételek. Ezt is sorba kell kóstolni, milyennek sikerült a kolbász, a hurka, a véres meg a májas. Hát a sültje, meg a süttött vér? Ez mind sorra kerül, váltakozva itallal. Most jó keletje van a bornak s estére kelve, átvetődik valamely tanyából egy legény is, aki jól tud citorázni. Ez bizony nem ideges embernek való muzsika, de azért ott jó az nagyon. A legény kezében a lúdtoll ügyesen szaladgál a rézhúrokon. Vidám állapot ez. Az arcok kipirosodnak. A gazda mosolyogva tekint szét a népeken. Közben, hogy a citora elhalgat, (mert gyantázni kell a citorásnak is), az összekoccanó poharak zaját Sáb Mihály szakítja félbe. Már igen nagyon fényben égnek a szemei s ilyenkor szóval szokta tartani a társaságot. Ő ugyanis régen te sokat próbált s ennél fogva hallgatják a dolgait, bár nem túlságosan szokása az igazmondás. Isten, ember tudja róla, például, hogy fuvézzer volt a katonaságnál, de ilyenkor egyszerre huszár lesz és válogatott kalandokba bocsátkozik. Most is arról tárgyal, felcsapva fogai között a pipaszárat.

—A Königrécnél is hékás,—mondja,—oda vótam én komandérozva a legfelsőbb fölmarsol generálison. Álltunk a lóval a dombon: a legfelsőbb fölmarsol generális, mög a major-generális mög én. Állt a csata szörnyen, gyütt-é az élös, de gyütt ám. No hát mán kezdtek retirálni a mieink. Múnk állunk a dombon. Vágtat éccör a fehér tajtékos sárga lovon az ordenáncoficér, hogy aszongya:

—Ekelenc ik meldige horzám, linké flügli krügli prügli.

A legfölsőbb fölmarsol generál nem szól semmit, a major generál nem szól semmit, én sé szótam sémmi.

Éccör gyün ám mögén nagy fekete lovon a második uláner oficér, hogy aszongya:

—Ekelenc ik meldige horzám, rekte flügli krügli prügli.

A legfölsőbb fölmarsol generál nem szól semmit, én sé szótam sémmi.

De akkó gyün ám égy csillagos pej lovon szörnyen sebössen a harmadik ordenáncoficér, hogy aszongya:

—Ekelenc, ik meldige horzám, alesz krügli prügli.

A legfölsőbb fölmarsol generál nem szól semmit, én mög aszondtam:

—De most mán gyerünk!

A hallgatóság nevetni kezd. A gazda azt mondja elismerésképp Mihálynak:

—Bolond kend, koma.

Sáb, aki teljes jutalmát találta a fölhangzó kacajban, a kancsóhoz nyúl és vidáman int a cimboráknak:

—Baj is az... Csak másképp egészség lögyön.

TARTALOM.

	Oldal
Egy lóhalál s egy más ló megvételének körülményei	3
Parádé	10
János megjásza magát	22
A hajókifúrás nem elégtétel	28
Ifjú	34
A duttyán	32
Főtárgyaláson	50
Jánosok	55
A roham	64
Albán csárda	78
Az utolsó	86
Öreg embör napáldozatja	97
Vidám magyarok	102
Délután	113
Időn túl	121
A vízityúk, Izmail bég s egyebek	128
A vályú	136
Dugott bál	143
A Holló meg a Hattyú	152
Az okos Miklósról	163
Lókötés akadályokkal	173
Tor	178

SIGNER és WOLFNER KIADÁSA.

Förgeteg János mint közérő ===és más elbeszélések.===

Irta: **TÖMÖRKÉNY ISTVÁN.**

Ára fűzve **3 korona 50 fillér**, kötve **5 korona**.

Tömörkény István rajzaiban, amiket a *Förgeteg János mint közérő* című kötetben foglalt össze, a sajátos magyar néplélek nyilatkozik meg. Az alak, akit az író *Förgeteg Jánosban* megtestesít, a szegedvidéki nyelvjárás pompás dialektusával, a magyar paraszt lelkülete egyenes, eszejárása agyafúrt voltában. Humora csupa igazgyöngy, benne a magyar népi karakter, tisztán ragyogó mivoltában. Hamisítatlanabb magyar vidámság derűje kevesebb könyvből árad, mint *Tömörkényéből*.

Gerendás szobákból.

Elbeszélések és rajzok.

Irta: **TÖMÖRKÉNY ISTVÁN.**

Ára fűzve **3 korona**, kötve **5 korona**.

Egy csomó eleven, színes genre-kép a szegedi nép életéből; biztos vonásokkal megrajzolt emberek, akiket a maga kis, de mindig érdekesen vázolt festményébe hatásosan helyez el a szerző. Huszonhat rajz van a kötetben, elbeszélői értékre nézve különböző, mert némelyik nem egyéb hangulatképnél, táj-vázlatnál vagy leírásnál, de mindegyikben van vonzó és lebilincselő hang. Az ember érzi a közvetlenség hatását, látja a jószemű író intim megfigyeléseit és ez a látszólag jelentéktelen tárgyat is kedvessé teszi.

SINGER és WOLFNER KIADÁSA.

GÁRDONYI GÉZA

KÖNYVEI

	Füzve Kötve	
Ábel és Eszter. Regény	3.60	5.60
Két katicabogár. Novellák	3.60	5.60
Az öreg tekintetes. Regény	3.—	5.—
Az a hatalmas harmadik. Regény	3.—	5.—
A láthatatlan ember. Regény	5.—	7.—
Tizenkét novella	1.50	2.40
Annuska. Vígjáték 3 felvonásban	2.40	4.40
Karácsonyi álm. Pásztorjáték 3 felv.	2.—	3.60
A kékszemű Dávidkáné. Regény	—.—	1.—
Két menyasszony	—.—	1.—
Fekete nap	2.—	4.—
Fehér Anna	2.—	4.—
Az egri csillagok. Regény 2 kötetben	6.—	10.—
Fűzfalevél, nyárfalevél. Költemények	2.—	3.60
Április. Költemények	2.—	3.60
Az én falum. I/II.	2.—	—.—
A pesti úr. 3. eresztés	2.—	3.60
A Kátsa. 3. eresztés	2.—	3.60
Vesződelmek. 3. eresztés	2.—	3.60
Durbints sógor. 3. eresztés	2.—	3.60
Göre Martsa lakodalma. 3. eresztés	2.—	3.60
Tapasztalatok a nagy kiállításról. 4-ik eresztés	2.—	3.60
Göre Gábor bíró úr könyve. 6. eresztés	2.—	3.60
Bolygás az világba. 2. eresztés	2.—	3.60
A bor. Falusi történet 3 felvonásban.3. kiadás	2.—	3.60
Pöhölyék és más falusi történetek.3. kiadás	2.—	3.60

Törleszthető havi négy koronás részletekben.

SINGER és WOLFNER KIADÁSA.

SZOMAHÁZY ISTVÁN

MUNKÁI

	Füzve Diszk.	
Mesék az írógépről	3.—	5.—
A méltóságos asszony	2.50	4.50
Költöző nimfák	3.50	5.—
Előadások a Feleségképző Akadémián	3.50	5.—
Két cigaretta közt. Elbeszélések	3.—	4.—
A Clairette-kerिंगő és egyéb elbeszélések	3.—	—.—
Huszonegy óra	3.—	4.80
Páratlan szerdák	3.—	—.—
Nyári felhők	—.—	1.—
Ella kisasszony ötlete	—.—	1.—
Aprópénz. Elbeszélések	1.—	—.—
Déli korzó	3.—	—.—
Hófúvás. Vígjáték 1 felvonásban Előadja 1 férfi, 1 nő	—.60	—.—

SINGER és WOLFNER KIADÁSA.

LŐRINCZY GYÖRGY GEREBLYÉM ALÓL.

című könyve tartalmánál és formájánál fogva egyaránt új és változatos. A mult század utolsó három évtizedének sok színes epizódját dolgozta föl, a minek elkallódni nagyon kár lett volna. „Olyan az emlékezés, — írja a könyv egyik darabjában, — mint a gereblye, aminek egyik-másik fogát kitörték. Belevágja az ember a futó idők hervatag fűszálaiba, amiket az élete rendjén már lekaszált, mi marad alatta, mi nem, jobbadán a véletlen dolga. Azt azután betakarítja, nehogy sötét ólomszárnyával az ősz rája boruljon. El ne temessék azt is, mint annyi sok egyebet, amit érdemes lett volna megőrizni! Így teszek én is épen. Közélgő őszöm fenyegetően ösztökél s csorba gereblyém serényen jár jobbra, balra...” Aki szereti a tiszta magyar nyelven, magyar lélekkel írott könyvet, az megveszi a Lőrinczy könyvét. **Ára fűzve 3.— k, kötve 5.— k.**

Lörinezy György munkái:

Falusi potentátok. Fűzve 2 korona 40 fill. Kötve 4 korona.

A magam földjén. Fűzve 2 korona. Kötve 3 korona 60 fill.

Megtépett fészkek. Fűzve 2 korona 40 fill. Kötve 4 korona.

Ifjúsági könyvei:

A bujdosók. Elbeszélés. Díszköt. 6.40. Vászonszövetben 8.—

Húséges szívek. Elbeszélés. Kötve 2.50. Ára vászonk. 2.80

Aranykarikák. Díszkötésben 3.—. Egyszerűbb kötésben 2.50

Báró Eötvös József élete. Kötve —.50. Vászonszövet. —.80

A Bizófalvi harang szava. Elbeszélés képekkel. Kötve 1.—

Kis falum. Elbeszélés képpel « —.50

Becsület útján. Öt elbeszélés « —.50

Igaz történetek « —.50

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KÜLÖNFÉLE MAGYAROK
MEG EGYÉB NÉPEK ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the

work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project

Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent

future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

